

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 21

(2009–2010)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge
i 2009, eksportkontroll og internasjonalt
ikke-spredningssamarbeid

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 21

(2009–2010)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge
i 2009, eksportkontroll og internasjonalt
ikke-spredningssamarbeid

Innhold

1	Sammendrag	7	8	Norsk forsvarsindustri og internasjonalt samarbeid	37
2	Utenriksdepartementets arbeid for økt åpenhet	13	9	Eksporten av forsvarsmateriell i 2009	38
2.1	Parlamentarisk råd	14	9.1	Utvikling i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner	39
3	Det politiske rammeverket for eksportkontrollen	15	9.2	Utførsel av kategori-A materiell fordelt på grupper av land	39
4	Eksportkontrollregelverket	17	9.3	Utførsel av kategori-B materiell fordelt på grupper av land	40
4.1	Eksportkontrollloven	17	9.4	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land	40
4.2	Forskrift til gjennomføring av eksportkontrollen	18	9.5	Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I	44
4.3	Utenriksdepartementets retningslinjer	19	9.6	Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I	44
4.4	Oversikt over FN-sanksjoner, herunder terrorismetiltak som inneholder våpenembargo, samt EU-tiltak	21	9.7	Tjenester for utenlandske oppdragsgivere	54
4.5	FNs sikkerhetsråds vedtak om sanksjoner mot Iran	22	9.8	Reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere	55
4.6	FNs sikkerhetsråds vedtak om sanksjoner mot Nord-Korea	22	9.9	Utførsel av håndvåpen og deler til slike	57
4.7	EUs felles holdning om våpeneksport	22	9.10	Forsvarets utførsler	58
4.8	EUs direktiv om forenkling av krav og vilkår for leveranser av forsvarsmateriell	23	9.11	Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2009	59
5	Multilateralt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning	24	9.12	Overføring av produksjonsrettigheter og formidling	59
5.1	De multilaterale eksportkontrollregimene	25	9.13	Oversikt over utførsel av sivile varer til militær bruk i mottakerlandet	60
5.2	Andre spredningstiltak	28	9.14	Oversikt over utførsel av beskyttelsesutstyr for bruk i humanitær minerydding	60
5.3	Tiltak for kontroll med konvensjonelle våpenoverføringer	28	9.15	Oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport i 2009	61
6	Det nasjonale eksportkontrollapparatet	31	Vedlegg		
7	Utenriksdepartementets lisensieringsoppgaver	32	1	Lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.	63
7.1	Eksportkontroll av forsvarsmateriell	33	2	Delegering av myndighet etter lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi	65
7.2	Eksportkontroll av flerbruksvarer	34			

3	Utenriksdepartementets forskrifter av 10. januar 1989 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi, med senere endringer	66	5	Liste I: våpen, ammunisjon, annet militært materiell og tilhørende teknologi	75
4	Retningslinjer av 28. februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål	69	6	Oversikt over medlemskap i de multilaterale eksportkontrollregimene 2009	77

Forklaring på forkortelser

AG	Australia Group	Australia-gruppa (multilateralt eksportkontroll-samarbeid for kjemiske/biologiske våpen)
BTWC	Biological and Toxic Weapons Convention	Konvensjonen mot biologiske våpen
CWC	Chemical Weapons Convention	Kjemivåpenkonvensjonen
ECOWAS	Economic Community of West African States	Det økonomiske fellesskapet av vestafrikanske stater
FFI		Forsvarets forskingsinstitutt
IAEA	International Atomic Energy Agency	Det internasjonale atomenergibyrådet
IFE		Institutt for energiteknikk
MTCR	Missile Technology Control Regime	Regimet for eksportkontroll av missilteknologi
NSG	Nuclear Suppliers Group	Gruppen av leverandørland for eksportkontroll av kjernefysisk materiale og relevante flerbruksvarer
NPT	Non-Proliferation Treaty	Ikke-spredningsavtalen for kjernefysiske våpen
OSSE	Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE)	Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa
PSI	Proliferation Security Initiative	Initiativ for spredningssikkerhet
PST		Politiets sikkerhetstjeneste
TAD		Toll- og avgiftsdirektoratet
UNDP	United Nations Development Programme	FNs utviklingsprogram
WA	The Wassenaar Arrangement	Wassenaar-samarbeidet (multilateralt eksportkontroll-samarbeid for konvensjonelle våpen og flerbruksvarer)

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Meld. St. 21

(2009–2010)

Melding til Stortinget

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-sprednings samarbeid

*Tilråding fra Utenriksdepartementet av 18. juni 2010,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Sammendrag

Dette er den femtende gangen Regjeringen legger frem en melding til Stortinget om omfanget av eksporten av våpen, ammunisjon og annet militært materiell¹ og flerbruksvarer², samt om praktiseringen av regelverket for eksportkontrollen av strategiske varer, teknologi og tilhørende tjenester. Det gis informasjon om det norske regelverket og praktiseringen av eksportkontrollpolitikken og om det internasjonale rammeverket. Videre informeres det om verdien av eksporten i 2009 av forsvarsmateriell som beskrevet på Utenriksdepartementets liste I³, herunder også om eksport av tjenester og teknologi knyttet til disse varene. I meldingen gis det i tillegg informasjon om en rekke andre relevante eksportaktiviteter, bl.a. om eksporten av

flerbruksvarer (liste II) for militær bruk. I årets melding gis det for første gang informasjon om verdien av denne eksporten.

Hensikten med disse årlige meldingene til Stortinget har vært å informere bredt om spørsmål knyttet til eksportkontroll av forsvarsmateriell, flerbruksvarer for militær bruk og ikke-spredning generelt. Økt innsyn og informasjon har på denne måten bidratt til større åpenhet og samfunnsdebatt om forsvarsmaterielleksporten.

Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (2005–2006), St.meld. nr. 33 (2006–2007), St.meld. nr. 29 (2007–2008) og St.meld. nr. 42 (2008–2009) har vist bred tverrpolitisk oppslutning både til praktiseringen av eksportkontrollregelverket og med den graden av innsyn som gis om eksporten av forsvarsmateriell.

Multilaterale avtaler og instrumenter for nedrustning og ikke-spredning er viktige uttrykk for statenes arbeid med nedrustning og for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen og ukontrollert flyt av andre våpen. Det er imidlertid nødvendig å komplettere disse avtalene og instrumen-

¹ Heretter forsvarsmateriell

² Flerbruksvarer har i utgangspunktet sivile bruksområder, men kan i tillegg ha viktige militære anvendelser.

³ Varene på Liste I omfatter forsvarsmateriell. Utenriksdepartementets liste I (vedlegg 1) beskriver dette materiellet og tilhørende teknologi. Oversiktene i meldingens kapittel ni omfatter bare verdien av utførte varer og tilhørende teknologi beskrevet på liste I, samt tjenester knyttet til disse varene.

tene med en streng og effektiv eksportkontroll dersom avtalte mål skal nås. Statenes eksportkontroll bidrar til at de internasjonale forpliktelser på ikke-spredningsområdet blir oppfylt. De siste årene har det internasjonale samarbeidet når det gjelder eksportkontroll og ikke-spredning blitt vesentlig styrket, ikke minst på grunn av terrorismetrusselen og faren for spredning av masseødeleggelsesvåpen.

Begrepet strategiske varer og teknologi retter seg både mot forsvarsmateriell og mot flerbruksvarer, samt tilhørende teknologi og tjenester. Det er imidlertid viktig å være klar over at kontrollen har forskjellige begrunnelser og utgangspunkt, og at det således stilles ulike krav til hvordan en effektiv kontroll kan sikres. Kontrollen med flerbruksvarer retter seg mot å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen og utvikling av andre våpen, og bygger utelukkende på internasjonalt samarbeid.

Handelen med forsvarsmateriell er underlagt statenes nasjonale suverenitet. Eksport av forsvarsmateriell er heller ikke en del av EUs felles politikk, og beslutninger om eksport av forsvarsmateriell tas også av EU-landene på nasjonalt grunnlag. Fordi handelen med forsvarsmateriell er direkte knyttet til de enkelte lands utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser og allianser, har ulike land forskjellige tilnærminger til hvem de eksporterer til og hvilke betingelser som stilles overfor mottakerlandene. Likevel har det de siste årene utviklet seg et stadig bredere samarbeid både innenfor EU og andre internasjonale fora også når det gjelder handelen med konvensjonelle våpen.

Arbeidet med å styrke kontrollen med eksport av forsvarsmateriell

I Soria Moria II heter det at Regjeringen vil «opprettholde og videreutvikle et strengt regelverk for norsk våpeneksport. Regjeringen har som mål å innføre sluttbrukererklæring fra alle land, og arbeide for at dette blir norm i NATO».

I lys av målet i Soria Moria II, vil Regjeringen arbeide innenfor rammen av NATO og sammen med allierte og nærstående land for å få på plass en slik felles norm. Regjeringens målsetning tar utgangspunkt i at land som eksporterer våpen har et stort ansvar for å forsikre seg om at disse ikke havner i feil hender. Dette kan først og fremst sikres gjennom en streng eksportkontroll, både når det gjelder vurderinger av hvilke land som kan godkjennes som mottakere av våpen og gjennom sluttbrukerforsikringer. Regjeringen legger derfor vekt på at et slikt normarbeid ikke må lede til at

eksisterende retningslinjer for eksportkontroll svekkes.

Regjeringen legger stor vekt på at Norge fortsatt skal gå foran når det gjelder å gjennomføre et strengt eksportkontrollregime, og vil arbeide i relevante fora for å fremme høye internasjonale kontrollstandarder når det gjelder eksport av forsvarsmateriell.

I innstilling til Stortinget fra utenrikskomiteen (Innst. S. nr. 337 (2008–2009)) om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2008, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid (St.meld. nr. 42 (2008–2009)) heter det at økte forventninger til lands evne til å gjennomføre effektiv eksportkontroll og innføring av nye kontrolltiltak stiller betydelige krav til lisensierings- og kontrollapparatet. Komiteen «understreker derfor at man til enhver tid må stille til disposisjon både kapasitet og kompetanse som er nødvendig for å forebygge brudd på eksportkontrollregelverket og for å sikre en forsvarlig behandling av lisenssøknader».

For å styrke eksportkontrollen vil en egen eksportkontrollseksjon i Utenriksdepartementet bli gjenopprettet fra høsten 2010. Den økende saksmengden og kompleksiteten i sakene tilsier behov for ytterligere personellmessig styrking i tiden fremover. Det arbeides også med utvikling av et nytt elektronisk saksbehandlingssystem for å kunne ivareta de omfattende og lovpålagte forvaltningsoppgavene knyttet til lisensieringen, herunder ivaretagelse og bruk av store mengder sensitive data og taushetsbelagt informasjon på en sikker måte.

Norsk politikk og praktiseringen av eksportkontrollregelverket

I meldingens kapittel 3 blir det redegjort nærmere for gjeldende norsk politikk når det gjelder kontroll med eksport av forsvarsmateriell, praktiseringen av regelverket, lisensieringsarbeidet knyttet til strategiske varer og samarbeidet med andre etater for å sikre gjennomføring av en mest mulig effektiv eksportkontroll.

Regelverket og praksisen for kontrollen med forsvarsmateriell baserer seg på en regjeringserklæring og et stortingsvedtak av 11. mars 1959. Erklæringen slo fast at «hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig». Stortinget tok «til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en

omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurderingen må være avgjørende for om eksport skal finne sted».

I 1997 sluttet et enstemmig Storting seg til en presisering om at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter». Selv om hensynet til menneskerettigheter allerede var et sentralt element i vurderingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell, besluttet Regjeringen i 2007 å ta denne presiseringen inn i retningslinjene⁴.

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt. Eksportkontrollen er hjemlet i lov av 18. desember 1987 nr 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. Utenriksdepartementet er ved Kgl.res. gitt myndighet til å utarbeide forskrifter og retningslinjer for å sikre gjennomføring av kontrollen.

Utenriksdepartementets retningslinjer fastsetter hvilke prinsipper det skal legges vekt på ved departementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell med hjemmel i eksportkontrollloven og forskriften. I 2009 ble EUs åtte normative kriterier tatt inn i Utenriksdepartementets retningslinjer, og utgjør nå en del av det norske regelverket. Kriteriene skal bidra til å gi større innsyn i de vurderinger som blir gjort i Utenriksdepartementet i forbindelse med søknader om eksport av forsvarsmateriell.

I tillegg inneholder retningslinjene regler når det gjelder krav til sluttbrukerdokumentasjon. Eksporten av forsvarsmateriell mellom NATO-lands forsvarsmyndigheter bygger på en langsiktig utenriks, sikkerhets- og forsvarspolitik, hvor leveranser av materiell mellom partene er forankret i avtaler og mangeårig praksis. Ved eksport til medlemsland i NATO, nordiske land eller til nærstående land som er godkjent som mottakere av forsvarsmateriell fra Norge, kreves dokumentasjon som godtgjør sluttbrukeren før lisens kan innvilges. Omfanget av dokumentasjonen som skal til for å godtgjøre sluttbrukeren vil avhenge av den enkelte sak, f.eks. i hvilken grad det foreligger et etablert samarbeidsforhold, avtaler, kontrakter o.l. I slike tilfeller legges det til grunn at mottakerne ikke videreselger materiell kjøpt fra Norge uten

forhåndskonsultasjoner. Dersom det ikke foreligger slikt etablert samarbeid og begrunnet tillitsforhold, kreves mer omfattende dokumentasjon og forsikringer fra sluttbrukeren før tillatelse til eksport kan innvilges.

Ved eksport av forsvarsmateriell til land utenfor NATO og den nærstående gruppen av land, kreves det dokumentasjon som bekrefter sluttbrukeren, opplyser hvor materiellet skal installeres og brukes, samt forsikrer at materiellet ikke skal videregives uten norske myndigheters samtykke. Regjeringen vil videreføre denne politikken.

Når det gis tillatelse til salg av forsvarsmateriell vil spørsmålet om fremtidig vedlikehold, reparasjoner og leveranse av reservedeler inngå i departementets totalvurdering. Hensynet til norske leverandørers troverdighet som handelspartnere er også et forhold som myndighetene må ta i betraktning når det gjelder å gi tillatelse til oppfølgingsleveranser.

Ved søknader om utførsel av varer som omfattes av Liste I, gjør Utenriksdepartementet en vurdering av om varen er å klassifisere som kategori A- eller B-materiell. Denne klassifiseringen slår fast utstyrets offensive eller defensive anvendelse. Den videre behandlingen av søknaden baserer seg på en vurdering av det endelige mottakerlandet når det gjelder innen- og utenrikspolitiske forhold i vedkommende land og område, dvs. identifisering av hvilken landgruppe det endelige mottakerlandet tilhører. Med utgangspunkt i Stortingets vedtak fra 1959 legges en rekke elementer til grunn i en slik vurdering, herunder om det er borgerkrig i mottakerlandet, om det er krig eller om krig truer i området, hensynet til menneskerettighetene og styresettet i mottakerlandet, politisk stabilitet, forholdet til naboland/region (territorielle krav, grensetvister osv.), samt den generelle sikkerhetssituasjonen (bl.a. forholdet til terrorisme).

Praktiseringen av Utenriksdepartementets retningslinjer kan beskrives som et erfaringsbasert system. Beslutninger om å klarere et land som mottakere av forsvarsmateriell fra Norge gjøres på grunnlag av konkrete søknader om eksportlisens. Som hovedregel vil en klarering av et land som mottaker av A- og B-materiell danne presedens for senere søknader om utførselslisens. En senere vesentlig endring av den politiske situasjonen i mottakerlandet eller i betingelsene som den opprinnelige tillatelsen ble gitt på vil imidlertid kunne tilsi et annet resultat på et senere beslutningstidspunkt. Utenriksdepartementet har også anledning til å tilbakekalle en utstedt lisens dersom slike vesentlige endringer skulle oppstå. Det redegjøres

⁴ Retningslinjer av 28. februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, ammunisjon og annet militært materiell, samt teknologi og tjenester.

nærmere om Utenriksdepartementets saksbehandling i meldingens kapittel 7.

Utenriksdepartementet arbeider fortløpende med å sikre et tidsmessig og effektivt regelverk. Med virkning fra 1. juli 2005 ble det foretatt endringer i eksportkontrollloven for å reflektere at kontrollen også retter seg mot leveranser som kan være ment for utøvelse av terrorhandlinger. Ved endringen ble det også etablert hjemmel til å utøve kontroll med formidling av visse sensitive flerbruksvarer mellom to fremmede land. I St.meld. nr. 36 (2004–2005), St.meld. nr. 19 (2005–2006), St.meld. nr. 33 (2006–2007), St.meld. nr. 29 (2007–2008) og St.meld. nr. 42 (2008–2009) ble det gjort grundig rede for Utenriksdepartementets arbeid med lov- og forskriftsendringer.

Et forslag om å hjemle kontroll med transport av forsvarsmateriell og visse flerbruksvarer i eksportkontrollloven ble sendt på departementshøring i april 2009. Målsettingen er å kunne gjennomføre en alminnelig høring i 2010, og legge frem et forslag til lovendring i 2011. Utenriksdepartementet tar deretter sikte på å legge frem forslag til gjennomføring av kontrolltiltak i forskrift.

I tillegg arbeider Utenriksdepartementet med flere initiativ for å styrke eksportkontrollen, bl.a. når det gjelder paramilitært utstyr⁵ og immateriell teknologioverføring, herunder kunnskapsoverføring.

Det er redegjort nærmere om regelverket i meldingens kapittel 4.

Åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell

Det er Regjeringens mål å utvise størst mulig åpenhet om eksporten av forsvarsmateriell og om regelverket som gjelder på dette området. De siste årene har Regjeringen tatt en rekke skritt for å oppnå større åpenhet. Meldingens kapittel 2 gir mer informasjon om dette arbeidet. I 2008 ble det for første gang gitt informasjon om eksport av sivile varer til militære sluttbrukere, samt om utførsel av beskyttelsesutstyr for bruk av humanitære organisasjoner i forbindelse med minerydding. Meldingen som nå legges frem følger samme format. Det gis informasjon om hva slags militære varer som er utført til hvilke land, verdien av eksporten fordelt på land og regioner, samt om forsvarsmyndighetenes utførsel av eget materiell. Det gis videre informasjon om utførsel av håndvåpen

fra Norge, formidling av forsvarsmateriell mellom tredjeland og om overføring av produksjonsrettigheter av forsvarsmateriell til utlandet. I tillegg gis det informasjon om avslag på lisenssøknader begrunnet i retningslinjenes kriterier for våpeneksport. I meldingen er det lagt vekt på å gi mest mulig detaljer om hvilke varer som er eksportert og om lisenssøknader som ble avslått, samt om utførselen av sivile varer til militære sluttbrukere. For første gang gis det nå informasjon om verdien av denne eksporten. Regjeringen vil løpende vurdere muligheter for å gi ytterligere innsyn i eksporten av forsvarsmateriell.

Ved fremleggelsen av de siste tre års stortingsmeldinger har Regjeringen invitert presse og organisasjoner til et møte for å presentere innholdet i meldingen. Initiativet er blitt tatt godt imot og Regjeringen vil videreføre denne praksisen fremover.

I tillegg til nasjonal åpenhet om norsk eksport av forsvarsmateriell, ønsker Regjeringen å arbeide målrettet innenfor en rekke internasjonale fora for at også andre land skal utvise åpenhet om sin våpeneksport. Større åpenhet vil drive frem større ansvarlighet når det gjelder våpenleveranser. Dette arbeidet vil Regjeringen derfor prioritere.

Parlamentarisk råd

I Innst. S. nr. 337 (2008–2009) fra utenrikskomiteen om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2008 (St.meld. nr. 42 (2008–2009)) ber komiteen om at Utenriksdepartementet i sitt løpende arbeid med å forbedre eksportkontrollregelverket, også tar med i vurderingen at det fra flere hold er kommet frem et ønske om å innføre bedre parlamentarisk kontroll med våpeneksporten. Komiteen viser til at den svenske modellen med mer direkte kontroll er nevnt som et mulig alternativ.

Det er ulikheter i organisering av eksportkontrollen i Sverige og Norge. Den svenske eksportkontrollen er tillagt en egen myndighet (Inspeksjonen for strategiske produkter, ISP), som ledes av en generaldirektør. Samtidig som ISP ble opprettet i 1996, besluttet den svenske regjeringen å opprette et eksportkontrollråd (EKR) hvor alle riksdagspartiene er representert. EKR gir således mulighet til politiske drøftelser når organet fortolker retningslinjene til veiledning for ISP. Generaldirektøren i ISP leder samrådsmøtene i EKR. Organet har utelukkende en rådgivende rolle og det er generaldirektørens ansvar å fatte endelige beslutninger når det gjelder sakene som er drøftet i EKR. Hensikten med det svenske systemet er å skape en bred forankring av eksportpolitikken og fremme

⁵ Sivilt utstyr som kan benyttes av sivile grupper for militærliknende formål. Slikt utstyr kan være sivile eksplosiver, sikter, håndjern, hjelmer og annet beskyttelsesutstyr mot konvensjonelle stridsmidler og som ikke omfattes av Liste I.

kontinuitet i politikken som føres. Dette er særlig viktig fordi ISP er en selvstendig myndighet. EKR erstatter ikke Utenriksnemnden i spørsmål som regjeringen i henhold til regjeringsformen skal forelegge Utenriksnemnden. I meldingens kapittel 2.1 gis det nærmere informasjon om den svenske ordningen.

I motsetning til den svenske organiseringen av eksportkontrollen, ligger den norske eksportkontrollen i Utenriksdepartementet og er således del av Utenriksministerens konstitusjonelle ansvarsområde. Retningslinjene for Utenriksdepartementets praktisering av regelverket og de årlige stortingsmeldingene som er fremlagt siden 1996 gir betydelig åpenhet om departementets praktisering av regelverket og omfanget av eksporten. I tillegg kan Regjeringen konsultere og informere Stortinget om saker av særlig omfang og viktighet. Regjeringen vil derfor videreføre denne praksisen. Regjeringen vil samtidig påpeke viktigheten av en god parlamentarisk kontroll med forsvarsmateriell-eksporten, og vil på et senere tidspunkt komme tilbake med en vurdering av hvorvidt ytterligere tiltak er hensiktsmessig for å sikre dette.

Multilateralt samarbeid om eksportkontroll

Meldingens kapittel 5 gir en grundig omtale av det internasjonale eksportkontroll-samarbeidet som er etablert, og som i stor grad danner rammeverk for medlemslandenes nasjonale eksportkontroll. Wasenaar-samarbeidet er det eneste samarbeidet som gjelder konvensjonelle våpen og relevant høyteknologi, og i 2010 leder Norge samarbeidets ekspertgruppe for politiske spørsmål.

I Innst.S. nr. 337 (2008–2009) ber Komiteen om at det vurderes tiltak som sikrer at norske våpen eller forsvarsmateriell ikke kommer på avveie. I Soria Moria II er Regjeringen opptatt av det samme, ved at man skal arbeide for at merking- og sporingsmekanismer for norske våpen og ammunisjon utbedres, og jobbe for tilsvarende systemer internasjonalt.

De siste årene har det også utviklet seg et nærmere samarbeid i internasjonale fora om bedre kontroll med konvensjonelle våpen, særlig håndvåpen og lette våpen. Dette er en utvikling Regjeringen aktivt støtter. Norge arbeider for å oppnå enighet om et folkerettslig bindende instrument for merking og sporing av håndvåpen og ammunisjon. På bakgrunn av de humanitære lidelsene bruk av håndvåpen medfører har Regjeringen styrket innsatsen på dette området. I meldingen redegjøres det nærmere for dette arbeidet.

Norsk forsvarsmateriell merkes i dag. I samarbeid med industrien vil Regjeringen utbedre videre gode mekanismer for merking og sporing.

FNs Sikkerhetsråd har vedtatt bindende sanksjoner mot en rekke land. Sanksjonene gjelder i hovedsak forbud mot handel med våpen og militært materiell. FNs sanksjoner mot Nord-Korea og Iran retter seg i tillegg mot disse landenes kjernefysiske program, samt leveringsmidler for masseødeleggelsesvåpen, og omfatter også forbud mot transport, formidling og eksport av konvensjonelle våpensystemer. I tillegg omfatter sanksjonene bestemmelser om finansielle overføringer og frys av formuesgoder. Resolusjonsforpliktelsene gjennomføres i særskilte norske forskrifter, samt på grunnlag av eksportkontrollregelverket. I kjølvannet av Nord-Koreas kjernefysiske test og missiltester i 2009 vedtok sanksjonskomiteen for Nord-Korea mer omfattende sanksjoner.

Norge gjennomfører relevante vedtak om våpenembargo fattet av FNs Sikkerhetsråd og i OSSE, uavhengig av om de har bindende eller ikke-bindende karakter. I praksis har Norge også sluttet seg til og etterlever EU-vedtak om våpenembargo. Dette er en politikk Regjeringen tar sikte på å videreføre.

Utenriksdepartementets rolle og samarbeid med andre etater

I meldingens kapittel 6 og 7 omtales også Utenriksdepartementets oppgaver og saksbehandling av søknader om utførselstillatelse for både forsvarsmateriell og flerbruksvarer, herunder arbeidet med produktklassifisering, sluttbrukerkontroll, informasjonsvirksomhet og samarbeid med eksportørene.

For å sikre gjennomføring av en forsvarlig og effektiv eksportkontroll leder Utenriksdepartementet et tverrinstitusjonelt samarbeid med Politets sikkerhetstjeneste, Tollvesenet og Forsvaret. Målsetningen er at styrket planlegging, informasjonsutveksling og koordinering av de enkelte instansers aktiviteter skal bidra til å sikre både en effektiv kontroll og en best mulig ressursutnyttelse.

Globalisering og handel med forsvarsmateriell

Kontrollen med eksporten av forsvarsmateriell skal sikre at leveranser av konvensjonelle våpen og annet militært materiell skjer i tråd med norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. I denne forbindelse er det viktig med et langsiktig og kontinuerlig samarbeid med nærstående land, både av hen-

syn til leveringssikkerhet av forsvarsmateriell og gjensidig avhengighet når det gjelder utvikling av nytt materiell. Det orienteres nærmere om dette i kapittel 8.

Teknologisk utvikling samt økende kompleksitet og kostnader forbundet med moderne forsvarsmateriell har gjennom de siste ti årene ført til store endringer i norsk forsvarsindustri. Ettersom forsvarsmateriell har blitt stadig dyrere å utvikle, har bedriftene i økende grad måttet tilpasse seg ved å inngå samarbeid om utvikling og produksjon av nytt militært materiell, både nasjonalt og internasjonalt.

Allierte og nærstående land er gjensidig avhengige av leveranser av komponenter, delsystemer og komplette systemer for å ivareta sine respektive sikkerhetsinteresser. For at Norge fremdeles skal kunne bidra til internasjonal fred og sikkerhet gjennom deltakelse i internasjonale operasjoner, er det viktig å sikre en generell teknisk systemlikhet med nære samarbeidsland. Regjeringen er opptatt av å bidra til at norske forsvarsbedrifter kan delta i utviklingsprosjekter sammen med samarbeidsland og vil legge forholdene til rette for at norske bedrifter kan holde et fortsatt høyt og konkurransedyktig teknologinivå.

Utviklingen i retning av større internasjonal integrasjon når det gjelder handelen med både forsvarsmateriell og flerbruksvarer vil fortsette å øke. Det gjør at det stadig vil være behov for tilpasninger av rammene for gjennomføring av eksportkontrollen. Utenriksdepartementet har derfor tatt initiativ til å utvikle en mer fleksibel og hensiktsmessig lisensieringspraksis som både kan ivareta de behov som følger av moderne teknologisamarbeid og samtidig sikre en streng eksportkontroll. Den umiddelbare bakgrunnen for ny lisensieringspraksis er først og fremst norsk tilslutning til et EØS-relevant direktiv om forenklede krav til lisensiering innenfor EU og EØS-området for å sikre disse landenes bedrifter mer enhetlige konkurransevilkår når det gjelder samarbeid og handel mellom dem. Rent konkret legges det opp til å utvikle en ordning med prosjektlisensiering for bruk i særlig omfattende prosjekter der det ikke er hensiktsmessig å underlegge hver enkelt utførsel en individuell lisens. Prosjektlisenser vil sikre en fortsatt streng norsk eksportkontroll, og utelukkende bli tatt i bruk på grunnlag av omfattende betingelser og krav til den enkelte eksportbedrift. Det redegjøres nærmere for dette konseptet i meldingens kapittel 4.8.

Eksporten i 2010

Utenriksdepartementets Liste I omfatter både A- og B-materiell. A-materiell er våpen og ammunisjon, samt annet militært materiell som i vesentlig grad vil kunne påvirke de militære styrkeforholdene utover nærområdet. B-materiell er andre varer som er spesielt utviklet eller modifisert for militære formål. Utstedelse av eksporttillatelse for forsvarsmateriell er betinget av at eksportørene kvartalsvis rapporterer om den faktiske eksporten som er foretatt på basis av den enkelte eksportlisens til Utenriksdepartementet. Rapporteringen kontrolleres opp mot de utstedte tillatelsene, og danner grunnlaget for verdien av eksporten som omfattes av oversiktene i meldingens kapittel 9.

Den samlede verdien av eksporten i 2009 var om lag 4,8 milliarder kroner. Av dette utgjorde salg 4,5 milliarder. Eksporten av A-materiell utgjorde ca. 3,1 milliarder, og B-materiell i underkant av 1,4 milliarder. Tjenester, reparasjoner for utenlandske eiere og overføring av produksjonsrettigheter utgjorde til sammen ca. 250 millioner kroner. I forhold til verdien av eksporten i 2008, økte eksporten av A-materiell i 2009 med omlag 600 millioner kroner, mens økningen av eksporten av B-materiell var ca. 8 millioner kroner.

Sammenlignet med 2008 var det i 2009 en økning i den totale eksportverdien av A-materiell med nær 24 %, og eksporten av B-materiell økte med 0,6 %. I samme periode var det en nedgang i verdien av tjenester, reparasjoner for utenlandske eiere og overføring av produksjonsrettigheter på 9 %. Totalt økte verdien av eksporten med 16 % fra 2008 til 2009.

I 2009 gikk 90 % av eksporten av A-materiell og 91 % av eksporten av B-materiell til NATO-landene, Sverige og Finland.

I forhold til i 2008, var det i 2009 nedgang i eksporten til særlig Saudi-Arabia, Egypt, Finland, Sveits og Polen. I samme periode var det økning i verdien av eksporten til Spania, Canada, Nederland, Sverige, Frankrike, USA, Kuwait og Malaysia.

Svingningene i eksporten av forsvarsmateriell fra et år til et annet skyldes ofte tidspunktet for når store enkeltleveranser finner sted.

Som ledd i målsettingen om åpenhet omkring internasjonal våpenhandel vil et sammendrag av Stortingsmeldingen bli oversatt til engelsk og lagt ut på departementets hjemmeside (www.eksportkontroll.mfa.no).

2 Utenriksdepartementets arbeid for økt åpenhet

Den direkte bakgrunnen for at Regjeringen allerede i 1995 besluttet å utarbeide en egen årlig stortingsmelding om forsvarsmaterielleksporten fra Norge, var at handelsstatistikken fra Statistisk sentralbyrå (SSB) ikke reflekterer presis informasjon om denne eksporten. SSBs statistikk bruker en varekategori som bl.a. omfatter sivile våpen (som jakt- og konkurransevåpen), og som ikke dekker varer som for eksempel militære kommunikasjons-systemer.

Siden den første meldingen om den strategiske eksportkontrollen ble fremlagt i 1996 har åpenheten om forsvarsmaterielleksporten blitt betydelig styrket. Fra år til år er det tatt ulike skritt mot større åpenhet. I meldingen som nå legges frem blir det for første gang gitt informasjon om verdien av eksporten av flerbruksvarer til militær bruk. Det er Regjeringens målsetting å fortsatt bidra til størst mulig åpenhet om utførselen av norsk forsvarsmateriell, samt om politikken og praktiseringen av regelverket som gjelder for eksportkontrollen i Norge. Samtidig er det viktig at økt innsyn om eksporten skjer innenfor rammen av de begrensninger som taushetsplikten i eksportkontrollloven setter. I henhold til loven plikter enhver å gi Utenriksdepartementet den bistand som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller forskriftene blir fulgt. Det gjelder alle opplysninger som anses nødvendige for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksportlisens. En slik rett til innhenting av bedriftsfølsom informasjon har sitt motstykke i de strenge taushetsbestemmelsene i loven. Det er avgjørende for gjennomføringen av Utenriksdepartementets lovpålagte lisensieringsoppgaver at eksportørene har full tillit til at bedriftssensitive opplysninger ikke kommer på avveie.

Informasjonsvirksomhet om handelen med forsvarsmateriell og andre strategiske varer foregår både på nasjonalt og internasjonalt plan. Denne meldingen er et ledd i bestrebelsene på å øke åpenheten om denne handelen. Norge arbeider aktivt i relevante fora for at også andre land skal utvise åpenhet om sin forsvarsmaterielleksport. Siden 2007 har Regjeringen invitert presse og organisasjoner til et møte for å presentere eksportkontrollmeldingens innhold på selve fremleggelsesdagen.

Dette er blitt tatt godt imot, og Regjeringen ønsker å videreføre denne praksisen. De siste årene har det vokst frem en stadig større interesse for eksportkontroll og forsvarsmateriell blant sivile organisasjoner og presse, og fra Regjeringens side er det en prioritert oppgave å delta i debatten om også denne delen av norsk sikkerhetspolitikk.

Oversiktene i denne meldingen om omfanget av eksporten av forsvarsmateriell er basert på omfattende rapportering fra eksportbedriftene. Når en bedrift får eksportlisens for forsvarsmateriell, er det en betingelse at eksportaktivitetene basert på den enkelte lisens kvartalsvis skal rapporteres til Utenriksdepartementet. Dette krever godt innarbeidede systemer og rutiner i den enkelte bedrift. Utenriksdepartementet legger stor vekt på å kvalitetssikre materialet slik at informasjonen som gis i den årlige meldingen til Stortinget er så korrekt og komplett som mulig.

Årets melding følger i hovedsak samme format som St.meld. nr. 29 (2007–2008) og St.meld. nr. 42 (2008–2009).

Informasjonen i meldingen omfatter:

- beskrivelse av varene som er utført, herunder hvordan varene fordeler seg mellom kategori A- og B-materiell
- salg av tjenester og reparasjoner for utenlandske eiere
- avslag på lisenssøknader
- tillatelser til formidling av forsvarsmateriell fra et tredjeland til et annet
- tillatelser til overføring av produksjonsrettigheter
- utførsel av håndvåpen
- forsvarsmyndighetenes utførsel av eget materiell
- utførsel av sivile varer til militære brukere
- utførsel av beskyttelsesutstyr for humanitær minerydding

For å gjøre informasjonen mest mulig oversiktlig og tydelig benyttes grafiske fremstillinger og forklaringer i form av fotnoter.

Stortingets behandling av meldingene om eksporten i 2005, 2006, 2007 og 2008 viste at det er bred tverrpolitisk enighet om viktigheten av åpenhet. Stortinget har i den samme perioden også gitt

sin enstemmige tilslutning til den eksportkontrollpolitikk som utøves både når det gjelder forsvarsmateriell og flerbruksvarer.

2.1 Parlamentarisk råd

I utenrikskomiteens merknader til meldingen om eksporten av forsvarsmateriell fra Norge i 2008 (St.meld. nr. 42 (2008–2009)) påpekes det at Sverige har en særskilt ordning når det gjelder parlamentarisk kontroll med den svenske våpeneksporten. Den svenske eksportkontrollen er tillagt en egen myndighet (Inspeksjonen for strategiske produkter, ISP). Samtidig som ISP ble opprettet i 1996, besluttet den svenske regjeringen å opprette et eksportkontrollråd (EKR) hvor alle riksdagspartiene er representert. ISP ledes av en generaldirektør, som også er ansvarlig for å lede EKR. Generaldirektøren har mandat til å gjennomføre forhåndssamråd i EKR om saker som forutsetter regjeringshøring i tråd med eksportkontrollregelverket. I EKR's samråd redegjør Utenriksdepartementet for vurderinger som er gjort om det aktuelle kjøperlandet, og Forsvarsdepartementet gir vurderinger om sakenes forsvarspolitiske betydning. Generaldirektøren kan også inkludere andre eksperter i samrådene. Rådets oppgave er å fortolke retningslinjene for å gi ytterligere veiledning for ISP. Det er Generaldirektørens ansvar å fatte endelige beslutninger, og EKR har utelukkende en rådgivende rolle.

EKR drøfter saker på et tidlig tidspunkt, dvs. før en konkret handel er aktuell. Ettersom det ville være kommersielt skadelig for eksportbedriftene dersom deres planer skulle bli kjent før en handel er kommet i stand, er ikke diskusjonene i rådet offentlige. Utenriksdepartementets vurderinger av enkeltland omfattes også av taushetsbestemmelser. Hensikten med det svenske systemet er å skape en bred forankring av eksportpolitikken og fremme kontinuitet i politikken som føres. Dette er særlig viktig fordi ISP er en selvstendig myndighet. EKR gir mulighet til politiske drøftelser. EKR erstatter ikke Utenriksnemnden i spørsmål som regjeringen i henhold til regjeringsformen skal forelegge Utenriksnemnden.

Det er Regjeringens vurdering at eksportkontrollregimet ikke bør endres til et svensk system, som blant annet innebærer et eksportkontrollråd. Eksportkontrollen er i Norge forvaltet av Utenriksdepartementet, som del av utenriksministerens konstitusjonelle ansvar, og ikke i en selvstendig myndighet.

Det er etablert forutsigbare retningslinjer for hvordan Utenriksdepartementet skal praktisere regelverket. De årlige stortingsmeldingene som er fremlagt siden 1996, har redegjort for denne praktiseringen og gitt omfattende innsyn i omfanget av eksporten. Regjeringen vil i tillegg videreføre etablert praksis med å konsultere Stortinget i saker av særlig utenrikspolitisk interesse og betydning før avgjørelse tas.

3 Det politiske rammeverket for eksportkontrollen

Kontroll med eksporten av forsvarsmateriell er nødvendig for å sikre at eksporten går til akseptable mottakerland og ikke skjer i strid med norsk sikkerhets- og utenrikspolikk. Historisk har det vært bred politisk konsensus om vilkårene for Norges eksport av forsvarsmateriell.

Det politiske grunnlaget er Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato, som slår fast at «det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig». I vedtak av samme dato tar Stortinget «til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en nøye vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurderingen må være avgjørende for om eksport skal finne sted». Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en rekke politiske og tekniske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter.

I 1997 sluttet et enstemmig Storting seg til en presisering om at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt. For dette formål, og for å gi større innsyn og forutsigbarhet om kontrollen med eksport av forsvarsmateriell, utarbeidet Utenriksdepartementet retningslinjer i 1992 for behandlingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Praktiseringen av retningslinjene er behandlet i meldingene til Stortinget siden 1996.

I tillegg til 1959-vedtaket og presiseringen fra 1997, har Norge sluttet seg til politiske retningslinjer som er etablert i relevante internasjonale fora, og som derved legger føringer for vurderingen av søknader om eksport av forsvarsmateriell fra Norge.

Som en utdypning av de politiske retningslinjene for Utenriksdepartementets vurdering av søknader om eksport av forsvarsmateriell fra Norge, er åtte EU-kriterier som inngår i en felles holdning vedtatt av EUs utenriksministere i desember 2008, reflektert i et nytt vedlegg A¹.

Hvert av de åtte kriteriene skal tas hensyn til i vurderingen av en søknad om eksporttillatelse for forsvarsmateriell og sivile varer for militær bruk. Kriteriene retter seg i hovedsak mot situasjonen i mottakerlandet, situasjonen i mottakerlandets region, og forhold knyttet til hvordan mottakerlandet etterlever sine internasjonale forpliktelser. Når det gjelder situasjonen i mottakerlandet skal det tas hensyn til respekten for menneskerettigheter og internasjonal humanitærrett, om det er en klar risiko for at den planlagte eksporten kan bli brukt til intern undertrykking, om det er spenninger eller væpnet konflikt i mottakerlandet, eller om det foreligger risiko for at våpen kan komme på avveie eller videreeksporteres, og hvorvidt eksporten i alvorlig grad kan undergrave landets bærekraftige utvikling. Videre forutsettes det at risikoen for utilsiktet teknologioverføring, herunder risikoen for at mottakerlandet settes i stand til å utvikle og produsere det aktuelle materiellet selv, blir tatt i betraktning. Vurderingen av situasjonen i regionen retter seg mot stabiliteten i området og risikoen for at mottakeren skulle kunne anvende våpnene i en regional konflikt. Det skal også tas hensyn til eksportlandets og mottakerlandets internasjonale opptreden, bl.a. når det gjelder etterlevelse av våpenembargo, om virkningen av en leveranse vil kunne berøre eksportlandets eller dets nærstående lands sikkerhet og hvordan mottakerlandet opptrer i det internasjonale samfunn. Dette siste handler blant annet om landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har, samt hvordan det respekterer folkeretten. Kriterium 7 retter seg mot faren for avledning («diversion») til en uforutsett mottaker.

¹ Retningslinjer av 28.februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål, kapittel I pkt. 1 og vedlegg A.

Wassenaar-samarbeidet (WA) er det eneste multilaterale eksportkontroll-samarbeid som gjelder konvensjonelle våpen, militært materiell og relevant høyteknologi. Retningslinjer utviklet innenfor WA legger også føringer på den norske eksportkontrollen. Det politiske hovedprinsippet er at de 40 medlemslandene gjennom nasjonal praktisering skal bidra til større regional og internasjonal sikkerhet og stabilitet ved å fremme

større åpenhet og ansvarlighet ved leveranser av konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi, herunder hindre destabiliserende akkumulering av militær slagkraft. WA er også innrettet for å hindre terroristers og terrorgruppers tilgang til konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi. Det internasjonale eksportkontroll og ikke-spredningssamarbeidet er nærmere omtalt i meldingens kapittel 5.

4 Eksportkontrollregelverket

Utenriksdepartementet har ansvaret for kontrollen med eksport fra Norge av våpen, ammunisjon og annet militært materiell¹, flerbruksvarer², samt relevant teknologi og tjenester.

Eksportkontrollen er hjemlet i Lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. og i Utenriksdepartementets forskrift av 10. januar 1989 som skal sikre gjennomføring av kontrollen med eksport av både forsvarsmateriell og flerbruksvarer.

Departementet er ved Kgl.res. av 18. desember 1987 nr. 967 gitt myndighet til å administrere eksportkontrollloven og utarbeide forskrifter og retningslinjer for å sikre gjennomføring av eksportkontrolloppgavene. Utenriksdepartementet har derfor ansvar både for å utøve norsk politikk på området, for det overordnede regelverket og for lisensieringen. Loven inneholder omfattende sanksjonsbestemmelser. Kontrollistene (liste I og liste II) er en del av forskriftsverket.

Utenriksdepartementets retningslinjer er veiledende for departementets behandling av søknader om tillatelse til å utføre forsvarsmateriell fra Norge. FN Sikkerhetsråds bindende vedtak om sanksjoner er gjort til norske forskrifter for å sikre at tiltakene blir etterlevd. Det blir redegjort særskilt for forskriftene som gjelder sanksjoner mot Nord-Korea og Iran. I tillegg gjennomføres enkelte EU-vedtak om våpenembargo i norsk forskrift, herunder mot Burma. Andre vedtak om våpenembargo som er fattet av EU og OSSE gjennomføres på grunnlag av eksportkontrollregelverket.

Det pågår et fortløpende arbeid for å sikre at det norske regelverket er i tråd med internasjonale forpliktelser og standarder.

4.1 Eksportkontrollloven

Etter eksportkontrollloven må alle varer og tjenester og all teknologi som kan være av betydning for

andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militære formål, eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 147 a første ledd, ikke utføres uten tillatelse fra Utenriksdepartementet. Liste I (våpen og militært materiell) og liste II (flerbruksvarer) beskriver produkter og teknologi som krever slik tillatelse. Kontrollen med teknologi omfatter også immateriell teknologioverføring.

Loven setter forbud mot at det drives handel med, formidles eller på annen måte bistås ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet uten særskilt tillatelse. Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift.

Enhver plikter å gi departementet den bistand som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller forskriftene blir fulgt. Det gjelder alle opplysninger som anses nødvendige i forbindelse med behandlingen av søknader om eksportlisens. En slik rett til innhenting av bedriftsfølsom informasjon har sitt motstykke i taushetsbestemmelsene i loven.

Eksportkontrollloven inneholder egne straffebestemmelser. Forsettlig brudd på regelverket straffes med bøter eller fengsel inntil fem år eller med begge deler. Uaktsom overtredelse kan straffes med bøter eller fengsel inntil to år. Når et lovbrudd er begått av en som handler på vegne av et selskap med begrenset ansvar, et kommandittselskap eller en annen sammenslutning eller en stiftelse, kan foretaket ilegges bot. Dersom et forhold rammes av strengere straffebud kommer straffeloven til anvendelse.

Utenriksdepartementet sendte i april 2009 på departementshøring et forslag om å inkludere kontroll med transport av forsvarsmateriell i eksportkontrollloven. Dette arbeidet krever bl.a. koordinering med Justisdepartementets pågående arbeid for å styrke straffeloven på dette området. Målet er å gjennomføre en alminnelig høring om lovendringsforslaget til eksportkontrollloven i løpet av 2010, slik at konkrete kontrolltiltak knyttet til visse transportaktiviteter i eksportkontrollforskriften kan gjennomføres i 2011.

¹ Forsvarsmateriell beskrevet på Utenriksdepartementets Liste I.

² Sivile produkter som har viktige militære anvendelsesområder. Beskrevet på Utenriksdepartementets Liste II.

Kontroll med varer som kan benyttes til terrorhandlinger

Opprinnelig var eksportkontrollloven³ kun rettet mot å regulere utførsel som kan «tjene til å utvikle et lands militære evne». I kjølvannet av terroranslagene mot amerikanske mål 11. september 2001 iverksatte Utenriksdepartementet et arbeid for å hjemle kontroll med utførsel av andre varer, teknologi og tjenester som kan benyttes for terrorformål, herunder kontroll med formidling av visse særlig sensitive flerbruksvarer.

Med virkning fra 1. juli 2005 ble eksportkontrolllovens virkeområde endret til å omfatte utførsler som kan benyttes i utøvelse av terrorhandlinger. I tillegg ble loven endret for å hjemle kontroll med formidling av flerbruksvarer mellom to tredjeland. Endringene er beskrevet i St.meld. nr. 19 (2005–2006) og St.meld. nr. 33 (2006–2007).

Gjennomføringen i forskrift trådte i kraft i 2007, og beskrives nærmere i kap. 4.2 nedenfor.

4.2 Forskrift til gjennomføring av eksportkontrollen

Utenriksdepartementets forskrift av 10. januar 1989 gir nærmere regler om gjennomføring av eksportreguleringen. Denne forskriften inneholder bl.a. krav om lisens ved utførsel av varer og tilhørende teknologi beskrevet på vareliste I (våpen og militært materiell) og vareliste II (flerbruksvarer). Det kreves også tillatelse ved utførsel av nærmere angitt teknologi, herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker og produksjonsrettigheter for varer, samt visse tjenester. Videre inneholder forskriften bestemmelser om visse unntak fra lisensplikten, muligheten for tilbakekallelse av lisenser, samt administrative bestemmelser om oppbevaring av tillatelser og departementets rett til å stille vilkår for innvilgelse av lisens.

Arbeidet med forskriftsendringer

I St.meld. nr. 36 (2004–2005) og St.meld. nr. 19 (2005–2006) om utførsel av forsvarsmateriell fra Norge, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid ble det redegjort for forskriftsendringer som ble gjennomført i 2004.

For å sikre gjennomføring av lovendringen som trådte i kraft 1. juli 2005 foretok Utenriksdeparte-

mentet forskriftsendringer med virkning fra 4. juli 2007 for å styrke kontrollen med enhver vare når disse kan være ment for et masseødeleggelsesvåpenprogram (såkalt generalklausul eller «catch all»), samt bestemmelser for formidling av flerbruksvarer. Disse to endringene representerer en betydelig styrking av kontrollen med enhver vare som kan benyttes i forbindelse med et masseødeleggelsesprogram, og med forsvarsmateriell eller visse flerbruksvarer som formidles mellom to tredjeland.

I St.meld. nr. 29 (2007–2008) ble det redegjort grundig for disse endringene.

I lys av utfallet av en pågående høring om å hjemle muligheten for å kontrollere visse transportaktiviteter i eksportkontrollloven, vil Utenriksdepartementet ta initiativ til et forslag om å ta inn konkrete kontrolltiltak i forskrift.

I 2009 tok Utenriksdepartementet initiativ til en gjennomgang av regelverket med sikte på å styrke kontrollen med teknologi- og kunnskapsoverføring. Departementet har i løpet av vinteren 2009/2010 foretatt en nærmere kartlegging av hvordan denne kontrollen kan styrkes. Departementet har tatt initiativ til å koordinere denne innsatsen med andre aktuelle etater med sikte på å få på plass en forutsigbar kontrollpraksis, basert på de respektive etaters ansvarsområde og hjemmelsverk.

Departementet arbeider også med et initiativ til kontroll med paramilitære varer, dvs. sivile varer som ikke er beskrevet på Liste I, men som kan benyttes av sivile grupper som operer med en militærlignende hensikt. Det er identifisert ti varekategorier for slikt paramilitært utstyr. Grovt skissert består kategoriene av sivile håndvåpen med kaliber mindre enn 20 mm, ammunisjon for slike våpen, våpensikter, bomber og andre eksplosive ladninger, eksplosive materialer, utrustning for beskyttelse mot konvensjonelle stridsmidler, øvingsmateriell for militær virksomhet, overvåkings- og målerutstyr for obeservasjon i mørket, utrustning for produksjon og spesiell teknologi og programvare for utstyr som nevnt foran.

I forbindelse med norsk tilslutning til et EU-direktiv om tilpasninger av lisensiering ved leveranser av forsvarsmateriell mellom forhåndssertifiserte bedrifter i EU/EØS-området, vil det også være nødvendig å foreta noen mindre forskriftsendringer av rent teknisk karakter for å hjemle adgangen til å forhåndssertifisere norske eksportbedrifter som ledd i en forenklet lisensiering i særlige tilfeller. Det er redegjort nærmere om denne ordningen i meldingens kapittel 4.8.

³ Lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.

Annen lisensplikt

I tillegg til lisensplikten for varer, teknologi og tjenester spesifisert i kontrollistene er det regler i forskriftene som i spesielle tilfeller fanger opp varer som ikke er spesifisert i listene. Denne kontrollmekanismen omtales som generalklausuler («catch all»). Det gjelder en slik regel rettet mot masseødeleggelsesvåpen (§ 1 bokstav g).

Når det gjelder varer til militær bruk finnes det generalklausuler i forskriftene (§ 1 bokstavene f og h). Her heter det at ved utførsel for militær bruk til områder hvor det er krig eller krig truer eller til land hvor det er borgerkrig, er alle varer, teknologi og tjenester lisenspliktige selv om de ikke er omfattet av listene. I tillegg er det lisensplikt for alle varer, teknologi eller tjenester til militær bruk i områder som er gjenstand for en våpenembargo vedtatt av FNs Sikkerhetsråd med hjemmel i FN-paktens kapittel VII. Dette er i tråd med vedtak fattet innenfor rammen av Wassenaar-samarbeidet.

For gjennomføring av bindende vedtak i FNs Sikkerhetsråd om fullstendig eller delvis handelsembargo mot visse land, blir det utferdiget forskrifter med hjemmel i lov av 7. juni 1968 nr. 4 om gjennomføring av bindende vedtak av FNs Sikkerhetsråd. På denne måten blir bindende vedtak i Sikkerhetsrådet gjort til norsk rett. Gjeldende forskrifter i denne forbindelse er reflektert i meldingens kapittel 4.4. Norske forskrifter om sanksjoner mot Nord-Korea og Iran er nærmere omtalt i meldingens kapittel 4.5 og 4.6.

Særlige unntak fra lisensplikten

Forskriften gir også en rekke unntak fra lisensplikten. Unntakene gjelder særlig forsvarets rett til å utføre eget materiell til eget bruk i utlandet, samt retur av militært materiell som beskrevet på liste I og som eies av et NATO-lands eller et EU-lands forsvarsmyndighet, og som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med øvelse eller trening. Videre er det unntak for utførsel av redningsutstyr og oljevernustyr som utføres i forbindelse med hjelpeaksjoner, flerbruksvarer som utelukkende transporteres over norsk territorium, varer til den norske befolkningen på Svalbard og Jan Mayen eller til bruk på norsk kontinentalsokkel, samt varer til bruk om bord på norsk eide skip under norsk flagg. I tillegg er det nærmere bestemmelser om unntak for varer som utføres til den europeiske romfartsorganisasjonen ESA.

4.3 Utenriksdepartementets retningslinjer

Retningslinjene fra 28. februar 1992, med senere endringer, er veiledende for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål. Retningslinjene fastsetter prinsipper basert på Stortingets vedtak av 11. mars 1959 og presiseringen av 1997 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell. Retningslinjene er utarbeidet med hjemmel i eksportkontrollloven.

Den militærtekniske utvikling siden 1959 har medført at de hensyn som Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak tok utgangspunkt i, bare kan ivaretas gjennom en eksportregulering som favner videre enn det som umiddelbart følger av ordlyden til erklæring og vedtak. Retningslinjene skal sikre dette. De gjelder således ikke bare ved behandling av søknader om eksportlisens for våpen og ammunisjon, men også for annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, for delleveranser, samt for teknologi og tjenesteyting.

Det er definert tre landgrupper som er retningsgivende for Utenriksdepartementets vurdering av hvem som kan motta forsvarsmateriell fra Norge.

Landgruppe 1 er NATOs medlemsland og de nordiske land, samt andre land som etter en grundig vurdering kan godkjennes av departementet som mottakere av våpen og ammunisjon.

Landgruppe 2 er land som Norge ikke eksporterer forsvarsmateriell til. Dette er land hvor det er krig eller krig truer, land der det er borgerkrig, land der en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold tilsier at eksport av forsvarsmateriell ikke bør finne sted, og land som FNs sikkerhetsråd har vedtatt sanksjoner mot.

Landgruppe 3 består av land utenfor gruppe 1 og 2 som Norge ikke selger våpen og ammunisjon til, men som etter en nøye vurdering eventuelt kan motta annet militært materiell.

Varene som omfattes av retningslinjene er beskrevet på liste 1 (våpen, ammunisjon og annet militært materiell). Retningslinjene skiller mellom kategori A-materiell og kategori B-materiell.

Med kategori A-materiell forstås våpen og ammunisjon av alle slag, samt materiell som i vesentlig grad vil kunne påvirke de militære styrkeforhold utover nærområdet, herunder materiell for havovervåking og elektroniske tiltak mot satellittbårne systemer.

Kategori B-materiell er annet forsvarsmateriell som ikke har de egenskaper A-materiell har.

Eksportsøknaden behandles uavhengig av om utførselen til mottakerlandet skjer direkte eller indirekte.

For eksport av varer i kategori A og B vil det normalt kunne tilstås eksportlisens dersom kunden er, eller opptrer på vegne av, forsvarsmyndigheter i land i gruppe 1. Dokumentasjon må godtgjøre dette. Leveranser av kategori A- og kategori B-materiell kan som hovedregel ikke finne sted til land i gruppe 2. Landgruppe 3 består av andre land og som Norge ikke selger A-materiell til, men som kan motta B-materiell.

I tillegg gir Retningslinjene nærmere bestemmelser om lisensiering av samarbeids- og utviklingsprosjekter, flernasjonale produkter, eksport av varer med selvstendig funksjon, eksport av teknologi (herunder bl.a. produksjonsrettigheter og datapakker), delleveranser og tjenesteytelser. Retningslinjene er offentliggjort, og bl.a. publisert på Utenriksdepartementets hjemmeside www.eksportkontroll.mfa.no for å gi større åpenhet og forutsigbarhet med hensyn til mulighetene for å få utførselstillatelse.

Retningslinjene ble revidert i mai 2009 for å reflektere de åtte normative kriterier som inngår i EUs felles holdning om våpeneksport. Kriteriene fremgår således som et eget vedlegg (A) til retningslinjene. Norge har i praksis tatt hensyn til EUs kriterier siden de forelå i en atferdskodeks i 1998. På bakgrunn av at EU i desember 2008 vedtok å gjøre kriteriene juridisk bindende for medlemslandene gjennom felles holdning, besluttet Regjeringen at kriteriene også skulle tas inn i det norske regelverket. På denne måten gis det større forutsigbarhet når det gjelder departementets behandling av søknader om eksportlisens. Kap 4.7 redegjør nærmere om EU's felles holdning.

Dokumentasjonskrav og sluttbrukerkontroll

I tillegg til de politiske vurderingene, skal Utenriksdepartementets behandling sikre at det foreligger tilfredsstillende dokumentasjon før utførselstillatelse kan innvilges. Kravet til dokumentasjon vil være avhengig av det endelige mottaksland og det aktuelle materiellets karakter.

Eksport av våpen og annet militært materiell mellom NATO-lands forsvarsmyndigheter bygger på en langsiktig utenriks- og sikkerhetspolitikk, hvor leveranser av materiell mellom partene er forankret i avtaler og mangeårig praksis. Ved utførsel av forsvarsmateriell til medlemsland i NATO eller til nærstående land som etter en grundig vurdering er godkjent som mottakere av forsvarsmateriell fra Norge, kreves dokumentasjon som godt-

gjør sluttbrukeren. Det er gjennom nært og langvarig samarbeid og praksis etablert tillit til at materiell fra Norge ikke videregives uten norske myndigheters samtykke.

Det legges ikke geografiske begrensninger på hvor forsvarsmyndighetene i NATO-land og nærstående land selv kan bruke militært materiell importert fra Norge.

Når det gjelder innsatsvarer som krutt og sprengstoff eller komponenter, kreves det en kundeerklæring som gir forsikringer om at materialet i sin helhet skal benyttes i importørens egen produksjon og at innsatsvarene ikke vil bli videreeksportert separat.

Søknader om eksport til land utenfor den allierte og nærstående kretsen av land er gjenstand for en grundig vurdering av de aktuelle utenriks- og innenrikspolitiske forhold, jf. Utenriksdepartementets retningslinjer. Dersom konklusjonen er at eksport kan tillates, kreves dokumentasjon der mottaker erklærer at vedkommende er endelig bruker/mottaker av materialet, opplyser hvor det skal installeres og brukes, samt forsikrer at materialet ikke skal videreleveres uten etter norske myndigheters samtykke.

Innenfor rammen av OSSE og Wassenaar-samarbeidet er det vedtatt veiledende formater for sluttbruker-sertifikater. Også EUs brukerveiledning for anvendelse av atferdskriteriene for våpeneksport, inneholder veiledende elementer for sluttbrukerdokumentasjon som medlemslandene kan trekke på i sine nasjonale beslutninger. Når det gjelder utførsel av bærbare luftvernsystemer (MANPADs), har medlemslandene i Wassenaar-samarbeidet vedtatt strenge retningslinjer. Disse retningslinjene omfatter også krav til sluttbrukerkontroll, herunder krav til dokumentasjon på myndighetsnivå. Tilsvarende retningslinjer er også vedtatt av OSSE.

Innenfor rammen av det multilaterale eksportkontroll-samarbeidet og det etablerte samarbeidet med EU utveksles bl.a. informasjon om avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell. Slik informasjon inngår i den helhetsvurderingen som foretas av Utenriksdepartementet i forbindelse med behandlingen av søknader om eksportlisens. Norge arbeider aktivt til støtte for etablering av forpliktende forhåndskonsultasjoner i tilfeller hvor et annet land vurderer en søknad om eksport av tilsvarende varer som et annet land har avslått søknad om eksportlisens på. Målsetningen er at dette over tid vil føre til en mer omforent internasjonal praksis i handelen med våpen og militært materiell.

Delleveranser, samarbeidsavtaler og flernasjonale produkter

Retningslinjene tar hensyn til at eksporten kan ha ulike formål, f.eks. samarbeids- og utviklingsprosjekter, tjenester eller teknologioverføringer. Produktene kan ha selvstendig funksjon eller være delleveranser. Med deler menes varer uten selvstendig funksjon, f.eks. elektronikkomponenter, programvare eller metallhylser. For delleveranser skal søknaden i utgangspunktet behandles på samme måte som ved eksport av sluttproduktet. Ved samarbeidsavtaler som er godkjent av norske myndigheter, kan krav til sluttbrukerdokumentasjon unntaksvis fravikes. Disse reglene kommer til anvendelse når det ferdige produktet ikke fremstår som norsk.

Unntak fra hovedregelen om norsk sluttbrukerkontroll kan også gjøres på visse vilkår dersom produktet er resultat av et flernasjonalt samarbeid. Dersom det endelige produktet ikke fremstår som norsk kan det ferdige produktet eksporteres etter samarbeidslandets regler.

Retningslinjene gir også nærmere regler for behandlingen av flernasjonale produkter.

4.4 Oversikt over FN-sanksjoner, herunder terrorismetiltak som inneholder våpenembargo, samt EU-tiltak

FNs Sikkerhetsråds sanksjonsregimer

Sanksjoner som er vedtatt gjennom bindende vedtak i FNs Sikkerhetsråd gjennomføres som nevnt over i norsk rett ved forskrift med hjemmel i lov 7. juni 1968 nr. 4 til gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd (gjennomføringsloven).

Følgende sanksjonsregimer som inneholder våpenembargo, er gjennomført med hjemmel i gjennomføringsloven⁴:

1990.08.09 nr 0635: Forskrift om gjennomføring av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråds resolusjoner om sanksjoner mot Irak

1992.02.07 nr 0077: Forskrift om sanksjoner mot Somalia

1992.11.27 nr 0879: Forskrift om sanksjoner mot Liberia

1997.10.23 nr 1116: Forskrift om sanksjoner mot Sierra Leone

1999.12.22 nr 1374: Forskrift om sanksjoner mot Usama bin Laden, Al-Qaida og Taliban

2003.10.10 nr 1221: Forskrift om sanksjoner mot Den demokratiske republikken Kongo

2004.12.10 nr 1617: Forskrift om sanksjoner mot Elfenbenskysten

2006–06–02 nr 573: Forskrift om sanksjoner mot visse grupper, militser og personer som opererer i Darfur-provinsen i Sudan

2006–09–08 nr 1040: Forskrift om sanksjoner mot aktører i Libanon

2006–12–15 nr 1405: Forskrift om sanksjoner mot Nord-Korea

2007–02–09 nr 149: Forskrift om sanksjonar mot Iran

2010–03–05 nr. 310: Forskrift om sanksjoner mot Eritrea

Terrorismetiltak

Følgende terrorismetiltak inneholder våpenembargo:

- Sikkerhetsrådets resolusjon 1267/1333/1390/1455/1617/1677/1735 (Sanksjoner mot Al-Qaida/Taliban, jf. forskrift 22. desember 1999 nr. 1374, nevnt ovenfor.
- Sikkerhetsrådets resolusjon 1540 (ikke-spredning av masseødeleggingsvåpen). Denne resolusjonen gir veiledning om kontrollstandarder for gjennomføring i staters nasjonale regelverk og praksis. Norge gjennomfører disse tiltakene i hovedsak på grunnlag av eksportkontrollregelverket og straffeloven.

EUs tiltaksregimer

EU-rådet har vedtatt en rekke felles holdninger med særlige tiltak overfor ulike stater. Flere av tiltaksregimene inneholder våpenembargo. Norge blir invitert om å slutte seg til disse felles holdningene. Norsk tilslutning til EUs felles holdninger er ikke folkerettslig bindende.

Norsk tilslutning til EUs tiltaksregimer eller andre internasjonale ikke-militære tiltak kan gjennomføres ved forskrift, med hjemmel i lov 27. april 2001 nr. 14 om iverksettning av internasjonale, ikke-militære tiltak i form av avbrot eller avgrensing av økonomiske eller annen samkvem med tredjestatar eller rørsler § 1. Følgende tiltaksregimer som inneholder våpenembargo, er gjennomført med hjemmel i loven:

2003.07.04 nr 0895: Forskrift om særlige tiltak mot Burma (Myanmar)

⁴ I tillegg til vedtak om sanksjoner vedtatt av FNs Sikkerhetsråd, vedtok OSSE i 1992 vedtak om våpenembargo i tilknytning til konflikten om Nagorno Karabakh. Som medlem av OSSE følger Norge dette vedtaket.

2003.08.15 nr 1050: Forskrift om særlige tiltak mot Republikken Zimbabwe

4.5 FNs sikkerhetsråds vedtak om sanksjoner mot Iran

FNs sikkerhetsråd vedtok sanksjoner mot Iran hhv. 23. desember 2006 (resolusjon 1737), 24. mars 2007 (resolusjon 1747), 3. mars 2008 (resolusjon 1803) og 27. september 2008 (resolusjon 1835).

Sanksjonene retter seg mot Irans kjernefysiske program, herunder også leveringsmidler for masseødeleggelsesvåpen, samt mot transport, formidling og eksport av konvensjonelle våpen. Sanksjonene angir bl.a. forbud mot eksport av visse varer direkte eller indirekte til Iran, samt forbud mot investeringer og finansiering i denne forbindelse. De omfatter også reiserestriksjoner for iranske statsborgere som knyttes til landets kjernefysiske program.

Ved gjennomføring av eksportkontrolltiltak skal alle stater forhindre eksport til Iran av produkter som omfattes av de multilaterale eksportkontrollregimene for kjernefysisk eksport⁵ og missilteknologi⁶. Alle stater skal videre forhindre eksport av enhver vare som kan bidra til Irans anrikningsvirksomhet, opparbeiding av tungtvannrelaterte aktiviteter eller til utvikling av leveringsmidler for kjernevåpen. Det er utarbeidet en egen norsk forskrift⁷ for å sikre gjennomføring av resolusjonsforpliktelsene. Forskriften forbyr eksport av visse typer varer og teknologi og oppstiller krav om lisens for eksport av andre listeførte varer. Før slik lisens innvilges, er det et krav om at endelig sluttbruk og fremkomststed effektivt skal kunne verifiseres. Forskriften inneholder også general-klausuler, det vil si at det er lisensplikt for enhver vare til Iran dersom det vurderes å være en risiko for at varene kan brukes i et masseødeleggelsesprogram.

4.6 FNs sikkerhetsråds vedtak om sanksjoner mot Nord-Korea

Med utgangspunkt i FN sikkerhetsråds resolusjon 1718 vedtatt 14.oktober 2006, og resolusjon 1874

⁵ Nuclear Suppliers Group (NSG)

⁶ Regimet for eksportkontroll av missilteknologi (Missile Technology Control Regime, MTCR)

⁷ Forskrift om sanksjonar mot Iran fastsett ved kgl.res. 9.februar 2007 med heimel i lov 7.juni 1968 nr.4 om gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoners Sikkerhetsråd. Fremja av Utenriksdepartementet.

vedtatt 12. juni 2009, har Utenriksdepartementet fastsatt en egen forskrift⁸ om sanksjoner mot Nord-Korea for å sikre gjennomføring i nasjonal rett.

Forskriften oppstiller bl.a. forbud mot at norske rettssubjekter og enhver som befinner seg på norsk territorium, leverer våpen eller annet militært materiell, samt flerbruksvarer for masseødeleggelsesvåpen, til Nord-Korea. I tillegg oppstiller forskriften forbud mot eksport av visse luksusvarer, påbud om frysing av formuesgoder som tilhører eller direkte eller indirekte kontrolleres av visse listeførte personer og enheter og forbud mot å stille formuesgoder til rådighet for de nevnte personene eller enhetene.

4.7 EUs felles holdning om våpeneksport

EU vedtok 8. desember 2008 en felles holdning (Council Common Position 2008/944/FUSP) som erstatter EUs atferdskodeks for våpeneksport fra juni 1998. Den felles holdningen er rettslig bindende for EUs medlemsland og representerer en styrking av EUs felles tilnærming når det gjelder eksporten av konvensjonelle våpen og militære varer. Endelige beslutninger om å tillate eksport av forsvarsmateriell ligger fremdeles hos de enkelte medlemslandene, herunder vurderingen av de enkelte kriteriene for slik eksport.

De åtte kriteriene har utviklet seg til et internasjonalt referanseverk for lisensiering av våpen og militært materiell. I det multilaterale eksportkontroll-samarbeidet refereres det i økende grad til EU-kriteriene.

Norge sluttet seg til EUs atferdskodeks for våpeneksport i 1998. Kodeksens åtte kriterier har i praksis blitt håndhevet innenfor rammen av det norske regelverket. Som følge av EUs vedtak om å gjøre kriteriene juridisk bindende, har Utenriksdepartementet nå formelt tatt inn en referanse til kriteriene i retningslinjenes kapittel I pkt. 1, samt vedlagt kriteriene i et eget vedlegg A. På denne måten gis det økt innsyn i og forutsigbarhet om departementets vurdering når det gjelder krav til demokrati, grunnleggende menneskerettigheter og stabilitet i mottakerlandet.

Den felles holdningens bestemmelse om at EU-landene skal gjennomføre kontroll med bl.a. formidling mellom to tredjeland, transitt og immateriell

⁸ Forskrift om sanksjoner mot Nord-Korea fastsatt ved kgl.res. 15.desember 2006 med hjemmel i lov 7.juni 1968 nr. 4 om gjennomføring av bindende vedtak av De Forente Nasjoner. Fremmet av Utenriksdepartementet.

ell teknologioverføring, er allerede ivaretatt i den norske eksportkontrollforskriften.

Fra norsk side er det lagt vekt på å bidra til internasjonal aksept for høye standarder når det gjelder eksport av forsvarsmateriell. Det gjelder både ansvarlighet i behandlingen av søknader om utførelse og når det gjelder åpenhet om slik handel. På denne bakgrunn inngikk Norge og EU i 2004 et nærmere samarbeid om bl.a. regelmessig utveksling av informasjon om avslag på søknader om eksport av våpen og militært materiell. Oversikt over avslag på søknader om utførelselisens av våpen og militært materiell med referanse til de felles kriteriene for våpeneksport, fremgår i meldingens kapittel 9.11.

4.8 EUs direktiv om forenkling av krav og vilkår for leveranser av forsvarsmateriell

EU vedtok 6. mai 2009⁹ et direktiv rettet mot forenkling av lisensprosedyrer når det gjelder leveranser av forsvarsmateriell innen EU/EØS¹⁰-området. Direktivet skal iverksettes medio 2011. Direktivet er EØS-relevant og Regjeringen har besluttet at Norge formelt slutter seg til direktivet.

Hensikten med direktivet er å styrke konkurransevilkårene til bedrifter i EU og de EØS-land som slutter seg til direktivet når det gjelder handel og samarbeid om forsvarsmateriell i tråd med prinsippene for det indre marked, men uten å berøre det fundamentale prinsippet om nasjonal suverenitet i slike saker. Forenklete krav og vilkår skal sikre likebehandling når det gjelder forutsigbarhet knyttet til lisensiering av forsvarsrelaterede varer, slik at bedriftene innenfor EU/EØS opererer på grunnlag av like konkurransevilkår.

⁹ Direktiv 2009/43/EC 6.mai 2007 om «simplifying terms and conditions of transfers of defence-related products within the Community», heretter ICT-direktivet

¹⁰ EUs medlemsland, samt de EØS-land som slutter seg til direktivet

Direktivet åpner for forenkling av regler og vilkår for leveranser av forsvarsrelaterede varer utelukkende innenfor EU/EØS-området mellom bedrifter som er forhåndssertifiserte av sine rette myndigheter. Direktivet beskriver tre lisensformater som kan benyttes. Disse er individuelle, globale og generelle lisenser. Den individuelle lisenstypen benyttes for en enkelt utførelse til en enkelt sluttbruker. Den globale lisensen kan tas i bruk for flere utførelser av spesifiserte varer til en spesifikk sluttbruker, og skal ha en gyldighet på tre år. Disse to lisensformatene gjenspeiler den lisensieringspraksisen som i hovedsak har vært benyttet i det norske eksportkontrollsystemet. Når det gjelder den generelle lisenstypen, så kan slik tillatelse gis til forhåndssertifiserte bedrifter for leveranser av identifiserte militære varer til samarbeidsbedrifter som likeledes er sertifisert av myndighetene i det EU/EØS-landet hvor bedriften er etablert. Det forutsettes at det samme sertifiseringsregimet skal gjelde i alle landene. De ansvarlige myndighetene skal føre løpende kontroll med bedriftene som er sertifisert, herunder etterkontroll av aktivitetene.

Norsk tilslutning til og gjennomføring av direktivet vil ikke innebære en svekket kontroll av forsvarsrelaterede produkter. I hovedsak vil det individuelle lisensieringsregimet som praktiseres i dag, videreføres. Kontrollen knyttet til generelle lisenser til forhåndsgodkjente bedrifter vil ivaretas gjennom omfattende etterlevelsesforsikringer og oppfølgende kontroll og revisjon. Forhåndsgodkjenning vil utelukkende være aktuelt for norske bedrifter som har et betydelig samarbeid med bedrifter i EU-landene, og som således vil ha klare fordeler av ordningen. I denne sammenheng er det viktig å være klar over at norske bedrifter som sertifiseres av Utenriksdepartementet også vil kunne motta varer fra sertifiserte bedrifter i EU-land under ordningen. For enkelte større norske bedrifter vil dette i seg selv være et viktig konkurransevilkår i forhold til konkurrenter i EU-land.

5 Multilateralt samarbeid om eksportkontroll og ikke-spredning

Utover i 1980-årene begynte ikke-spredningsspørsmål knyttet til masseødeleggelsesvåpen å innta en stadig mer sentral plass på den internasjonale sikkerhetspolitiske dagsorden. De multilaterale eksportkontrollregimene ble i første omgang etablert for å søke en mest mulig enhetlig fortolkning av eksportkontrollforpliktelsene i de ulike multilaterale avtalene for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen. På denne måten tar leverandørland et særlig ansvar for å sikre etterlevelse av folkerettslige avtaler på ikke-spredningsområdet, særlig avtalen om ikke-spredning av kjernevåpen (NPT), kjemivåpenkonvensjonen (CWC) og konvensjonen om forbud mot biologiske våpen (BWC). Det ble gitt detaljert omtale av de multilaterale ikke-spredningsinstrumentene i St.meld. nr. 33 (2006–2007).

Tilsynskonferansen for avtalen om ikke-spredning av atomvåpen (NPT) fant sted 3.–28. mai 2010. Tilsynskonferansen, som gjennomføres hvert femte år, er viktig for å kunne drive ikke-sprednings- og nedrustningsagendaen videre. Det har vært knyttet store forventninger til at NPTs tilsynskonferanse i 2010 får et positivt utfall.

Da NPT ble forlenget på ubestemt tid i 1995, var det mulig å komme til enighet fordi kjernevåpenstatene forpliktet seg til å eliminere sine arsener. Denne forpliktelsen ble bekreftet og ytterligere styrket fem år senere. Etter dette ble det imidlertid liten bevegelse på nedrustningssiden. Obama-administrasjonen har imidlertid gitt et velkomment linjeskift i amerikansk holdning. Den amerikanske presidenten er tydelig i sitt ønske om en tryggere verden uten atomvåpen, noe som også er reflektert i den nye «Nuclear Policy Review». Han har vært pådriver for en ny avtale med Russland om nedskjæring av de strategiske atomvåpene, og oppfølgingsavtalen til START som ble undertegnet i Praha i begynnelsen av april 2010. Denne avtalen er den første reelle atomnedrustningsavtalen på 19 år og setter tak for utplasserte strategiske stridshoder og leveringsmidler. Det er viktig at nye START følges opp med nye nedrustningsforhandlinger som omfatter alle kategorier atomvåpen og alle atomvåpenmakter.

I april 2010 var Obama vert for 47 stats- og regjeringssjefer til et toppmøte om kjernefysisk sikkerhet i Washington, som vedtok et handlingsprogram for å sikre alt følsomt kjernefysisk materiale innen fire år. Atomsikkerhet og kjernefysisk ikke-spredning er viktige forutsetninger for å nå det overordnede målet om en verden uten atomvåpen. Norge viderefører sin pådriverrolle for å styrke ikke-spredningsregime og Det internasjonale atomenergibyrået.

FNs sikkerhetsråds resolusjon 1887 (2009) representerer også en positiv utvikling når det gjelder kjernefysisk ikke-spredning og nedrustning. Resolusjonen inneholder bl.a. flere bestemmelser som er av betydning for lands eksportkontroll når det gjelder betingelser for leveranser av kjernefysiske varer. Som betingelser for leveranser, stilles krav om at mottakerlandet har inngått adekvat sikkerhetskontrollavtale med IAEA, og at mottakerlandet etterlever sine sikkerhetskontrollforpliktelser fullt ut.

Etter Den kalde krigens slutt og COCOMs¹ nedleggelse i 1994, inngikk også bl.a. Russland og tidligere Warszawapakt-land som deltakere i de multinasjonale eksportkontrollregimene som utviklet seg parallelt med den økende interessen for spredningsproblematikken. Som en direkte følge av at COCOM opphørte, ble det også etablert et nærmere samarbeid om kontroll med eksport av konvensjonelt forsvarsmateriell.

Dagens multilaterale eksportkontrollregimer² retter seg både mot konvensjonelle våpen og flerbbruksvarer som kan brukes til å fremstille masseødeleggelsesvåpen eller for annen militær bruk. Leverandørlands samarbeid og koordinering av nasjonale tiltak gjennom multilateralt eksportkontroll-samarbeid er et viktig virkemiddel i arbeidet

¹ I årene etter den andre verdenskrig samordnet NATO-landene sin nasjonale kontroll av konvensjonelle våpen og relevant høyteknologi i COCOM-samarbeidet. Målsetningen var å hindre at vestlig våpen- og høyteknologi ble eksportert til Sovjetunionen og andre kommuniststater.

² Australia-gruppen (kjemiske og biologiske våpen); Nuclear Suppliers Group, NSG, og Zangger-komiteen (kjernefysiske våpen); Regimet for eksportkontroll av missilteknologi, MTCR; Wassenaar-samarbeidet, WA (konvensjonelle våpen og sensitiv høyteknologi).

for å hindre spredning av masseødeleggelsesvåpen og oppbygging av offensiv militær slagkraft som kan utgjøre en trussel mot internasjonal stabilitet og sikkerhet.

Eksportkontrollregimene skiller seg fra de nevnte internasjonale avtalene ved at de ikke er folkerettslig bindende. Bakgrunnen for samarbeidet er heller en felles politisk vilje til å forhindre spredning av masseødeleggelsesvåpen gjennom nasjonal lovgivning som sikrer kontroll med varer og teknologi som er identifisert som strategiske. Deltakelse i regimene fremmer målsettingen og de folkerettslige forpliktelser som ligger i de internasjonale avtalene om å ikke bidra, direkte eller indirekte, til å bistå en annen stat med å anskaffe masseødeleggelsesvåpen.

Innenfor de multilaterale eksportkontroll- og ikke-spredningsregimene er det også tatt en rekke initiativ for å bidra til å oppfylle Sikkerhetsrådets resolusjoner 1373 og 1540 om tiltak mot terrorisme. Arbeidet med å følge opp resolusjonene er for mange land krevende og stiller store krav til ressurser. I denne sammenheng er det fra norsk side lagt vekt på å bidra med kompetanse og ressurser både bilateralt og i forbindelse med regionale eller internasjonale seminarer. Formålet er å bistå andre land i å etablere adekvat eksportkontroll.

De senere årene har leverandørland også arbeidet for at alle land skal gjennomføre eksportkontroll. Målsettingen er å hindre at oppkjøpere til skjulte våpenprogrammer utnytter land med svake kontrollrutiner til å anskaffe sensitive varer og teknologi.

Terroraksjonene i USA i september 2001 førte til at samarbeidet i eksportkontrollregimene også rettet seg mot å hindre spredning av sensitive varer til terrorister. I regimene arbeides det bl.a. for å identifisere hvilke sensitive varer som kan være mest attraktive for terrorister, og som ikke står på kontrollistene idag. Dette dreier seg f.eks. om utstyr som kan forstyrre samband (jammeutstyr), visse typer laserutstyr og utstyr for spredning av biologiske materialer. Innenfor Wassenaar-samarbeidet er det fremforhandlet høye internasjonale kontrollstandarder for handel, transport og lagring av bærbare luftvernsystemer (MANPADS³). I hendene på terrorister utgjør slike våpen en alvorlig trussel mot særlig sivil luftfart. I tillegg er informasjonsutvekslingen som finner sted innenfor regimene også rettet seg mot spredningsfarene til ikke-statlige aktører.

I tillegg til utveksling av informasjon om sluttbrukere, frontelskaper, anskaffelsesmetoder, fraktruter og prosjekter det er knyttet særlig bekymring til i spredningssammenheng, foregår det en omfattende utveksling av informasjon mellom regimelandene om faktisk eksport og om avslag på lisenssøknader. Det forutsettes at landene tar denne informasjonen i betraktning i eget lisensieringsarbeid, bl.a. ved å ikke innvilge lisenser som i hovedsak er identiske med lisensavslag som er notifisert av andre regimeland.

De siste årene har man sett en økende aktivitet fra EUs side innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene. Eksportkontroll er ett av tre satsingsområder som EU har angitt i kampen mot terrorisme, og det er etablert et betydelig program for dialog med og opplæring av relevante myndigheter i land som ikke deltar i eksportkontrollregimene.

Fra norsk side er det etablert et nært samarbeid med EU på eksportkontrollområdet. Norge benytter bl.a. EUs flerbruksregime som utgangspunkt for den norske kontrollen, både når det gjelder kontrollisten og kontrollmekanismer. Dette bidrar til å sikre at regelverket i størst mulig grad er det samme for norske eksportører som det som gjelder for europeiske samarbeidspartnere.

5.1 De multilaterale eksportkontrollregimene

De fem multilaterale eksportkontrollregimene dekker teknologiområder knyttet til masseødeleggelsesvåpen og konvensjonelle våpen. Regimene har en rekke fellestrekk. Det er etablert varelister og retningslinjer som forutsettes gjennomført i nasjonal rett og praktisering. Det er nedsatt faste arbeidsgrupper for bl.a. informasjonsutveksling, arbeidet med varelistene og for lisensierings-, kontroll- og håndhevelsesspørsmål. Arbeidsgruppene legger frem anbefalinger til det årlige plenumsmøtet, og alle vedtak krever konsensus. Dette er et grunnleggende prinsipp all den tid medlemslandene har forpliktet seg til å gjennomføre alle vedtak i sin nasjonale rett og praksis.

Wassenaar-samarbeidet om kontroll med konvensjonelle våpen, militært materiell og relevant høyteknologi

Wassenaar-samarbeidet (WA, The Wassenaar Arrangement) er det eneste eksportkontrollregimet som retter seg mot konvensjonelle våpen, militært materiell og sensitiv høyteknologi. Samarbeidet ble etablert i 1996 og har 40 deltakerland.

³ Man Portable Air Defence Systems, MANPADs

Norge ledet forhandlingene om det politiske basisdokumentet som ledet frem til WAs etablering i 1996.

Målsettingen med WAs arbeid er å bidra til regional og internasjonal sikkerhet og stabilitet gjennom åpenhet og ansvarlighet når det gjelder leveranser av konvensjonelle våpen og sensitiv høytteknologi for på denne måten å hindre destabiliserende oppbygging av konvensjonell militær slagkraft. WA-samarbeidet søker også å hindre at terrorister og terrorgrupper får tilgang til våpen eller sensitive flerbruksvarer.

WA-samarbeidet kontrollerer et bredere produktregister enn de øvrige eksportkontrollregimene. Det er etablert en liste for konvensjonelt forsvarsmateriell, samt en for flerbruksvarer og teknologi som har både sivile og militære anvendelsesområder og som ikke er dekket av andre regimer.

WA bygger i stor grad på tillitsskapende tiltak gjennom utveksling av informasjon om innvilgelse og avslag på lisenser, samt om nasjonal praktisering når det gjelder våpeneksport. Det er vedtatt retningslinjer for en rekke spørsmål, herunder kontroll med bærbare luftvernssystemer, håndvåpen og lette våpen, immateriell teknologi og formidling av våpen mellom tredjeland. WA har etablert seg som et solid eksportkontrollregime som setter høye standarder for kontroll med konvensjonelle våpen og relevant høytteknologi.

I 1999, 2003 og 2007 fant det sted en omfattende gjennomgang av hvordan WA fungerer, med sikte på å videreutvikle og styrke samarbeidet. I henhold til WAs basisdokument skal slike gjennomganger finne sted hvert fjerde år. I 2008 og 2009 arbeidet WA-landene med anbefalingene fra gjennomgangen i 2007. Plenumsrådet i desember 2009 vedtok å styrke kontrollistene på flere områder, herunder kontrollparametrene for visse skip og undervannsteknologi. I tillegg ble det besluttet å styrke dialogen med ikke-medlemmer, bl.a. ved å holde et seminar i 2010 om de tekniske endringene i kontrollisten.

Norge innehar formannskapet i arbeidsgruppen som behandler politiske spørsmål i 2010. Denne arbeidsgruppen arbeider gjennom året med å identifisere anbefalinger for behandling av det årlige plenumsrådet hvor de endelige beslutninger fattes. Den neste gjennomgangen av WA skal finne sted i 2011, og mandatet for gjennomgangen skal forhandles under det norske formannskapet.

Mer informasjon om WA kan finnes på www.wassenaar.org.

Eksportkontrollregimer for å hindre spredning av MØV

Det er etablert eksportkontrollregimer for utvikling og samordning av leverandørlands nasjonale eksportkontrolltiltak for å bidra til å hindre spredning av kjemiske- og biologiske våpen, kjernefysiske våpen og leveringsmidler (missiler) for slike våpen.

Disse regimene har en rekke felles trekk, først og fremst at det er etablert retningslinjer og varelister som medlemslandene har forpliktet seg til å gjennomføre i sin nasjonale eksportkontroll. Med sikte på å videreutvikle regimene, særlig for å holde tritt med teknologisk utvikling og aktuelle spredningstrusler, foregår det løpende forhandlinger for å styrke kontrollistene og utvikle målrettede kontrolltiltak. I tillegg holdes det regelmessige ekspertmøter for bl.a. lisensierings-, kontroll- og håndhevelsesmyndighetene i medlemslandene. Det foregår også en omfattende informasjonsutveksling, herunder om foretatt eksport, avslag på søknader om eksport, om anskaffelsesforsøk, frontselskaper, fraktruter og bekymringsfulle våpenprogrammer. Det forutsettes at medlemslandene skal ta denne informasjonen i betraktning i forbindelse med lisensiering. I enkelte tilfeller er medlemsland forpliktet til å avslå en søknad om lisens når et annet land har notifisert et avslag på en søknad som i hovedsak er lik.

Arbeidsgruppene rapporterer om sine aktiviteter til plenum. Det holdes årlige plenumsråd, hvor anbefalingene fra arbeidsgruppene behandles. Alle vedtak fattes ved konsensus.

Med unntak av Australia-gruppen, som ledes fast av Australia, har et av medlemslandene formannskapet for plenumsrådet på årlig basis. De til enhver sittende formannskap leder regimenets aktiviteter, herunder en omfattende dialog med ikke-medlemmer, med utgangspunkt i mandater som er vedtatt i plenum. Norge har hatt formannskapet i missilkontrollregimet MTCR (1992–1993) og i det kjernefysiske eksportkontrollregimet NSG (2005–2006). I 2010 leder Norge som nevnt over arbeidsgruppen for politiske spørsmål i Wassenaar-samarbeidet.

NSGs og MTCRs varelister og retningslinjer ligger til grunn for sanksjonene mot Iran og Nord-Korea som er vedtatt av FN's Sikkerhetsråd. Dette viser at disse kontrollregimene representerer høye internasjonale kontrollstandarder når det gjelder arbeidet for å hindre spredning av kjernefysiske våpen og leveringsmidler for slike våpen.

Zangger-komiteen og Nuclear Suppliers Group (NSG)

Disse regimene dreier seg om kjernefysisk-relatert eksportkontroll. Zangger-komiteen ble opprettet i 1971 som en arbeidsgruppe under Avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen (NPT) for å sikre en mest mulig enhetlig fortolkning av avtalens artikkel III.2 som krever at partene skal sikre at det ikke eksporteres materialer som kan benyttes til utvikling av kjernefysiske våpen.

I 1976 gikk en rekke land sammen og dannet Nuclear Suppliers Group (NSG) fordi man ønsket en mer omfattende eksportkontroll med kjernefysiske produkter og materiale enn den Zangger-komiteen kunne angi med utgangspunkt i NPTs artikkel III.2. Adressen til Zangger-komiteens hjemmeside er www.zanggercommittee.org.

NSG har 46 medlemsland, herunder alle de fem faste medlemmene av FNs sikkerhetsråd. Gruppen springer ut av den såkalte «London-klubben» som ble etablert på midten av 1970-tallet. Som følge av den første Gulf-krigen ble dette samarbeidet revitalisert i 1991. NSGs arbeid retter seg dels mot produkter som kan anvendes til fremstilling av kjerneemner for våpenbruk, og dels mot flerbruksvarer som kan anvendes også i våpenprogrammer. NSGs retningslinjer, herunder varelistene, blir publisert som IAEAs informasjonssirkulærer (hhv. INFCIRC 254/Part 1 og INFCIRC 254/Part 2).

USAs og Indias initiativ om sivilt kjernefysisk samarbeid i 2005 var et fremtredende spørsmål innenfor NSG. I et ekstraordinært plenums møte i NSG i september 2008 ble det enighet om å unnta India fra Retningslinjenes krav om heldekkende sikkerhetskontroll som betingelse for leveranser. NSGs vedtak kom etter at den indiske utenriksministeren 5. september 2008 fremla en erklæring som gjentar Indias forpliktelser vedrørende nedrustning og ikke-spredning av kjernevåpen, herunder et fortsatt frivillig og ensidig moratorium om å avstå fra prøvesprengning. Norge og en rekke andre land gjorde det klart at forståelsen av vedtaket er at unntaket består så lenge India etterlever forpliktelsene i den politiske erklæringen. På denne måten er India, som står utenfor NPT, brakt nærmere det multilaterale ikke-spredningsarbeidet.

Et hovedspørsmål for NSG de siste par årene har vært å arbeide for å styrke regimets retningslinjer når det gjelder særlig sensitive varer. G8-landene vedtok i november 2009 å innlemme et forhandlingsutkast fra NSG om kontroll med anrikningsteknologi på nasjonalt grunnlag, uten at det foreligger konsensus i NSG om dette ennå. Målet

er imidlertid å kunne oppnå enighet i NSG på plenums møtet i New Zealand i juni 2010.

Adressen til NSGs hjemmeside er www.nuclearsuppliersgroup.org.

Australia-gruppen (AG)

Australia-gruppen ble etablert i 1985 etter et australsk initiativ. Gruppen har som formål å hindre spredning av kjemiske og biologiske våpen til stater og terrorister gjennom samordning av medlemslandenes nasjonale eksportkontroll. Det er begrunnet mistanke om at flere land besitter slike våpen. Mange sensitive kjemikalier er billige, enkle å bruke, og virkningen kan være alvorlig i begrensede områder. Risikoen for spredning av kjemiske og biologiske stridsmidler, bl.a. til terrorister, anses således reell.

Opprinnelig omfattet gruppens virkeområde bare kjemikalier og kjemisk tilvirkningsutstyr for kjemiske stridsmidler. I 1990 ble det besluttet å styrke regimet ved å etablere kontrollister til også å omfatte mikroorganismer, toksiner og tilvirkningsutstyr for biologiske stridsmidler.

Informasjonsutveksling om utvikling av nye teknologier som er aktuell for kjemiske- og biologiske våpenaktiviteter og spredningstrusler står sentralt i AG. Det ble i 2008 også nedsatt en egen prosess for å styrke regimets muligheter til å holde tritt med den teknologiske utviklingen på dette området. Dette arbeidet ble videreført i 2009.

AG har nå 39 medlemsland. Mer informasjon kan finnes på AGs hjemmeside www.australiagroup.net.

Regimet for kontroll av missilteknologi (MTCR)

Regimet ble dannet etter et amerikansk initiativ i 1982. MTCR har som målsetting å begrense spredning av missiler, rakettssystemer og ubemannede luftfartøy som kan levere masseødeleggelsesvåpen. MTCR har 34 medlemsland.

Kontrollisten reflekterer komplette missilsystemer (herunder ballistiske missiler, raketter og missiler for romfart og sonderaketter) og andre ubemannede luftfarkoster (inklusive kryssermissiler, mål- og overvåkingsplattformer) med en rekkevidde på 300 km eller mer. I tillegg kontrolleres komponenter til slike systemer og andre produkter som kan produseres for utvikling og produksjon av missiler.

I 2008 og 2009 fortsatte MTCR en omfattende gjennomgang av kontrollistene for å sikre at disse møter dagens spredningstrussel, informasjonsutveksling om spredning av missilteknologi, teknolo-

gisk utvikling, nasjonale program og anskaffelsesaktiviteter. På plenumsrådet i Brasil i november 2009 ble det enighet om å styrke listene, og om å videreføre forhandlingene om utestående spørsmål. I tillegg foregår det en omfattende utadrettet virksomhet som omfatter dialog med en rekke land som ikke deltar i MTCR.

Mer informasjon om MTCR kan finnes på www.mtcr.info.

5.2 Andre spredningstiltak

Tiltak mot missilspredning

MTCR har vært det eneste internasjonale forum som har som formål å hindre spredning av leveringsmidler for masseødeleggelsesvåpen. Som ledd i styrkingen av dette arbeidet tok MTCR-landene initiativ til en internasjonal adferdskodeks mot missilspredning, the Hague Code of Conduct (HCOC).

HCOC, som ble etablert i 2002, er et politisk instrument. Gjennom en rekke tillitskapende tiltak er målsettingen at atferdskodeksen skal bidra til å begrense utvikling og spredning av missiler som kan levere masseødeleggelsesvåpen. Forhåndsvarsling om utskytninger av raketter og ballistiske missiler fra eget territorium og årlige rapporteringer om relevante aktiviteter er blant de viktigste tiltakene.

HCOC ledes av et medlemsland på årlig basis, og en sentral aktivitet for de forskjellige formannskapene er å føre en utadrettet virksomhet for å få flere land til å slutte seg til atferdskodeksen. 130 land har sluttet seg til HCOC.

Fra norsk side støtter man forslag om at HCOC bør føres inn i en FN-prosess, med sikte på å utvikle et rettslig bindende FN-instrument mot missilspredning.

Initiativet for spredningssikkerhet

Faren for at terrorister eller land som det er knyttet særlige bekymringer til, skal tilegne seg masseødeleggelsesvåpen har ført til et sterkere internasjonalt samarbeid gjennom Initiativet for spredningssikkerhet (Proliferation Security Initiative – PSI). Formålet er å kunne avskjære transport av masseødeleggelsesvåpen, relatert teknologi og kunnskap. Det legges særlig vekt på toll, politi-, forsvars- og justissamarbeid og på opprulling av internasjonale nettverk for oppkjøp og spredning av innsatsvarer relatert til masseødeleggelsesvåpen. Norsk deltakelse i PSI representerer en naturlig videreføring av vårt arbeid med å sikre en effektiv

eksportkontroll og vårt engasjement når det gjelder ikke-spredning og kampen mot internasjonal terrorisme.

På norsk side er det etablert en interdepartemental kontaktgruppe som ledes av Utenriksdepartementet. Samarbeidet har bidratt til økt nasjonal beredskap for å kunne reagere i internasjonale krisesituasjoner og en nasjonal håndbok er utarbeidet som en del av beredskapen. Norge var høsten 2005 vertskap for en omfattende internasjonal øvelse ved Sjøkrigsskolen i Bergen med deltakere fra 17 land, som testet ut prosedyrer for avskjæring av lufttransport av innsatsvarer i spredningsøyemed. I januar 2007 arrangerte Utenriksdepartementet en øvelse som samlet alle relevante instanser i Norge. Hensikten var å gjennomgå beslutningsnivåer og rutiner i tilfelle en avskjæring skulle bli nødvendig innenfor norsk jurisdiksjon. En ny øvelse planlegges for høsten 2010. I tillegg har Norge deltatt i øvelser som er arrangert i andre PSI-land.

5.3 Tiltak for kontroll med konvensjonelle våpenoverføringer

Konvensjonene for anti-personellminer og klaseammunisjon

Norge er statspart til Minekonvensjonen som forbyr bruk, lagring, produksjon og overførsel av anti-personell miner. I tillegg tok Regjeringen i 2007 initiativ til prosessen som ledet til Konvensjonen om klasevåpen. Norge har undertegnet og ratifisert konvensjonen som trer i kraft 30. august 2010, og som er et kategorisk forbud mot bruk, lagring, produksjon og overførsel av klaseammunisjon. Norge etterlever konvensjonene fullt ut. I tillegg støtter Norge gjennomføring av disse konvensjonene i en rekke land gjennom humanitær innsats for støtte til internasjonale, regionale og nasjonale aktører, inkludert ICRC (det internasjonale Røde Kors), FN og humanitære organisasjoner.

FN-registeret for konvensjonelle våpenoverføringer

FNs generalforsamling vedtok i desember 1991 en resolusjon som fra og med 1992 oppfordret medlemslandene til å rapportere årlig om sin eksport og import av tyngre konvensjonelle våpen til et eget FN-register over våpenoverføringer. Rapporteringen retter seg mot syv våpenkategorier, som er stridsvogner, pansrede stridskjøretøyer, tungt artilleri, jagerfly, angrepshelikoptere, krigsskip og missiler/missilplattformer.

FN-registeret er ment å skape økt åpenhet om internasjonal konvensjonell våpenhandel. Registeret har imidlertid svakheter og gir ikke et fullstendig bilde av den internasjonale våpenhandelen. Under halvparten av FNs medlemsland rapporterer til registeret. Imidlertid er nesten alle de store eksportører av tyngre konvensjonelle våpen og de fleste store importland blant de land som rapporterer. Norge rapporterer årlig og støtter aktivt initiativ som er tatt for å utvide registeret til å omfatte flere våpenkategorier.

Håndvåpen og arbeidet for å hindre ulovlig våpenhandel

Norges arbeid med å hindre ulovlig våpenhandel er består at tre hoveddeler, et strengt nasjonal regelverk for å kontrollere besittelse og eksport av håndvåpen og ammunisjon, en multilateral innsats for å bedre det internasjonale rammeverket for handel med våpen og et internasjonalt samarbeid med forskjellige aktører i land rammet av væpnet vold for å redusere tilgangen, etterspørselen og konsekvensene av bruk av håndvåpen.

Eksportkontroll og ulovlig internasjonal handel med håndvåpen står på dagsordenen i bl.a. FN, EU, OSSE og i Wassenaar-samarbeidet (WA).

FNs handlingsplan mot ulovlig handel med håndvåpen (UN Programme of Action on Small Arms and Light Weapons) er en av de pågående multilaterale prosessene for tiltak mot ulovlig handel med håndvåpen og lette våpen. Norge er en aktiv deltaker i denne prosessen og arbeider for at handlingsprogrammet skal omfatte ammunisjon i tillegg til konvensjonelle våpen.

På oppdrag fra FNs generalforsamling nedsatte generalsekretæren i 2006 en ekspertgruppe for å vurdere videre skritt for å bekjempe ulovlig våpenhandel. Norge var representert i ekspertgruppen som avga sin rapport til generalsekretæren i juni/juli 2007. Denne rapporten var gjenstand for videre behandling i Generalforsamlingen høsten 2008 og vil stå sentralt under det tredje toårige møtet under FNs handlingsplan i 2010.

Fra norsk side ønsker vi å fremforhandle et globalt, omfattende og folkerettslig bindende instrument for å bekjempe ukontrollert våpenhandel. Forhandlingsmandatet for etableringen av en internasjonal våpenhandelsavtale (ATT) ble vedtatt i første komité i FN i 2009. For Norge og likesinnede land er det viktig at en ATT bidrar til en reell endring i land hvor bruk og tilgang på konvensjonelle våpen fører til brudd på internasjonal humanitærrett og grunnleggende menneskerettigheter. Vi er derfor opptatt av at avtalen må inneha klare

bestemmelser som adresserer dette, og som anerkjenner ofrenes rettigheter. Vi mener også at en ATT må omtale samarbeid og assistanse som mekanismer for gjennomføring av avtalen.

Norge støtter videre en rekke regionale institusjoner for å bedre lovgivning og etterlevelse av avtaler, og støtter en rekke programmer og prosjekter for å hindre og redusere væpnet vold. Tiltakene går over et bredt spekter, inkludert sikring av våpenlagre, destruksjon av våpen, ammunisjon og eksplosiver og hjelp til ofre. Norge har i samarbeid med UNDP⁴ og andre stater tatt initiativ til å inkludere innsatsen mot væpnet vold som et sentralt tiltak for å bidra til å nå Tusenårsmålene om utvikling. Norge arbeider i partnerskap med regionale, sub-regionale og nasjonale myndigheter, FN og humanitære organisasjoner for denne innsatsen.

På et møte som ble arrangert av UNDP og Norge medio mai 2010, ble det vedtatt et politisk dokument som forplikter stater til konkrete tiltak for å redusere og forhindre væpnet vold. Så langt har over 60 stater sluttet seg til «The Oslo Commitments on Armed Violence» som inneholder konkrete forpliktelser til å redusere og hindre væpnet vold gjennom overvåking og måling, anerkjennelse av ofrenes rettigheter, nasjonale og regional planer og tiltak mot væpnet vold og internasjonalt samarbeid.

Norge har sluttet opp om EUs felles holdning om håndvåpen av 12. juli 2002.

Merking og sporing av håndvåpen og ammunisjon, samt annet militært materiell

FNs generalforsamling vedtok høsten 2005 retningslinjer for merking og sporing av håndvåpen. Norge arbeider aktivt, både innenfor FN og i andre internasjonale fora for å drive frem enighet om et internasjonalt bindende instrument for merking og sporing av håndvåpen, herunder også ammunisjon. Så langt er det ikke oppnådd enighet om et slikt instrument. Regjeringen vil derfor videreføre arbeidet og søke bred støtte for et internasjonalt bindende instrument for merking og sporing.

I Soria Moria II heter det at Regjeringen «vil arbeide for at merking og sporingsmekanismer for norske våpen og ammunisjon utbedres, og jobbe for tilsvarende systemer internasjonalt».

Så lenge det ikke er enighet om et internasjonalt bindende instrument, mener Regjeringen at det er viktig at norske bedrifter tar initiativ til gode merkings- og sporingssystemer. I Norge er det bare Nammo Raufoss AS som produserer ammu-

⁴ FNs utviklingsprogram

sjon, og Nammo-konsernet gjennomfører et merkings- og sporingssystem som betyr at all ammunisjon som produseres av Nammo-konsernet er merket. Merkingens plassering varierer avhengig av kaliberstørrelsen. Merking gjøres på hylsebunnen, og/eller hylsen, og/eller prosjektilet i henhold til kundens krav. Merkingen gir informasjon om produksjonssted og -år, og/eller den aktuelle produksjonsandelen. I tillegg er all emballasje merket. Nammo-konsernet fører et eget register over

all produksjon og salg, noe som innebærer at alle leveranser fra konsernet kan spores.

Også Kongsberg-gruppen gjennomfører merkekrav på sine produkter. Merkingen gjør at utstyr som er eksportert fra Kongsberg-gruppen kan spores tilbake til kunden som kjøpte utstyret. Alle funksjonelle komponenter i et system har krav til standardmerking, herunder når det gjelder komponentnummer, leverandørnummer og serienummer.

6 Det nasjonale eksportkontrollapparatet

Utenriksdepartementet er nasjonal myndighet og forvaltningsorgan for eksportkontrollen, og har også ansvaret for lisensiering av både forsvarsmateriell og flerbruksvarer (lisensieringsmyndighet). Lisensieringen er dette fagområdets direktoratfunksjon.

I tillegg består det nasjonale eksportkontrollapparatet av Tollvesenet, Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Etterretningstjenesten (E) og Forsvarets forskningsinstitutt (FFI). I enkelte saker kan det også være aktuelt å samarbeide med andre etater, særlig Forsvarsdepartementet, Institutt for energiteknikk (IFE) eller Statens strålevern. Tollvesenet er ansvarlig for kontrollen med utførsler, og PST har lovpålagte oppgaver når det gjelder forebygging og etterforskning av mulige brudd på regelverket.

Utenriksdepartementet leder en tverrinstitusjonell kontaktgruppe (Tverrgruppen) hvor de over nevnte etater drøfter relevante aktiviteter og kontrolltiltak, samt utveksler informasjon.

Utviklingen de siste årene er flere og mer komplekse saker, både når det gjelder utvikling av og etterspørsel etter ny teknologi og fordekte oppkjøpsforsøk. For å kunne ivareta en ansvarlig og relevant kontroll på nasjonalt plan, må man ha tilgang til og utveksle informasjon, besitte teknisk ekspertise, ha adekvate regelverk og delta i internasjonalt eksportkontroll- og ikke-spredningssamarbeid. I denne sammenheng er det viktig at de ulike instansene i eksportkontrollapparatet deltar i ekspertgruppene som er etablert innenfor rammen av det internasjonale eksportkontrollssamarbeidet.

I Politiloven heter det bl.a. at PST skal forebygge og etterforske spredning av masseødeleggelsesvåpen og av utstyr, materiale og teknologi for produksjon eller bruk av slike våpen. Videre

skal PST forebygge og etterforske overtredelser av bestemmelser i eller i medhold av lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. og lov til gjennomføring av bindende vedtak av FNs Sikkerhetsråd eller annen lovgivning om tilsvarende særlige tiltak.

PST har siden 2002 drevet en landsomfattende forebyggende informasjonsaktivitet (Prevent) rettet mot relevante bedrifter, offentlige instanser, akademiske institusjoner og forskningssentra. Målet er å skape bevissthet om spredning av masseødeleggelsesvåpen og trusselen om illegal anskaffelse av utstyr, teknologi og kunnskap til programmer for utvikling av slike våpen eller leveringsmidler.

Tollvesenet utfører regelmessige kontroller på eget initiativ. Slik kontroll kan gjelde verifikasjon av utførselsdokumenter og fraktdokumenter, eller fysisk kontroll av varene. Tollvesenet skal ved gjennomgang av bedriftsregnskap også kontrollere dokumenter som gjelder eksport bedriftene har foretatt. Innenfor Tverrgruppen er det også tatt initiativ til målrettede kontrollaksjoner, f.eks. rettet mot utførsler av spesifikke varer eller til utvalgte land og regioner. PST og Tollvesenet har også styrket sitt samarbeid om eksportkontroll i de ulike toll- og politidistriktene.

Ved fysisk tollkontroll, vurdering av tekniske egenskaper og bruksområder for produkter, teknologi eller tjenester kan det trekkes på ekspertise fra FFI eller IFE.

Innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene blir det utvekslet informasjon om spredningsaktiviteter, herunder om utenlandske importører, brukere, etterspurt teknologi og om bekymringsfulle våpenprogrammer. Denne informasjonen nyttiggjøres aktivt både når det gjelder lisensiering, forebygging og kontroll.

7 Utenriksdepartementets lisensieringsoppgaver

Utenriksdepartementet har ansvaret for behandlingen av søknader om eksportlisens både når det gjelder forsvarsmateriell (liste I) og flerbruksvarer (liste II). I tvilstilfeller avgjør departementet om en vare eller teknologi er gjenstand for lisensplikt.

Departementets lisensieringsoppgaver er hjemlet i lov og forskrift (kap. 4), og må ses i sammenheng med de overordnede sikkerhetspolitiske interessene. Dette har vært avgjørende for at Utenriksdepartementet har ansvaret også for selve lisensieringen. For å kunne vurdere både tekniske, rettslige og kontrollmessige aspekter i forbindelse med søknader om eksportlisens er det nødvendig at departementet besitter adekvate ressurser og kompetanse, herunder teknisk ekspertise, sikre dataverktøy og langsiktige rammevilkår.

I tillegg til PSTs forebyggende virksomhet gjennomfører Utenriksdepartementet som forvaltningsorgan en aktiv informasjonsvirksomhet, herunder årlige seminarer, for å bidra til at eksportørene har tilfredsstillende kunnskap om regelverket og kontrollbestemmelsene. I tillegg legger departementet stor vekt på å kunne være tilgjengelige for eksportørene, og deltar regelmessig i møter med bl.a. enkeltbedrifter og med næringslivsorganisasjoner.

Varelistene (liste I og liste II) er formelt en del av forskriftsverket. Departementet kan foreta nødvendige endringer i listene ved behov. Av hensyn til eksportørene begrenses oppdatering av listene normalt til en gang i året. Det kan imidlertid oppstå situasjoner som krever at listene må endres på kort varsel, f.eks. i tilfeller der det fattes vedtak i et av eksportkontrollregimene om å innføre kontroll på nye teknologier som er særlig utsatt i militær sammenheng. Informasjon om endringer blir umiddelbart lagt ut på departementets hjemmesider (www.eksportkontroll.mfa.no).

Kontroll med ikke-listede varer (generalklausuler)

Teknologisk utvikling innebærer at det alltid vil være varer og teknologi som ikke omfattes av varelistene, men som likevel kan ha et betydelig potensial i forbindelse med utvikling, produksjon eller bruk av masseødeleggelsesvåpen. For å kunne fange opp forsøk på å anskaffe ikke-listede varer

for bruk i programmer for utvikling av masseødeleggelsesvåpen eller annen militær bruk, er det etablert såkalte generalklausuler («catch-all»).

Eksportkontrollforskriften angir tre slike generalklausuler.

Den første klausulen hjemler lisensplikt for enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk i land hvor det er krig, hvor krig truer eller hvor det er borgerkrig. Denne bestemmelsen har direkte utgangspunkt i Stortingets vedtak av 11.mars 1959.

Videre er det lisensplikt for enhver vare, teknologi eller tjeneste uavhengig av varelistene, når det er kjent eller burde vært forstått at de er beregnet, helt eller delvis for utvikling, produksjon, vedlikehold, lagring, spredning, deteksjon, identifikasjon eller destruksjon av kjernevåpen, kjemiske eller biologiske våpen, samt for utvikling, produksjon vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen. Denne kontrollen har fått økt betydning de siste årene, og representerer svært krevende saksbehandling hvor informasjon om sluttbruk og -bruker står sentralt.

Den tredje generalklausulen innebærer at det er lisensplikt for ikke-listede flerbruksvarer til land underlagt våpenembargo vedtatt av FNs Sikkerhetsråd når det foreligger opplysninger om at varene er ment for militær bruk. Dette er i tråd med konsensusvedtak i Wassenaar-samarbeidet, samt med EU-retten.

I praksis medfører generalklausulene at Utenriksdepartementet kan hindre utførsel av enhver vare og teknologi fra norske leverandører når det foreligger en uakseptabel risiko for at varen er ment for et masseødeleggelsesvåpenprogram, eller for militær bruk i land hvor det er krig, krig truer eller borgerkrig, eller utførsel av alle varer m.v. som omfattes av våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd.

Kontroll med immateriell teknologioverføring

Immateriell overføring av sensitiv programvare, teknologi eller kunnskap kan bl.a. skje muntlig, eller ved skriftlig oversendelse (for eksempel via Internett). Immateriell teknologioverføring krever derfor andre kontrolltiltak enn den tradisjonelle

grensekontrollen som utføres av Tollvesenet. De multilaterale eksportkontrollregimene har de siste årene drøftet tiltak som kan være effektive i denne sammenheng.

Det er bred enighet om at elektroniske leveranser av sensitiv programvare og teknologi representerer et svakt ledd i eksportkontrollen, og at deltakerlandene må kontrollere overføring av sensitiv teknologi gjennom lisensieringskrav på nasjonal basis.

I den norske eksportkontrolllovgivningen omfattes immaterielle teknologioverføringer av det generelle regelverket. Slike overføringer krever tillatelse fra Utenriksdepartementet på samme måte som annen eksport av produkter, teknologi og tjenester omfattet av kontrollistene. Kontrollen skjer i nært samarbeid med næringslivet, og departementet legger stor vekt på informasjon og dialog også i dette spørsmålet.

Kunnskapsoverføring av sensitiv teknologi er et område som i økende grad står på den internasjonale dagsordenen. I flere resolusjoner vedtatt av FNs sikkerhetsråd oppfordres medlemslandene til å utvise varsomhet med hensyn til å ta inn utenlandske studenter på studier i sensitive teknologifag. Flere land har f.eks. etablert mekanismer for å kontrollere hvilke studenter som får adgang til å studere teknologifag som er relevante i forhold til utvikling av masseødeleggelsesvåpen ved deres universiteter og utenlandske forskere før de får tilgang til forskningsinstitusjoner som driver med sensitiv teknologiforskning. Også på norsk side er det aktuelt å vurdere konkrete tiltak for å hindre at norske universiteter eller teknologiinstitusjoner overfører kunnskap dersom det anses å foreligge en uakseptabel risiko for at kunnskapen kan bli brukt til utvikling, produksjon eller anvendelse av masseødeleggelsesvåpen.

7.1 Eksportkontroll av forsvarsmateriell

I samsvar med retningslinjene skal våpen og ammunisjon (kategori A-materiell) bare leveres til statlige myndigheter, eller til de som opptrer på vegne av myndighetene. Dette må dokumenteres. Eksportkontrollen omfatter ikke aktivitetene til det norske forsvaret. Det er gjort unntak fra reglene når utstyret skal brukes av norske styrker i utlandet, f.eks. i forbindelse med internasjonale operasjoner, under minerydding eller som ledd i kampen mot internasjonal terrorisme, eller når mottakeren er forsvarsmyndigheten i et NATO- eller EU-land. Forsvarsdepartementet er pålagt å rappor-

tere om slik utførsel hvert år. Informasjon om forsvarets utlån og bruk av eget materiell i utlandet er reflektert i kapittel 9 i denne meldingen.

Regelverket stiller ikke krav om innhenting av tillatelse fra Utenriksdepartementet for markedsføring. Slik virksomhet er imidlertid så langsiktig og ressurskrevende at bedriftene normalt ønsker forhåndstilsagn om at eksportlisens kan påregnes før de anvender betydelige ressurser på markedsføring. Utenriksdepartementet vurderer anmodninger om forhåndstilsagn på samme måte som om det gjaldt konkrete lisenssøknader. Når det gis forhåndstilsagn, tas det alltid forbehold om at spørsmålet om eksportlisens vil bli vurdert i lys av situasjonen på det tidspunkt en konkret søknad foreligger.

Eksportkontrollforskriften åpner for at en utførselstillatelse kan tilbakekalles hvis lisensinnehaveren vesentlig misbruker tillatelsen, hvis det fremkommer nye eller endrede fakta, eller hvis det skjer endringer i politiske forhold i mottakerstaten eller området som vesentlig endrer det grunnlaget tillatelsen ble gitt på.

Samarbeidsavtaler

Ved underleveranser fra Norge til utenlandsk produsent i tilfeller hvor det foreligger en myndighetsgodkjent samarbeidsavtale mellom den norske og utenlandske bedriften kan Utenriksdepartementet fravike kravet om sluttbrukerkontroll. Når det ferdige produktet ikke fremstår som norsk, vil det være samarbeidslandets eksportkontrollregler som gjelder.

Oppfølgingsleveranser

Forsvarsmateriell har som regel en betydelig levetid, noe som krever at nødvendig vedlikehold, reparasjoner og leveranser av reservedeler må sikres over lang tid. Slike oppfølgingsleveranser er som regel en del av kontraktsvilkårene.

Kontroll med formidling mellom tredjeland

Det følger av eksportkontrollforskriften at handel, formidling eller annen bistand ved salg av militære varer og teknologi som omfattes av liste I fra et fremmed land til et annet, ikke er tillatt uten tillatelse fra Utenriksdepartementet.

Norge har engasjert seg aktivt internasjonalt for å oppnå enighet om felles kriterier som utgangspunkt for leverandørlands nasjonale kontroll med formidling av våpen. Hensikten er å sikre at lands nasjonale eksportkontroll ikke undergra-

ves gjennom smutthull i form av formidlingsaktiviteter utenfor myndighetenes kontroll. Det er en målsetning at så mange land som mulig innfører kontroll med formidling. Det vil gjøre det vanskeligere for formidlere å operere utenfor myndighetenes kontroll, bl.a. ved å utnytte land med svake kontrollsystemer.

Håndvåpen

Norske bedrifter produserer ikke militære håndvåpen, og slike våpen eksporteres dermed ikke fra Norge. Utførselen av håndvåpen omfatter i all hovedsak samle-, jakt- og konkurransevåpen til enkeltpersoner. Det kreves dokumentasjon som bekrefter at personer som kjøper et jakt-, konkurranse- eller våpen av samleverdi fra Norge har importtillatelse til å innføre våpenet, samt tillatelse til å eie eller bære slike våpen i importlandet, eller til autoriserte våpenforhandlere. I kapittel 9.9 gis det en oversikt over omfanget av denne eksporten.

Innenfor en rekke internasjonale fora arbeides det for å forebygge og bekjempe destabiliserende oppbygging og ukontrollert spredning av små og lette våpen. Ingen andre typer våpen forårsaker flere dødsfall og lidelser enn slike våpen som daglig anvendes i lokale og regionale konflikter. Håndvåpen er billige, lette å bære og enkle å smugle, og bidrar til både å forlenge og eskalere konflikter.

Norge arbeider aktivt innenfor en rekke internasjonale fora for at alle land skal gjennomføre en ansvarlig eksportpolitikk basert på heldekkende lover og regler. Målet er å sikre at hvert land skal ha effektive systemer som kontrollerer produsenter, leverandører, kjøpere, agenter og formidlere av små og lette våpen.

Klassifisering av forsvarsmateriell

Liste I er en nasjonal liste bestående av 20 kategorier forsvarsmateriell. Listen dekker varer og teknologi som er beskrevet på Wassenaars militære liste, og ivaretar således Norges internasjonale forpliktelser. Utgangspunktet er at alle varer innenfor de 20 kategoriene som er spesielt konstruert eller modifisert for militære formål er lisenpliktige.

Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av varer på Liste I omfatter også en vurdering av om varen er å klassifisere som kategori A- eller B-materiell. Denne klassifiseringen er avgjørende for den videre behandlingen av en søknad jf. retningslinjenes prinsipper om hvilke land som kan få motta A- og/eller B-materiell, samt om hvilke dokumentasjonskrav som stilles dersom eksporttillatelse kan innvilges.

I de fleste tilfeller vil det være klart om en vare omfattes av liste I og dermed er lisenspliktig ved utførsel. Det kan imidlertid oppstå tilfeller hvor det er vanskelig å avgjøre om varen er omfattet av liste I. En av grunnene til dette er at den teknologiske utviklingen de senere årene har ført til mer komplekse og sofistikerte varer, og at nyere teknologi med militære applikasjoner i større grad enn tidligere utvikles innenfor sivile teknologiprojekter. I slike tilfeller vil departementet innehente vurderinger og råd fra relevante fagmiljøer, for eksempel Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), marinen, luftforsvaret, Forsvarets mikrobiologiske laboratorium eller Institutt for energiteknikk (IFE). Utenriksdepartementet har myndighet til å fatte endelige beslutninger i spørsmål om produktklassifisering og lisensplikt.

I tillegg til lisensplikten for varer som fanges av vareliste I er det lisensplikt for enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk i land hvor det er krig, hvor krig truer eller hvor det er borgerkrig, samt til land som er gjenstand for våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd.

7.2 Eksportkontroll av flerbruksvarer

Eksportkontrollen av flerbruksvarer og tilhørende teknologi har først og fremst sivile bruksområder, men også viktig potensial når det gjelder utvikling og produksjon av masseødeleggelsesvåpen og konvensjonelle våpen. Dette kan bl.a. være visse kjemikalier, biologiske substanser, verktøymaskiner, lasere, gassovervåkingsutstyr, grafitt, høytrykksdyser, hydrofoner, måleutstyr, optisk materiale eller radarsystemer. En effektiv eksportkontrollpolitikk er avgjørende for å hindre slik eksport. I de senere årene har kampen mot terrorisme også ledet til et økt fokus på denne eksportkontrollen.

Alle land som deltar i de internasjonale ikke-sprednings- og eksportkontrollregimene forplikter seg til å gjennomføre nasjonal kontroll med utgangspunkt i felles varelister og retningslinjer. Utenriksdepartementets vareliste II er således en sammenstilling av de multilaterale eksportkontrollregimenes varelister på flerbruksvarer.

Lisensierings- og kontrollarbeidet på nasjonalt plan skal avgjøre hva slags vare det søkes om å eksportere med tanke på mulig militær anvendelse, samt undersøke den endelige mottakeren og sluttbruken av varen. Også risikoen for overføring til bruk i militære aktiviteter i mottakerlandet inngår i departementets vurdering. Arbeidet med å bestemme om en vare eller teknologi omfattes av

varelistene krever særskilt teknisk ekspertise. Liste II (flerbruksvarer) er omfattende og meget detaljert når det gjelder tekniske beskrivelser. Medlemslandene i de multilaterale eksportkontrollregimene har ved konsensus vedtatt at flerbruksvarene beskrevet på liste II er signifikante når det gjelder muligheten for utvikling, bruk eller produksjon av konvensjonelle våpen, masseødeleggelsesvåpen og bæremidler (missiler) for slike våpen. Tjenester knyttet til varer og teknologi på liste II omfattes også av lisensplikten.

Når departementet har bestemt at en vare fanges av liste II vil det gjøres en vurdering av den oppgitte sluttbruken og sluttbrukeren for å forsikre at hensikten med eksporten utelukkende er sivil bruk. Utenriksdepartementet har tilgang til omfattende informasjon fra ulike kilder, herunder informasjon som er utvekslet innenfor de multilaterale eksportkontrollregimene. Det gjøres også en vurdering av en rekke andre risikoforhold, bl.a. at varen kan komme på avveie, bli omadressert underveis eller overføres til militær bruk i mottakerlandet.

Dersom departementet kommer frem til at lisens kan innvilges, kreves dokumentasjon som bekrefter hva varen skal benyttes til og hvor den skal benyttes eller installeres. Det vurderes også om den varen som søkes utført, er relevant i forhold til den oppgitte sluttbruken, både hva angår teknisk kapasitet og mengde. I særlige tilfeller kan det også settes som vilkår at varen kan inspiseres av norske representanter uten forvarsel for å forsikre at bruken er i tråd med det som er forutsatt. Normalt vil imidlertid en utførsel som vurderes å representere slik grad av følsomhet, bli avslått på grunn av risikoen for at varen vil bidra til et sluttbrukerlands våpenprogram.

I tillegg til lisensplikten som gjelder for varer som er beskrevet på liste II, er det også lisensplikt for enhver vare uavhengig av listene dersom det er kjent eller burde vært forstått at varen skal inngå i utvikling eller produksjon av masseødeleggelsesvåpen eller bæremidler (missiler) for slike våpen. Slike generalklausul-saker stiller store krav til teknisk ekspertise og tilgjengelig informasjon om både sluttbruk og -bruker. Iran-forskriften om gjennomføring av FN-sanksjonene mot landet har ført til en betydelig økning av komplekse saker for behandling i departementet. Gjennomføring av generalklausulene krever også at det gis målrettet og tydelig informasjon til næringslivet og samfunnet generelt om disse lovbestemmelsene.

Risikoen for at slike varer kan havne i hendene på terrorister eller i skjulte masseødeleggelsesprogrammer innebærer at sluttbrukerkontrollen når

det gjelder eksport av flerbruksvarer er mer utfordrende enn når det gjelder forsvarsmateriell. Årsaken er at dette i utgangspunktet dreier seg om handel med sivile varer hvor det også er viktig å ikke legge unødige hindringer i veien for den legitime handelen.

Søknaden blir avslått dersom et annet medlemsland i et av de multilaterale regimene har rapportert nektelse av en identisk søknad. Avslag på eksportsøknader og bakgrunnen for avslaget blir rapportert til det relevante eksportkontrollregimet. Det forutsettes at deltakerland ikke skal undergrave hverandres avslag ved å innvilge identiske søknader. Slike avslag må begrunnes i henhold til det aktuelle regimes retningslinjer. I tvilstilfeller, eller dersom det er nødvendig å innhente ytterligere informasjon, f.eks. om tekniske forhold, kan det innledes konsultasjoner mellom partene med sikte på å avklare om det dreier seg om en identisk søknad eller ikke.

For å sikre at Norge etterlever de omfattende forpliktelsene knyttet til kjernefysisk eksportkontroll, er det etablert særskilte retningslinjer for Utenriksdepartementets behandling av søknader som omhandler visse særlig sensitive kjernefysiske varer.

Bevisstgjøring gjennom informasjon overfor eksportørene

En betingelse for å kunne gjennomføre en mest mulig effektiv eksportkontroll er at det er etablert et godt samarbeid og dialog med produsenter og leverandører av sensitive varer og teknologi. Samarbeid og tillit mellom myndighetene og eksportørene er særlig viktig når det gjelder kontrollen med immateriell teknologioverføring og etterlevelse av generalklausulene.

Departementet legger betydelig arbeid i å føre dialog med teknologibedrifter for å sikre at alle berørte er kjent med regelverket og har etablert interne rutiner for å sikre at disse etterleveres i bedriften. I tillegg til kontakten mellom den enkelte bedrift eller eksportør og departementet, avholdes årlige orienteringsmøter for eksportørene.

Både de multilaterale eksportkontrollregimene og FNs Sikkerhetsråd har fattet vedtak og sanksjoner mot enkelte land som krever et nært samarbeid og dialog med potensielle teknologileverandører nasjonalt for å kunne etterleveres. Dette innebærer at departementet må styrke sin dialog og informasjonsinnsats overfor norsk næringsliv.

Det legges vekt på å være tilgjengelig for næringslivet i det daglige arbeidet, både ved tele-

fonkontakt, bruk av e-post og ved personlig kontakt. Også andre aktører i det nasjonale apparatet har kontakt med relevante eksportører og potensielle leverandører av sensitive varer i informasjonsøyemed, bl.a. Tollvesenet og Politiets sikkerhetstjeneste (PST).

Det er av stor betydning for norske teknologibedrifter og -institusjoner at norske myndigheter har tillit og troverdighet når det gjelder gjennomføring av en ansvarlig eksportkontroll. For å bidra til

å sikre dette er informasjonsvirksomhet og etablering av etterlevelsesrutiner i relevante bedrifter en viktig oppgave for Utenriksdepartementet.

Informasjon om eksportkontrollen er også lagt ut på internett www.eksportkontroll.mfa.no. Det legges betydelig vekt på å øke offentlighetens kunnskap om eksportkontroll og ikke-spredning, og det arbeides fortløpende med å holde informasjonen på hjemmesiden oppdatert og relevant.

8 Norsk forsvarsindustri og internasjonalt samarbeid

Teknologisk utvikling samt økende kompleksitet og kostnader forbundet med moderne forsvarsmateriell har gjennom de siste ti årene ført til store endringer i norsk forsvarsindustri. Ettersom forsvarsmateriell har blitt stadig dyrere å utvikle har bedriftene i økende grad måttet tilpasse seg ved å inngå samarbeid om utvikling og produksjon av nytt militært materiell, både nasjonalt og internasjonalt.

En rekke norske forsvarsindustribedrifter besitter viktig nisjekompetanse som muliggjør tett samarbeid med store internasjonale partnere. Ved større materiellkjøp (over 75 millioner kroner) fra utlandet arbeider derfor Forsvarsdepartementet aktivt for at norsk forsvarsindustri skal kunne bidra som underleverandør. Gjennom slike såkalte gjenkjøpsavtaler har man etablert langvarig og levedyktig samarbeid mellom norske og utenlandske bedrifter om utvikling og produksjon av forsvarsmateriell.

Norske myndigheter fokuserer primært på industriprosjekter som ivaretar Forsvarets behov gjennom å bidra til effektive løsninger samtidig som de støtter opp om behovet for et mer integrert samarbeid med allierte.

For mindre land og deres forsvarsindustri vil flernasjonalt samarbeid knyttet til anskaffelse og utvikling av forsvarsmateriell bli stadig mer avgjørende for å sikre en levedyktig industri. Norge vil derfor i økende grad prioritere flernasjonale løsninger med utvalgte samarbeidspartnere. De største forsvarsindustribedriftene og mest aktuelle samarbeidspartnere for norsk forsvarsindustri er lokalisert i USA og i EU-landene. Det foregår utstrakt forsvarsmateriellsamarbeid mellom de nordiske landene, mellom allierte land og multilateralt innenfor rammen av NATO og EU.

9 Eksporten av forsvarsmateriell i 2009

I dette kapittelet gis det oversikt over den faktiske eksporten av forsvarsmateriell basert på verdien av utførsel ved salg av varer, teknologi og tjenester som omfattes av liste I. Verdiene er oppført i 1000 kr. Oversiktene inneholder ikke opplysninger om midlertidig utførsel av varer for demonstrasjon eller reparasjon, eller om varer som vil bli returnert til Norge.

Eksporten av forsvarsmateriell og tjenester

Eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og utførte reparasjoner, samt om avslag på søknader om eksportlisens knyttet til liste I er fremstilt i følgende ni tabeller¹ og fire figurer:

- Tabell 9.1 Totaler for eksport av forsvarsmateriell fra 2004 til 2009
- Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på grupper av land
- Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I
- Tabell 9.4 Utførte tjenester knyttet til liste I
- Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere
- Tabell 9.6 Oversikt over utførsel av håndvåpen
- Tabell 9.7 Oversikt over forsvarsmyndighetens utførsel av eget materiell
- Tabell 9.8 Oversikt over flerbruksvarer til militær sluttbruk
- Tabell 9.9 Utstyr for humanitær minerydding

Figurer:

- Figur 9.1 Fordeling av eksporten av A-materiell på regioner
- Figur 9.2 Fordeling av eksporten av B-materiell på regioner
- Figur 9.3 Utførselen fordelt på posisjonene i Liste I
- Figur 9.4 Utviklingen av eksporten av forsvarsmateriell 2000 – 2009

Meldingen gir også informasjon om utførsel av håndvåpen fra Norge, samt om forsvarsmyndighetens bruk av eget materiell i utlandet. Norge eksporterer ikke militære håndvåpen, og utførselen som er reflektert i kapittel 9.9 gjelder i all

hovedsak antikke våpen til samlere, jakt- og konkurransevåpen.

Det gis informasjon om avslag på søknader om eksportlisens (kapittel 9.11). De avslagene som inngår i oversikten er formelle avslag på lisenssøknader som har vært gjenstand for behandling på basis av det norske eksportkontrollregelverket. Det vises også til hvilke kriterier som er bakgrunn for avslagene (jf retningslinjenes vedlegg A som reflekterer EUs normative kriterier). På denne måten bidrar Norge til å fremme høy internasjonal standard når det gjelder åpenhet om utførsel av forsvarsmateriell. I 2009 ble 7 søknader om eksportlisens av forsvarsmateriell avslått. Dette tallet sier imidlertid lite om det faktiske bildet, da den nære dialogen mellom bedriftene og Utenriksdepartementet om muligheten for å få tillatelse til eksport innebærer at bedrifter sjelden søker om eksportlisens til land hvor tillatelse ikke vil kunne påregnes å bli innvilget.

I 2009 ble det ikke gitt tillatelser til formidling av forsvarsmateriell mellom to tredjeland eller til overføring av produksjonsrettigheter. En nærmere omtale er gitt i kapittel 9.12.

I tillegg gis det også informasjon om utførsel av sivile varer til militære sluttbrukere (kapittel 9.13) og om utførsel av utstyr for bruk i humanitære mineryddingsaksjoner (kapittel 9.14).

En oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport av forsvarsmateriell i 2009 finnes i kapittel 9.15. Totalt rapporterte 39 bedrifter om eksport av forsvarsmateriell i 2009.

Den samlede verdien av eksporten i 2009 var om lag 4,8 milliarder kroner. Av dette utgjorde salg 4,5 milliarder. Eksporten av A-materiell utgjorde ca. 3,1 milliarder, og B-materiell i underkant av 1,4 milliarder. Tjenester, reparasjoner for utenlandske eiere og overføring av produksjonsrettigheter utgjorde til sammen ca. 250 millioner kroner. Til sammenligning var den samlede verdien av eksporten i 2008 om lag 4,2 milliarder kroner. Av dette utgjorde salg ca. 3,9 milliarder, tjenester omlag 212 millioner kroner og reparasjoner for utenlandske eiere ca. 58 millioner kroner. A-materiell utgjorde i overkant av 2,5 milliarder kroner og B-materiell utgjorde ca. 1,3 milliarder kroner.

¹ Tallene er fremstilt i tusen kroner.

I 2007 og 2008 var det nedgang i eksporten av B-materiell, og en betydelig økning i salget av A-materiell. Denne trenden har fortsatt i 2009.

I forhold til 2008, økte eksporten av A-materiell i 2009 med omlag 600 millioner kroner, dvs. en økning på nær 24 %. Økningen av eksporten av B-materiell utgjorde ca. 8 millioner kroner, en økning på nær 1 % fra 2008. Totalt sett økte verdien av eksporten av forsvarsmateriell, herunder også verdien av tjenester, overføring av produksjonsrettigheter og reparasjoner for utenlandske eiere fra 2007 til 2008 med ca. 22 %, og fra 2008 til 2009 med omlag 16 %.

Medlemslandene i NATO, Sverige og Finland er de største mottakerne av forsvarsmateriell fra Norge. I 2009 utgjorde eksporten av A-materiell til NATO landene 85 % og for B-materiell 76 %, og til Finland og Sverige utgjorde den hhv. 5 % og 15 %. Totalt gikk således 90 % av eksporten av A-materiell og 91 % av eksporten av B-materiell i 2009 til NATO-landene, Sverige og Finland. I 2008 utgjorde eksporten av A-materiell til NATO-landene 85 % og for B-materiell 65 %, og til Finland og Sverige utgjorde den hhv. 7 % og 12 %.

Sammenlignet med 2008, var det i 2009 nedgang i eksporten særlig til Saudi-Arabia (ca. 39 millioner), Egypt (ca. 93 millioner), Finland (ca. 80 millioner), Sveits (ca. 48 millioner) og Polen (ca. 34 millioner). I samme periode var det økning i verdien av eksporten til Spania (ca. 388 millioner), Canada (ca. 139 millioner), Nederland (ca. 123 millioner), Sverige (ca. 111 millioner), Frankrike (ca. 77 millioner), USA (ca. 68 millioner), Kuwait (ca. 66 millioner) og Malaysia (ca. 41 millioner).

Fordi større leveranser kan skje i ett år og ikke i et annet, er det naturlig at det oppstår variasjoner i verdien av utførselen av forsvarsmateriell fra år til år.

Det ble utstedt 1720 lisenser for utførsel av varer på liste I, samt for tilknyttede tjenester og retur av militære varer til utenlandske eiere i 2009. I samme periode var det 1876 gyldige lisenser. Til sammenligning ble det utstedt 1602 lisenser for utførsel av varer på liste I, samt for tilknyttede tjenester og retur av militære varer til utenlandske eiere i 2008.

9.1 Utvikling i eksporten av forsvarsmateriell, tjenester og reparasjoner

Figur 9.4 og tabell 9.1 viser utviklingen i eksporten av forsvarsmateriell i kategori A og B, samt for utførte tjenester og reparasjoner knyttet til liste I for utlandske oppdragsgivere.

9.2 Utførsel av kategori-A materiell fordelt på grupper av land

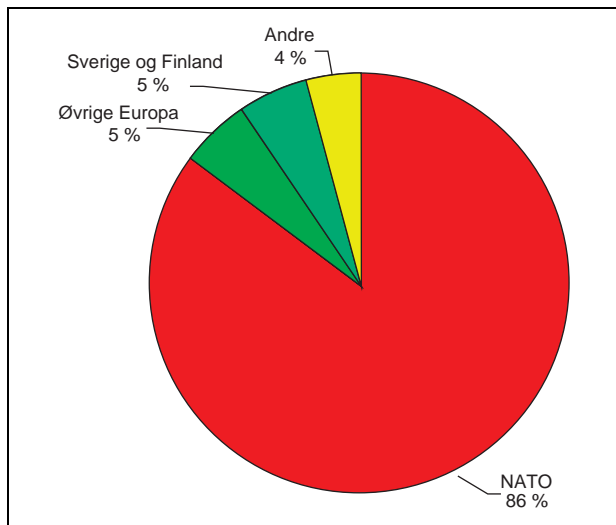
Figur 9.1 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av kategori A-materiell (våpen og ammunisjon) fordeler seg på grupper av mottakere. Som det fremgår var NATO-landene den desidert største mottaker av forsvarsmateriell i kategori A i 2008 med 85 %. Sverige og Finland utgjorde 5 % og øvrige land i Europa 5 % av den totale eksport av A-materiell.

Tabell 9.1 Totaler for eksport av forsvarsmateriell fra 2004 til 2009

		2004	2005	2006	2007	2008	2009	Endring		
Utførsel		Verdi x 1000 kr							%	
Salg	A-materiell	976 131	1 342 787	1 439 774	2 053 984	2 540 120	3 143 155,3	603 035,7	23,7 %	
Salg	B-materiell	1 038 707	1 114 084	1 478 542	1 144 103	1 352 288	1 360 210,4	7 922,7	0,6 %	
Salg	Totalt (A+B)	2 014 838	2 456 871	2 918 316	3 198 087	3 892 407	4 503 365,7	610 958	15,7 %	
Flerbruksvarer til mill.sluttbruk							37 312,0			
Tjenester		251 868	370 705	362 631	308 378	212 734	141 162	-71 572	-33,6 %	
Retur utlandet		104 819	92 653	194 315	132 073	58 056	106 888	48 832	84,1 %	
Produksjonsrett		4 883	3 344	28 897	6 497	1 800	0	-1 800	-100,0 %	
Formidling		3 168	4 016	11 835	3 902	0	0	0	n/a	
Tjeneste, Retur utl., Produksjonsrett, Formidling		364 738	470 718	597 678	450 850	272 590	248 050	-24 540	-9,0 %	
Sum		2 379 576	2 927 589	3 515 994	3 648 937	4 164 997	4 788 728	586 418	16,07 %	

9.3 Utførsel av kategori-B materiell fordelt på grupper av land

Figur 9.2 viser hvordan fordelingen av den totale eksporten av kategori B-materiell (annet militært materiell) fordeler seg på grupper av mottakere. NATO-landene var i 2009 den største mottakeren av forsvarsmateriell i kategori B med 76 %. Sverige og Finland mottok til sammen 15 % av den samlede eksport av kategori B materiell. I oversikten gitt i

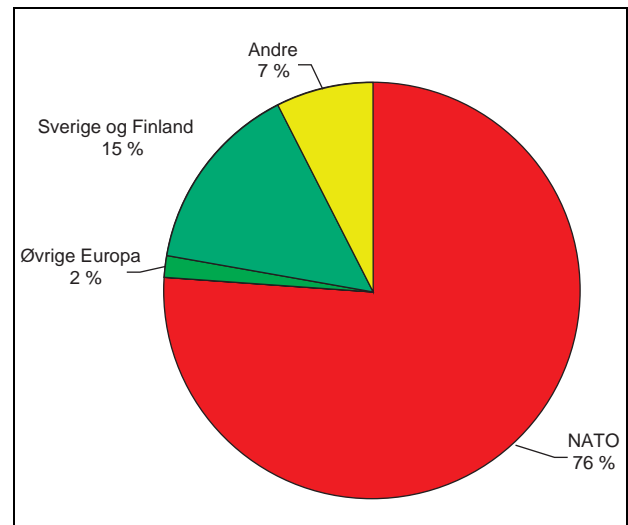

Figur 9.1 Fordeling av eksporten av A-materiell på regioner

tabellene 9.2 og 9.3, er det gitt mer detaljert informasjon om mottakerland, eksporterte varer og verdier.

9.4 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land

Tabell 9.2 viser hvordan verdien av eksporten av forsvarsmateriell fordeler seg på det enkelte mottakerland. Verdien av eksporten er vist i 1000 kr. Tabell 9.2 redegjør også for endringer fra 2005, 2006, 2007 og 2008 for det enkelte land.

Figur 9.2 Fordeling av eksporten av B-materiell

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på grupper av land (x 1000 NOK)

Land	CC	2006			2007			2008			2009			Endring 2008–2009
		A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	
Albania	AL	0	0	0	372	372	0	0	0	0	0	328	328	328
Australia	AU	55 023	222 387	277 410	96 739	1 870	98 609	0	1 369	1 369	22 255	6	22 261	20 892
Belgia	BE	9 098	23 255	32 353	3 680	21 604	25 284	1 944	22 997	24 941	9 501	20 064	29 565	4 624
Brasil	BR	421	0	421	0	0	0	286	0	286	0	0	0	-286
Bulgaria	BG	142	1 237	1 379	0	1 400	1 400	0	0	0	0	0	0	0
Canada	CA	151 598	75 316	226 914	51 101	10 931	62 032	7 526	2 169	9 695	147 551	1 117	148 668	138 973
Chile	CL	1 159	2 935	4 094	3 767	2 210	5 977	17 756	90	17 846	0	0	0	-17 846
Danmark	DK	10 371	14 982	25 353	10 655	6 805	17 460	4 610	11 826	16 436	20 700	7 257	27 957	11 521
Egypt	EG	0	11 157	11 157	0	0	0	0	106 912	106 912	0	13 912	13 912	-93 000
Estland	EE	1 205	2 000	3 205	0	0	0	147	2 442	2 589	637	0	637	-1 952
Finland	FI	86 324	49 425	135 749	109 377	7 009	116 386	99 628	65 303	164 931	63 409	21 381	84 790	-80 141
Forente Arabiske Emirater	AE	0	0	0	0	4 501	4 501	0	1 529	1 529	0	7 425	7 425	5 896
Frankrike	FR	22 492	17 562	40 054	13 916	32 894	46 810	55 854	15 749	71 603	134 952	13 638	148 590	76 987
Grønland	GL	450	0	450	406	0	406	0	0	0	0	0	0	0
Hellas	GR	619	0	619	29 147	3 320	32 467	453	1 074	1 527	283	17	300	-1 227
Hong Kong (Kina)	HK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
India	IN	0	6	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Irland	IE	1 798	4 931	6 729	36 675	345	37 020	2 527	2 359	4 886	163	369	532	-4 354
Island	IS	272	0	272	312	1 817	2 129	5	0	5	0	0	0	-5
Italia	IT	8 457	30 222	38 679	7 683	5 313	12 996	16 406	4 753	21 159	40 848	415	41 263	20 104
Japan	JP	454	0	454	392	0	392	556	0	556	597	193	790	234
Jordan	JO	0	1 204	1 204	0	833	833	0	0	0	0	1 142	1 142	1 142
Kroatia	HR	90	0	90	139	0	139	143	0	143	0	609	609	466
Kuwait	KW	0	171 658	171 658	0	0	0	0	0	0	56 914	8 992	65 906	65 906
Kypros	CY	0	602	602	0	7 640	7 640	0	16 238	16 238	0	612	612	-15 626
Latvia	LV	604	394	998	37 616	11 146	48 762	1 420	3 384	4 804	0	2 514	2 514	-2 290
Litauen	LT	0	2 103	2 103	462	7 166	7 628	411	180	591	1 782	1	1 783	1 192
Luxembourg*	LU	6 516	1 942	8 458	1 649	6 589	8 238	128 026	25 563	153 589	1 314	5 117	6 431	-147 158

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på grupper av land (x 1000 NOK)

Land	CC	2006			2007			2008			2009			Endring 2008–2009
		A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	
Macau	MO	0	259	259	0	0	0	0	0	0	0	0	0	-315
Makedonia	MK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Malaysia	MY	6 046	2 927	8 973	0	8 560	8 560	22 476	4 655	27 131	66 370	1 594	67 964	40 833
Malta	MT	0	0	0	0	105	105	0	0	0	0	0	0	0
Nederland	NL	2 629	19 766	22 395	0	7 548	7 548	1 343	17 430	18 773	105 165	36 742	141 907	123 134
New Zealand	NZ	5 793	0	5 793	10	0	10	1	0	1	1 857	0	1 857	1 856
Oman	OM	0	16 187	16 187	0	12 510	12 510	0	375	375	0	191	191	-184
Polen	PL	75 395	1 142	76 537	192 306	4 074	196 380	103 049	3 343	106 392	71 287	1 029	72 316	-34 076
Portugal	PT	0	770	770	0	0	0	10 954	1 836	12 790	1	6 816	6 817	-5 973
Qatar	QA	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	25 481	25 481	25 481
Romania	RO	0	1 830	1 830	0	7 700	7 700	0	21 370	21 370	2 914	24 486	27 400	6 030
Saudia-Arabia	SA	0	5 654	5 654	0	100 231	100 231	0	172 235	172 235	0	32 957	32 957	-139 278
Serbia	RS	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	78	78	78
Singapore	SG	1 197	5 191	6 388	9 975	1 433	11 408	5 925	0	5 925	8 383	15 387	23 770	17 845
Slovakia	SK	201	1 800	2 001	1 104	23 500	24 604	2 205	67 956	70 161	304	64 908	65 212	-4 949
Slovenia	SI	0	2 332	2 332	0	2 350	2 350	1 499	3 505	5 004	3 719	1 053	4 772	-232
Spania	ES	26 341	65 936	92 277	4 955	25 443	30 398	11 025	35 945	46 970	4 300	430 545	434 845	387 875
Storbritannia	GB	70 533	44 978	115 511	104 081	13 754	117 835	91 822	32 353	124 175	113 004	6 792	119 796	-4 379
Sveits	CH	10 031	7 357	17 388	26 892	1 155	28 047	154 700	12 486	167 186	105 029	13 629	118 658	-48 528
Sverige	SE	21 675	142 105	163 780	72 958	147 607	220 565	70 357	103 628	173 985	104 162	180 475	284 637	110 653
Sør-Afrika	ZA	2 122	0	2 122	1 578	207	1 785	0	0	0	18 426	26	18 452	18 452
Sør-Korea	KR	1 121	0	1 121	2 475	586	3 061	5 585	482	6 067	3 616	90	3 706	-2 361
Tanzania	TZ	0	0	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Thailand	TH	0	686	686	11 702	0	11 702	0	324	324	8 982	1 824	10 806	10 482
Trinidad & Tobago	TT	0	0	0	0	696	696	0	0	0	0	0	0	0
Tsjekkia	CZ	36	5 822	5 858	22 077	7 961	30 038	35 575	10 635	46 210	26 726	14 895	41 621	-4 589
Tyrkia	TR	1 155	12 473	13 628	477	2 543	3 020	12 920	7 663	20 583	26 988	33	27 021	6 438
Tyskland	DE	49 952	37 484	87 436	158 465	102 541	261 006	42 110	11 205	53 315	102 353	10 847	113 200	59 885
Ungarn	HU	0	8 696	8 696	0	39 787	39 787	279	51 265	51 544	304	46 160	46 464	-5 080
USA	US	807 897	437 397	1 245 294	1 025 689	499 914	1 525 603	1 629 880	509 346	2 139 226	1 868 066	339 056	2 207 122	67 896

Tabell 9.2 Fordeling av eksport av A- og B- materiell på grupper av land (x 1000 NOK)

Land	CC	2006		2007		2008		2009		Endring 2008–2009				
		A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell	Totalt (A + B)	A-materiell	B-materiell		Totalt (A + B)			
Venezuela	VE	0	23 688	23 688	0	0	0	0	0	0	0			
Østerrike	AT	557	744	1 301	15 510	716	15 643	716	292	8	300			
Åland	AX	0	0	0	12	0	12	0	0	0	0			
Totalt		1 439 774	1 478 542	2 918 316	2 053 984	1 144 103	3 198 087	2 540 120	1 352 288	3 892 407	3 143 155	1 360 210	4 503 366	610 958

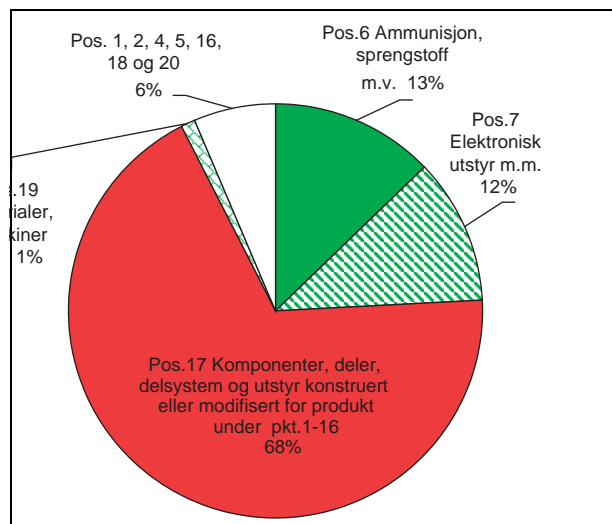
* Gjelder utførsel til NATO

9.5 Eksport fordelt på vareposisjonene i liste I

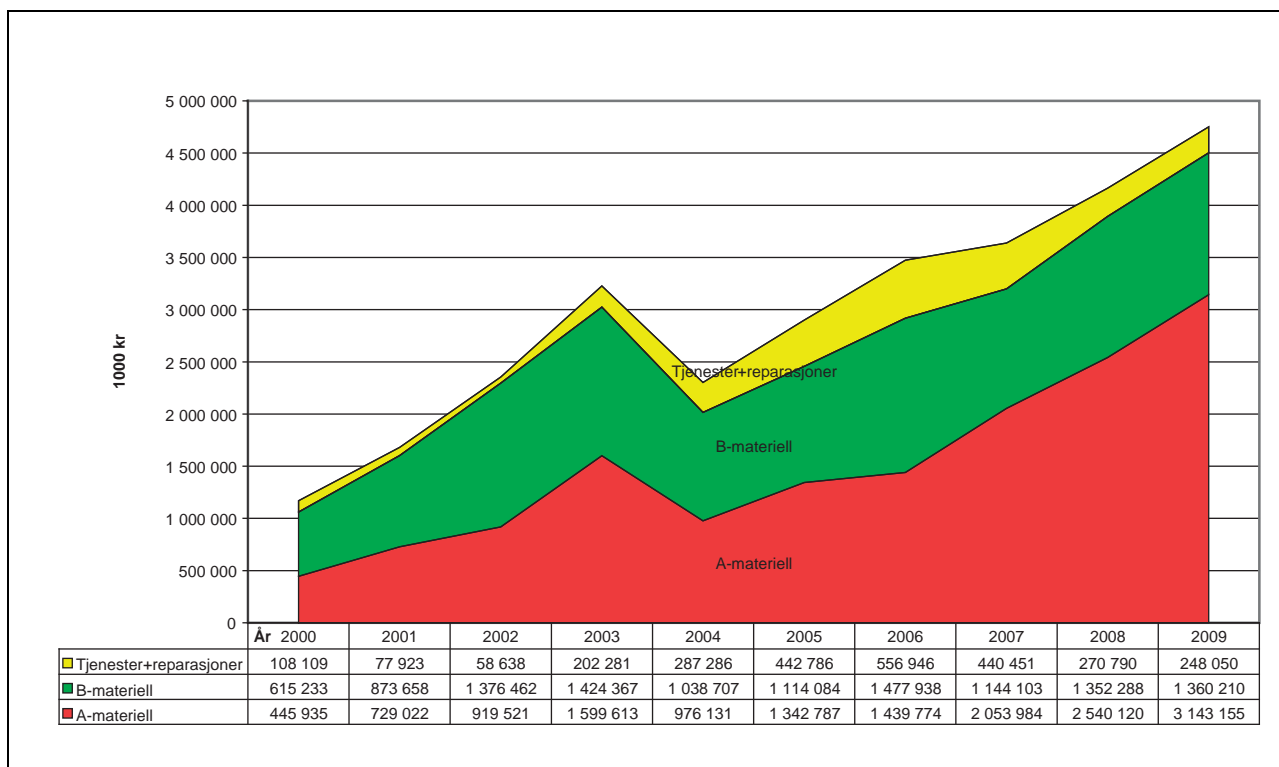
Figur 9.3 viser hvordan eksporten av forsvarsmateriell i 2009 fordeler seg på vareposisjonene i liste I. Som det fremkommer av figuren så er 68 % av eksporten komponenter, deler, delsystemer og tilleggsutstyr, 12 % elektronisk utstyr, 13 % ammunisjon og sprengstoff, 6 % er ildlednings- og søkerutstyr med mer. Andre produkter slik som missilsystem, bomber, raketter etc. utgjør en svært liten andel av den samlede eksport.

9.6 Eksport av forsvarsmateriell fordelt på land og varegrupper i liste I

Tabell 9.3 viser hvilke land som har mottatt forsvarsmateriell fra Norge i 2008 og hvilke varegrupper som er eksportert. I tillegg er materiellet karakterisert.

Figur 9.3 Utførelsen fordelt på posisjonene i Liste I

Figur 9.4 Utviklingen av eksporten av forsvarsmateriell 2000 – 2009

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Albania	AL	7.a	Kryptoapparater	328				328	328
Australia	AU	17.3	Elektronikk			1 389		1 389	
		17.4	Deler til våpenstasjon			169		169	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	20 025				20 025	
		17.6a	Deler til ammunisjon			672		672	
		17.7	Deler til laser				6	6	22 261
Belgia	BE	17.4	Våpenstasjon	269				269	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	8 956				8 956	
		7.a	Signalomformere		18 481			18 481	
		17.7	Reservevedler til laser				1 583	1 583	
		16	Øvingsammunisjon	276				276	29 564,99
Canada	CA	6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	52 009				52 009	
		7.e	Elektronikk		893			893	
		17.1	Del til våpen			1		1	
		17.4	Våpenstasjon	90 751				90 751	
		17.6a	Deler til ammunisjon			1 039		1 039	
		17.7	Deler til nattstyr, sambandsstyr etc.				223	223	
		16	Øvingsutstyr	3 752				3 752	148 668
Danmark	DK	17.1	Deler til stativ	7 825			272	272	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff					7 825	
		16.a	Løspatron				12 875	12 875	
		7	Kryptoutstyr, kommunikasjon, radar etc.		3 147			3 147	
		17.11	Keramiske plater				3 373	3 373	
		20.7a	Datasystem for kryptoapparat				465	465	27 957

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Egypt	EG	17.7	Radioinjeutstyr, kabler, antenner etc.					5 946	13 912
		19.7	Teststasjon for samband	7 966		5 946		7 966	
Estland	EE	6.a	Ammunisjon	637				637	637
Finland	FI	2.a	Våpensystem	2 048				2 048	84 790
		6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	2 145				2 145	
		7.e	Strømforsyning og anne elektronikk		14 946			14 946	
		16	Øvingsutstyr for våpensystem	19 925				19 925	
		17.2a	Deler til våpensystem			51		51	
		17.4	Våpenstasjon, deler til våpenstasjon			26 953		26 953	
		17.6a	Deler til ammunisjon			12 287		12 287	
17.7	Deler til laser				20	20			
17.8	Deler til marine forsvarssystemer				996	996			
18.7a	Programvare for kommunikasjonssystem			5 419			5 419		
Forente Arabiske Emirater	AE	7.e	Sambandsutstyr		7397			7 397	7 425
		17.7	Deler til elektronikk			26		26	
		18	Programvare				2	2	
Frankrike	FR	4.a	Minelokaliseringsutstyr					0	737
		6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	26 044				26 044	
		7.e	Nattutstyr, hørselvern		2 395			2 395	
		17.3	Deler til raketmotor			86		86	
		17.3	Høytrykksflaske			19 400		19 400	
17.4	Våpenstasjon			88 250		88 250			
17.5	Deler til stridsgass søke systemer				737	737			

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
		17.7	Deler til navigasjonsutstyr, sensor til søkeutstyr			1 258	1 342	2 600	
		17.9	Del til helikopter				2 332	2 332	
		19.b	Vedlikeholdsmanualer for militært helikopter				6 746	6 746	148 590
Hellas	GR	6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	258				258	
		16	Utstyr for opplæring		17			17	
		17.3	Diverse deler til missilsystem			25		25	300
Irland	IE	7.e	Nattutstyr		93			93	
		17.4	Deler til våpenstasjon			163		163	
		17.7	Deler til sambandsutstyr				276	276	532
Italia	IT	2.a	Våpensystem	174				174	
		17.4a	Deler til våpenstasjon			3 411		3 411	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	35 794				35 794	
		7.e	Deler til lysforsterker				415	415	
		16	Øvingsutstyr våpensystem	1 469				1 469	41 263
Japan	JP	6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	575				575	
		7.e	Elektronisk måleutstyr		193			193	
		16	Utstyr for opplæring			22		22	790
Jordan	JO	7.e	Strømforsyning til kommunikasjonsutstyr		1 142			1 142	1 142
Kroatia	HR	17.11	Deler til beskyttelsesutstyr				609	609	609
Kuwait	KW	16	Simulator og øvingsutstyr	6 996				6 996	
		17.4	Våpenstasjoner og deler til slike			49 808		49 808	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
		20	Dokumentasjon i fm. tidligere leveranser	110	8 992			9 102	65 906
Kypros	CY	7.c	Avstandsmålesystem		106			106	
		17.7	Deler til avstandsmålesystem			214		214	
		20	Bruker manualer etc.		292			292	612
Latvia	LV	17.1	Stativ		720			720	
		17.11	Deler til beskyttelsesutstyr			1 794		1 794	2 514
Litauen	LT	6.a	Ammunisjon	688				688	
		17.4a	Deler til våpenstasjon			1 094	1	1 095	1 783
Luxembourg *	LU	7.a, 7.e	Kryptoutstyr og annen tilhørende elektronikk		4 526			4 526	
		17.1	Stativ mm til håndvåpen				383	383	
		17.4	Deler til ildledningsutstyr			1 314		1 314	
		17.7	Deler til sambandsutstyr			208		208	6 431
Malaysia	MY	6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	66 369				66 369	
		7.e	Nattutstyr		1 594			1 594	67 964
		17.2	Deler til våpensystem			1		1	
Nederland	NL	4.a	Missilsystem	102 715				102 715	
		6.c	Sprengstoff					0	
		7.a	Kryptoapparat		16 517			16 517	
		16	Manualer for opplæring i bruk av kryptosamband					0	
		17.4	Våpenstasjon			2 450		2 450	
		17.7	Deler til elektronikk					38	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
		17.10	Deler til militært kjøretøy				1 018	1 018	
		18.b	Programvare		19 169			19 169	141 907
New Zealand	NZ	16	Øvingssystem for våpen	1 857				1 857	1 857
Oman	OM	7.e	Nattutstyr		191			191	191
Polen	PL	6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	2 528				2 528	
		7.a	Kryptoapparat		1 029			1 029	
		17.6	Deler til ammunisjon			68 759		68 759	72 316
Portugal	PT	7.a	Kryptoapparat		6 816			6 816	
		17.4	Våpenstasjon			1		1	6 817
Qatar	QA	7.a	Radiolinjeutstyr		23 039			23 039	
		17.7	Deler til kommunikasjonsutstyr				1 200	1 200	
		20	Teknologi for sambandsutstyr		1 242			1 242	25 481
Romania	RO	6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	2 914				2 914	
		7.a	Taktisk kommunikasjonsutstyr				619	619	
		7.e	Nattutstyr						
		16	Taktisk treningsutstyr		23 867			23 867	27 400
Saudia-Arabia	SA	7.a	Mobilt sambandsutstyr		24 672			24 672	
		17.7	Deler til sambandsutstyr				8 285	8 285	32 957
Serbia	RS	7.e	Nattutstyr			78		78	78
Singapore	SG	6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	1438				1 438	
		7.e	Elektronisk utstyr				431	431	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Slovakia	SK	16	Øvings- og drillsystemer for våpen	6420				6 420	
		17.2	Deler til artilleri			525		525	
		17.7.a	Deler til kommunikasjonsutstyr				273	273	
		17.8	Deler til fartøy				14 683	14 683	23 770
Slovenia	SI	6.a	Ammunisjon	304				304	
		7.a, 7.e	Krypteringssystemer, nattutstyr mm		64 908			64 908	65 212
Spania	ES	6.a	Ammunisjon	3				3	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff						
		7.a	Komponenter til sambandssentral	3 687	1 053			1 053	
		16	Drillpatroner					3 687	
Storbritannia	GB	17.4	Deler til våpenstasjon			29		29	4 772
		6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	1 824				1 824	
		7.c	Radarsystem		220 307			220 307	
		17.1	Deler til våpen			50		50	
		17.3	Deler til raketmotor			2 132		2 132	
		17.4	Deler til kommando og kontrollenhet			31	320	351	
		17.7	Deler til nattutstyr				208 705	208 705	
		19.a	Kjemikalier			313		313	
		19.b	Maskiner og verktøy				656	656	
		20	Tekniske manualer for kryptoutstyr med mer				507	507	434 845
Storbritannia	GB	6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	57 988				57 988	
		7.e	Hørelsevern, nattutstyr med mer		3 878			3 878	
		16	Øvingsutstyr til våpensystem						
		17.1	Stativ	1 214	540			1 214	540
		17.3	Stridshoder, detektor til missil				486	486	
17.4	Våpenstasjon, stativ			50 115		50 115			

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakteristikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
		17.7	Deler til radarsystem				1 888	1 888	1 888
		17.9	Deler til luftfartøy			1 467		1 467	1 467
		19.b	Verktøy m.m. spesielt tilpasset et våpensystem	2 220				2 220	119 796
Sveits	CH	6.c	Sprengstoff	7 164				7 164	
		4.a	Utstyr for mottiltak		54			54	
		7.c	Avstandsmåler		6 459			6 459	
		17.2	Del til våpensystem			156	6 318	6 474	
		17.4	Våpenstasjon			97 709	358	98 067	
		17.7	Deler til nattutstyr				7	7	
		17.9	Deler til kjøretøy				64	64	
		17.10	Del til militært fly				369	369	118 658
Sverige	SE	1	Håndvåpen	70				70	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	81 778				81 778	
		7.e	Elektronikk utviklet for militært formål		25 218			25 218	
		17.1	Deler til håndvåpen				207	207	
		17.2	Deler til luftvern			3 809	7 661	11 470	
		17.3	Deler til avledningssystem				295	295	
		17.4	Deler til illedningsutstyr			7 682	6 230	13 912	
		17.6	Deler til våpensystem, hylser m.m.			10 790		10 790	
		17.7	Deler til elektronisk illednings- og radarutstyr				75 916	75 916	
		17.9	Deler til luftfartøy				6 484	6 484	
		17.10	Deler til militære kjøretøy				4 804	4 804	
		17.16	Del til treningssikte, kabler og kretskort til simulator			33	26 018	26 051	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Sør-Afrika	ZA	18	Programvare for kommunikasjonssystem	1 557				1 557	
		19.b	Verktøy for militært sambandsutstyr	26 059				26 059	
		20	Prosjektplaner for militære systemer	26				26	284 637
Sør-Korea	KR	7.e	Elektronisk verneutstyr	26				26	
		17.4	Våpenstasjon og deler til slike			18 426		18 426	18 452
Sør-Korea	KR	6.c	Sprengstoff	3 616				3 616	
		7.a	Sambandssystem				90	90	3 706
Thailand	TH	6.a	Ammunisjon	8982				8 982	
		7.c	Nattustyr	1 382				1 382	
		17.7	Deler til nattustyr				442	442	10 806
Tsjekia	CZ	6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	17 662				17 662	
		7.e	Nattustyr		14 222			14 222	
		17.1	Deler til våpen				134	134	
		17.4	Våpenstasjon			3 260		3 260	
		17.6	Deler til ammunisjon			5 804		5 804	
17.7	Deler til kryptosamband				539	539	41 621		
Tyrkia	TR	6.c	Sprengstoff	224				224	
		17.3	Deler til raketter			26 764		26 764	
		17.7	Deler til kommando og kontrollenhet				33	33	27 021
Tyskland	DE	1	Håndvåpen	2 211				2 211	
		6.c	Sprengstoff	19 140				19 140	
		7.e	Strømforsyning m.m.		5 525			5 525	
		17.1	Deler til håndvåpen				4 142	4 142	

Eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid

Tabell 9.3 Detaljer om eksporten fordelt på land og vareposisjoner i liste I (x 1000 NOK)

Land	CC	Posisjon i varelisten	Karakterestikk	Komplette produkt		Deler		Sum produkt og deler	Total (A+B)
				A-materiell	B-materiell	A-materiell	B-materiell		
Ungarn	HU	17.3	Rakettmotorer og deler til slike			75 329	240	75 329	
		17.4	Deler til illedningssystem					240	
		17.6a	Deler til ammunisjon			4 999	788	4 999	
		17.7	Deler til nattustyr					788	
		19.a	Kjemikalie			674		674	
		20	Teknologi knyttet til sambandsutstyr				152		152
USA	US	6.a	Ammunisjon	304				304	
		7.a	Kryptosambandsystem		7 583			7 583	
		17.7	Deler til sambandsystem				33 211	33 211	
		20	Prosjektbeskrivelse av sambandsystem		5 366			5 366	46 464
Østerrike	AT	1	Håndvåpen	173				173	
		6.a, 6.c	Ammunisjon, sprengstoff	143 007				143 007	
		7.e	Elektronikk		39 853			39 853	
		16	Øvings og simulator utstyr	47 847				47 847	
		17.1	Deler til våpen, stativ m.m.				175 607	175 607	
		17.3	Deler til våpensystem			4 348		4 348	
		17.4	Våpenstasjon, deler til slike			1 367 427	76 023	1 443 450	
		17.6	Deler til ammunisjon			132 171		132 171	
		17.7	Deler til militærelektronikk			9 461	45 911	55 372	
		17.9	Deler til luftfartøy			156 823		156 823	
		17.16	Deler til øvings og simulatorutstyr				7	7	
		18.b	Programvare				1 662	1 662	
		19.a	Kjemikalier			6 802		6 802	2 207 122
Østerrike	AT	6.c	Forsinkelses-sats	292				292	
		17.7	Deler til laser		8			8	300

9.7 Tjenester for utenlandske oppdragsgivere

Tabell 9.4 viser tjenester knyttet til liste I som norske bedrifter har utført for utenlandske oppdrags-

givere i 2009. Den samlede verdien av disse tjenestene var i 2008 på 212 millioner kroner, noe som var en nedgang på 31 % fra 2007. I 2009 var verdien 141 millioner kroner som er en nedgang på 33 % fra foregående år.

Tabell 9.4 Utførte tjenester knyttet til liste I

Land	Tjenester relatert til	Sum
Australia	Tekniske datapakker, programvare og immaterielle rettigheter, samt opplæring og annen bistand i forbindelse med konseptstudier på missile-system	248
Australia	Utvikling og engineering av våpensystem	1 263
Belgia	Garantireparasjon av materiell til NATO	130
Belgia	Garantireparasjon av materiell til NATO	743
Belgia	Garantireparasjon av materiell til NATO	125
Brasil	Forberedende arbeid ifb. leveranse av våpensystem	27 343
Canada	Utføre testskyting av ammunisjon	433
England	Vedlikehold og opplæring på kryptoustyr	211
Frankrike	Opplæring og støtte i fm. leveranser av våpenstasjoner	153
Frankrike	Vedlikehold på kryptoustyr	75
Italia	Kvalifisering av ammunisjon	1 857
Italia	Kvalifisering av ammunisjon	71
Japan	Forberedende arbeid ved utvikling og tilpasning av våpensystem	15 471
Luxembourg	Kurs i fm. kryptorelatert virksomhet i NATO	97
Luxembourg	Periodisk vedlikehold og opplæring i form av kurs i NATO Maintenance and Supply Agency (NAMSA)	186
Nederland	Service og vedlikehold på militært meldings-håndteringssystem for det nederlandske forsvaret	1 802
Nederland	Vedlikehold av luftvernssystem. Dette omfatter vedlikeholdsarbeid, reparasjoner, modifisering og teknisk assistanse	3 974
Nederland	Vibrasjonstester og statiske fyringer av tenner for liten romrakett	275
Nederland	Kurs i fm. kryptorelatert virksomhet i NATO	85
Polen	Vedlikehold av kryptokommunikasjonsutstyr for det polske forsvaret	60
Portugal	Reparasjon av kryptoapparater for Portugals forsvarsdepartement	79
Spania	Operatørkurs med tilhørende dokumentasjon på kryptoapparat	185
Spania	Oppgradering av programvare på tidligere levert kryptogenereringsutstyr	20
Spania	Vedlikehold på bakkebasert luftvernssystem	170
Spania	Utvikling og engineering i fm. rakettmotor	1 282
Spania	Vedlikehold på kryptoustyr	160
Sveits	Teknisk bistand på tidligere leveranse av våpenstasjon	157
Sverige	Forarbeid for produksjon av ladninger og tennere	304
Sverige	Opplæring og støtte i forbindelse med militære sambandsystemer	90
Sverige	Støtte i fm. deler til ammunisjon	1 061
Sverige	Støtte, opplæring, vedlikeholdsbesøk, serviceoppdrag, assistanse, samt videreutvikle og oppdatere dokumentasjon for sambandsutstyr	148
Sverige	Service og vedlikehold på simulator	414
Sverige	Utarbeide referansenettverk Taktiske Internett (IT) samt kompetanse for å operere og drifte referansenettverket	10 508

Tabell 9.4 Utførte tjenester knyttet til liste I

Land	Tjenester relatert til	Sum
Sverige	Gjennomføre konseptstudie av nytt ammunisjonsdesign for bruk i JAS39 Gripen	2 870
Sverige	Utvikle og verifisere taktisk internett for det svenske forsvar	5 400
Tsjekkia	Kurs på kryptoapparatnøkkelgenereringssenter i Tsjekkia	77
Tyskland	Leveranse av tekniske dokumenter, utførelser av tester og beregninger på rakettmotor	2 917
Tyskland	Testing av panserplater mot 30 mm ammunisjon	152
Tyskland	Årlig utplassering av personell	2 742
USA	Tester i henhold til 'Engineering, Safety and Program Management'	523
USA	Teknisk assistanse og utveksling av teknisk informasjon som støtter opp underleveransen av programvare	4 970
USA	Teknisk assistanse og opplæring, videreutvikling av produkter og programvare, samt utveksling av dokumentasjon	7 489
USA	Utvikling av rakettmotorer	44 261
USA	Videreutvikle rakettmotor i fm. oppgradering	581
Totalt		141 162

9.8 Reparasjoner for utenlandske oppdragsgivere

Tabell 9.5 viser reparasjoner knyttet til liste I som norske bedrifter har utført for utenlandske opp-

dragsgivere i 2009. Den samlede verdien av reparasjoner i 2008 var på 58 millioner kroner, noe som var en nedgang på 56 % fra foregående år. I 2009 var verdien 106 millioner kroner, noe som representerer en økning på 84 %.

Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere

Land	Retur etter reparasjon av	Sum
Australia	Våpenstasjon	3 465
Belgia	Kryptoapparater	17
Belgia	Krypto-autentikasjonsutstyr	10
Danmark	Fargekamasystem	1 159
Danmark	Laser avstandsmåler og lysforsterkere, reservedeler til slike	185
England	Hørselvern med tilbehør	16
England	Laser avstandsmåler	113
England	Lysforsterkende nattbrille	7
England	Lysforsterkere	6
England	Oppgradering, tilpassing og reparasjon av våpenstasjon	1 442
England	Radioutstyr	476
England	Testbenk	13
England	Service på laser avstandsmåler	59
England	Testbenk til laser	24
England	Testbokser til laser avstandsmåler	32
England	Testsett til laser	22
England	Treningsutstyr	436
Frankrike	Detektorer og sensorer	16
Frankrike	Kryptoapparater	17
Luxembourg	Komponenter tilhørende luftvernssystem	945

Tabell 9.5 Reparasjoner foretatt i Norge for utenlandske oppdragsgivere

Land	Retur etter reparasjon av	Sum
Luxembourg	IP kryptotelefon og kryptoapparat	220
Macau	Lysforsterkere	69
Nederland	Deler/komponenter til navigasjonsutstyr i F-16	744
Nederland	Deler til militært kjøretøy	74
Polen	Reservedeler til kryptotelefon	60
Portugal	Laser avstandsmåler	23
Singapore	Radiobatteri	0
Spania	Komponenter tilhørende luftvernsystem	2 172
Spania	Kretskort	161
Spania	Laser avstandsmåler og lysforsterkere, reservedeler til slike	815
Spania	Laser transmittere	183
Spania	Radardeler	13
Sveits	Erstatningsdeler og reparerte komponenter til våpenstasjon	45
Sverige	Flymotordeler etter kulehamring	11
Sverige	Deler til radarsystem	55
Sverige	Deler til radarsystem	76
Sverige	Deler til radarsystem	136
Sverige	Deler til radarsystem	225
Sverige	Komponenter tilhørende luftvernsystem	77
Sverige	Kretskort	17
Sverige	Kretskort	20
Sverige	Kretskort	44
Sverige	Kretskort	47
Sverige	Kretskort	54
Sverige	Kretskort	92
Sverige	Laser avstandsmåler og lysforsterkere, reservedeler til slike	349
Sverige	Laser avstandsmålere, tilbehør til laser, gyroskop	18
Sverige	Laser avstandsmålere, tilbehør til laser, gyroskop	32
Tsjekkia	Avstandsmåler	19
Tsjekkia	Kryptoutstyr	22
Tsjekkia	Hørselvern med tilbehør	30
Tsjekkia	Håndholdt radio med batteri	24
Tsjekkia	Kryptoapparater	245
Tsjekkia	Laser avstandsmåler og batterilader	38
Tyskland	Låskasse	13
Tyskland	Låskasser	13
Tyskland	Oppgradering/reparasjon/tilpassing av våpenstasjon	51 155
Tyskland	Rakettmotorer	688
Tyskland	Rifler	220
Ungarn	IP kryptotelefon	280
USA	Elektronikk for Joint Strike Fighter (JSF)	245
USA	Ildgivningssystem til våpen	642
USA	Komponenter til luftvernsystem	893
USA	Våpenstasjon	37 932
USA	Styringsenhet som inngår i våpenstasjon	137
		106 888

9.9 Utførsel av håndvåpen og deler til slike

Det er rapportert om utførsel av 132 stk. håndvåpen i 2009. Tabell 9.6 gir en detaljert oversikt over disse. Det produseres ikke militære håndvåpen i Norge. Utførselene består i hovedsak av

konkurransévåpen, jaktvåpen og historiske våpen. Noen tillatelser gjelder midlertidige utførsler i forbindelse med garantireparasjoner, med påfølgende retur til Norge. Eksportlisens er kun gitt i de tilfeller hvor det har foreligget import- og baretillatelse for mottaker i mottakerlandet.

Tabell 9.6 Oversikt over utførsel av håndvåpen

Land	Beskrivelse	Antall
Danmark	Rifle centerfire Sako Huntercal 30–60	1
Sverige	Rifle Centerfire Remington mod 700 Kal 264	2
Sverige	Pistol, halvautomatisk, kal. 9 X 19 Merke: SVI InfinitySerie	1
Sverige	Pumpehagle Remington 870 cal 12/89, Salongrifle Brno CZ cal 22 1, Rifle Centerfire Schult & Larsen	3
Sverige	Rifle centerfire Remington cal 308	1
Sverige	Hagle Halvautomat Remington	1
Sverige	Rifle Krieghoff Semprio cal 9,3x62	1
Sverige	Rifle Krieghoff Semprio cal 300	1
Tyskland	Krieghoff Primus Neptun Pipe	1
Tyskland	Rifle Kombi Krieghoff Ultra TS cal 7x57R-5, Rifle Centerfire CZ cal 375 H & H, Rifle Centerfire CZ cal 375 H & H	3
Tyskland	Hagle Krieghoff, Hagle Krieghoff, Drilling Krieghoff Trumpf, Drilling Krieghoff Trumpf, Drilling Krieghoff Trumpf	6
Tyskland	Rifle Krieghoff Hubertus, Drilling Krieghoff Optima, Drilling Krieghoff Optima	6
Tyskland	Drilling Krieghoff Neptun, Drilling Krieghoff Trumpf, Dobbelfrifle Krieghoff classic, Hagle s/s krieghoff Essencia	6
Tyskland	Retur av deler til Sauer Pistoler	
Tyskland	Drilling Sciemem cal 20/76–22	1
Tyskland	Krieghoff Neptun cal 16/-6 5x57, Piper cal 221r og 22	4
Tyskland	Rifle Dobbelt Krieghoff Classical	2
Tyskland	Drilling Krieghoff Plus	1
Tyskland	Drilling Krieghoff Plus	1
USA	Pistol Lahti M/40, kaliber 9mm, Rifle sveitsisk K31, kal 7.5x55	3
USA	Pistol Luger P.08, kaliber 9mm, Karabin Mauser G-33/40	9
USA	Pistol Kongsberg M/1914 , Rifle Jarmann 10.15mm	11
USA	Rifle Krag-Jørgensen M/94, 6.5mm	11
USA	Rifle Krag-Jørgensen M/94 kal 22	7
USA	Rifle, Mauser M/98 8mm, Rifle Mauser M/98 6.5mm, Rifle, Mauser M/98kF1 7.62mm, Rifle Mauser M/98 7.62mm	7
USA	Pistol Luger P.08 kaliber 9mm, Pistol, Walther P.38 kal 9mm,	14
USA	Pistol Mauser HSc kal 7,65mm, Pistol Walther OSP kal 22	11
USA	Pistol Lahti M/40 kaliber, Pistol, Browning High Powerkal 9mm, Pistol Colt Government model	3
USA	Pistol Kongsberg M/1914 kal .45, Revolver St Etienne 8mm, Pistol Mauser-c96 9mm	8
USA	Karabin Springfield M/1898 kaliber .30–40, Rifle Ljungman kal 6,5x55mm	2
USA	Revolver kal .450	1
USA	Revolver kal 10.6 mm, Mauser, Revolver kal 10.6mm	3

9.10 Forsvarets utførsler

Oversikten viser forsvarets utførsler av eget materiale i 2009. Det gis informasjon om hvilket land

forsvaret har utført materiell til, henvisning til hvilken posisjon i varelisten materiellet referer seg til, samt en beskrivelse av hensikten med utførselen.

Tabell 9.7 Oversikt over forsvarsmyndighetens utførsel av eget materiell

Materiell som har betydning for Personellsikkerhet eller Rikets sikkerhet er i henhold til § 6.1 i Offentlighetsloven ikke inkludert i rapporten. Personlig bekledning og utrustning er således heller ikke tatt inn i denne rapporten.

Land	Punkt i vareliste I	Bruk
AFGHANISTAN	1,3,4A,6A,6F,7A,7C,7D,7E,9A,10,11,12,13,14A,14B,15,16,17-1,17-2A,17-4A,17-7A,17-7B,17-7E,17-8A,17-9A,17-10,17-12	Egne styrker
BELGIA	6A	Egne styrker
BELGIA	17-9A	Reparasjon
BELGIA	17-9A	Retur
BOSNIA-HERZEGOVINA	11,13,15,17-11	Egne styrker
CANADA	17-7A,17-9A	Egne styrker
CANADA	7E	Retur
CANADA	17-7E,17-9A	Reparasjon
CEUTA OG MELI	15	Egne styrker
DANMARK	17-7B,17-9A	Reparasjon
DANMARK	10,17-6,17-9A	Retur
DANMARK	1,7A,7C,7E,10,15,17-1,17-7A,19B	Øvelse
EGYPT	7E,15	Egne styrker
FINLAND	3,10,15,17-7A,17-7E,17-9A	Retur
FRANKRIKE	7C,17-7E,17-9A	Retur
FRANKRIKE	17-7E,17-9A,20	Reparasjon
HELLAS	17-9A	Retur
ISRAEL	11,13,15,17-11	Egne styrker
ITALIA	6A,7E,10,17-7A,17-7C	Reparasjon
LIBANON	6A,7C,7E,11,15	Egne styrker
LUXEMBURG	17-7C,17-9A	Reparasjon
LUXEMBURG	17-7A,17-9A,19B	Retur
MAKEDONIA	11,13,15,17-10,19B	Egne styrker
NEDERLAND	7E,11,13,15,17-1,17-9A	Egne styrker
NEDERLAND	17-7E,17-8A,17-9A	Reparasjon
NEDERLAND	10,17-9A,17-10	Retur
PORTUGAL	1,11,13,15,17-11	Egne styrker
SPANIA	17-7A,17-8A,19A,19B	Egne styrker
STORBRITANIA	7E,17-7E,17-8A,17-9A,17-10	Reparasjon
STORBRITANIA	17-7E,17-9A,19B	Retur
SUDAN	1,7C,11,13,15,17-11,20	Egne styrker
SVALBARD og JAN MAYEN	17-7E	Egne styrker
SVEITS	17-10	Reparasjon
SVEITS	17-7E	Retur

Tabell 9.7 Oversikt over forsvarsmyndighetens utførelse av eget materiell

Materiell som har betydning for Personellsikkerhet eller Rikets sikkerhet er i henhold til § 6.1 i Offentlighetsloven ikke inkludert i rapporten. Personlig bekledning og utrustning er således heller ikke tatt inn i denne rapporten.

Land	Punkt i vareliste I	Bruk
SVERIGE	1,11,17–7A,17–7E,17–9A,19B	Reparasjon
SVERIGE	1,10,17–7E	Retur
SVERIGE	10	Utlån
SVERIGE	1,4A,6A,7A,7C,7E,10,11,12,13,14-A,15,17–7E,17–9A,17–11,19B	Øvelse
TCHAD	1,4A,6A,6B,6F,7A,7C,7D,7E,10,11,12,13,14-A,14-B,15,17–1,17–7A,17–7E,17–10,19A,19B	Egne styrker
TYSKLAND	11,13,15	Egne styrker
TYSKLAND	7E,17–7E,17–8A,17–10	Reparasjon
TYSKLAND	17–7E,17–9A,19B	Retur
TYSKLAND	1,6A,7A,7C,7E,10,11,12,13,15,19B	Øvelse
UNGARN	1,6A,6F,17–1	Egne styrker
UNGARN	7E,15,17–7E	Reparasjon
USA	17–7E,17–9A	Egne styrker
USA	7C,7E,17–7A,17–7B,17–7E,17–8A,17–9A,20	Reparasjon
USA	17–7A,17–7E	Retur
USA	7A,7C,7D,7E,11,14A,15,17–7C,17–7E	Øvelse

9.11 Avslag på søknader om eksport av forsvarsmateriell i 2009

I 2009 ble det gitt 7 avslag på søknad om eksportlisens for forsvarsmateriell. Avslagene gjaldt Afghanistan, Irak, Israel, Libanon, Nepal og Vietnam. Avslagene ble begrunnet i kriterier 2,3 og 4 i Utenriksdepartementets kriterier jf. vedlegg A til retningslinjer av 28. februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, ammunisjon og militært materiell (EUs felles handling for våpeneksport).

Avslagene gjaldt sprengstoff, militære fartøy, nattutstyr og skuddsikre plater. Avslag på en søknad om eksportlisens innebærer ikke et generelt forbud mot eksport av forsvarsmateriell til vedkommende land. Med unntak av gjennomføring av bindende embargovedtak fattet av FN's sikkerhetsråd eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til, opererer ikke det norske eksportkontrollsystemet med lister over land som enten kan eller ikke kan motta forsvarsmateriell fra Norge. Alle søknader om utførselslisens er gjenstand for individuell vurdering fra sak til sak.

9.12 Overføring av produksjonsrettigheter og formidling

Tillatelsene til overføring av produksjonsrettigheter blir gitt i forbindelse med norske bedrifters deltakelse i internasjonalt samarbeid om utvikling av forsvarsmateriell. Det ble ikke gitt lisenser for overføring av produksjonsrettigheter i 2009. I 2008 ble det gitt 19 tillatelser til overføring av produksjonsrettigheter. Verdien av overføringen av produksjonsrettigheter i 2008 utgjorde 1 800 000 kroner. I 2006 var den fakturerte verdien i forbindelse med disse aktivitetene rapportert å være omlag om lag 28,9 millioner kroner. I 2007 utgjorde verdien 6,6 millioner kroner, dvs. en tilbakegang på drøyt 77 % fra 2006. I 2008 og 2009 mottok ikke Utenriksdepartementet noen søknader om formidling av forsvarsmateriell fra et tredjeland til et annet, og det ble således gitt ikke gitt tillatelser til slike aktiviteter. I 2006 var verdien av formidling ca. 12 millioner kroner, og i 2007 var verdien knapt 4 millioner kroner.

9.13 Oversikt over utførsel av sivile varer til militær bruk i mottakerlandet

militær sluttbruk. Alle tillatelsene gjaldt undervannsutstyr.

Tabell 9.8 viser utførsel av flerbruksvarer, sivile varer, omfattet av departementets vareliste II til

Tabell 9.8 Oversikt over flerbruksvarer til militær sluttbruk

Land	Produkt	Verdi
Bangladesh	Undervannsutstyr lisenspliktig iht. pkt 6A001.a.1 i vareliste II	
Equador	Undervannsutstyr lisenspliktig iht. pkt 6A001.a.1 i vareliste II	
Mexico	Undervannsutstyr lisenspliktig iht. pkt 6A001.a.1 i vareliste II	
Sør-Korea	Undervannsutstyr lisenspliktig iht. pkt 6A001.a.1 i vareliste II	
Tyrkia	Undervannsutstyr lisenspliktig iht. pkt 6A001.a.1 i vareliste II	
	Totalt	37 212

9.14 Oversikt over utførsel av beskyttelsesutstyr for bruk i humanitær minerydding

Tabell 9.9 Utstyr for humanitær minerydding

Mottaker	Bruk
UNDP Southern Sudan	Utstyr for beskyttelse av UNDP personell i Juba
Danish Demining Group	Utstyr for beskyttelse av DDG personell i Somalia
World Vision International	Utstyr for beskyttelse av personell i Karamoja, Uganda
NPA Mine Action Department	Utstyr for NPA personell i Georgia
Danish Demining Group	Utstyr for personell til minerydding i Afghanistan
FSD – Swiss Foundation for Mine Action	Utstyr for FSD personell i Tadjikistan
MAG – Accounts Payable	Utstyr for MAG personell i Juba, SouthSudan
Japan Mine Action Service	Utstyr for personell til minerydding i Afghanistan
Durano Merchants Ventures	Utstyr for opplæring av mineryddere i Nigeria
Ronco Consulting Corporation	Utstyr for opptrening av Iraqi National Police for minerydding
FSD – Swiss Foundation for Mine Action	Utstyr for minerydding i Tadjikistan
MAG Chad	Utstyr for personlig beskyttelse
MAG Burundi	Utstyr for MAG personell for minerydding i Burundi
Demining Action Italy	Utstyr for opplæring av personell for minerydding
MAG	Utstyr for beskyttelse av personell i Juba
Danish Demining Group	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Sør Irak
iMMAP Georgia	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Georgia
FSD-Swiss Folundation for Mine Action	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Tadjikistan
Danish Denining Group	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Afghanistan
DynCorp International LLC	Utstyr for beskyttelse av UNDP personell ved minerydding i Yemen
Ronco Consulting Corporation	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Afghanistan

Tabell 9.9 Utstyr for humanitær minerydding

Mottaker	Bruk
OMAR HQ	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Afghanistan
DanChurchAid	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Albania
OSCE Office in Tadjikistan, Dushanbe	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Tadjikistan
UNHCR Global SC – SMS	Utstyr for evaluering av UNHCR personell i Budapest
Ronco Consulting Corporation	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Erbil, Irak
Belgium DOVO/SEDEE	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding
NPA Mineaction Yei	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding
Defense Security Cooperation Agency-con	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding
International Labour Office	Utstyr for evaluering av FN personell i Beirut
Japan Mine Action Service Afghanistan	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Afghanistan
Danish Demining Group	Utstyr til bruk av Danish Demining Group sitt program i Afghanistan.
RONCO Consulting Corporation	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Lima, Peru
OMAR HQ	Utstyr for beskyttelse av OMAR personell ved minerydding i Afghanistan
International Rescue Committee	Utstyr for bruk av IRC personell i Irak
RONCO Consulting Corporation	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Erbil, Irak
RONCO Consulting Corporation	Utstyr for beskyttelse av personell ved minerydding i Bagdad, Irak
WHO/GSC/GPL – General Use	Utstyr for bruk av WHO personell i Pakistan
UNDP Chad (Intern. Org. For Migration)	Utstyr for bruk av IOM personell i Tsjad

9.15 Oversikt over bedrifter som har rapportert om eksport i 2009

– A-tec AS – Bandak AS – CAPSICUM AS – Chemring Nobel AS – Comrod AS – Corena Norge AS – Det Norske Veritas AS – EIDEL, Eidsvoll Electronics AS – Exide Technologies AS – Flextronics International Norway AS – Fred. Olsen Fly og Luftmateriell AS – Hanevik Våpen – Helly Hansen – Ingeniør Harald Benestad as – Jakt & Friluft AS – Kitron AS – Kongsberg Defence & Aerospace AS – Kongsberg Maritime AS	– Landrø, Magne A/S – Metronor – Nacre AS – Nammo Bakelittfabrikken AS – Nammo Raufoss AS – NATECH NSV AS – Norma A/S – Norsk Forsvarsmateriell – OSI Optoelectronics AS – Seaproof Solutions AS – Snipos AS – Saab International Norge AS – Saab Microwave Systems AS – T&G Elektro A/S – Thales Norway AS – Tinex AS – Umoe Mandal AS – Vinghøg AS/Simrad Optronik Group – Vinking Technology – Vmetro ASA – Volvo Aero Norge AS

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Utenriksdepartementet av 18. juni 2010 om eksport av forsvarsmateriell fra Norge i 2009, eksportkontroll og internasjonalt ikke-spredningssamarbeid, blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1**Lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.**

Lovens tittel endret ved lov 22 juni 1990 nr. 35.

§ 1.¹

Kongen kan bestemme at varer og teknologi som kan være av betydning for andre lands utvikling, produksjon eller anvendelse av produkter til militært bruk eller som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, samt varer og teknologi som kan benyttes til å utøve terrorhandlinger, jf. straffeloven § 147 a første ledd, ikke må utføres fra norsk tollområde uten særskilt tillatelse. Det kan også settes forbud mot at det uten særskilt tillatelse ytes tjenester som nevnt i første punktum. Det kan settes vilkår for tillatelsene.

Kongen kan likeså sette forbud mot at personer som har bopel eller oppholdssted i Norge og norske selskaper, stiftelser og sammenslutninger uten særskilt tillatelse driver handel med, formidler eller på annen måte bistår ved salg av våpen og militært materiell fra et fremmed land til et annet. Tilsvarende gjelder for strategiske varer og teknologi som er nærmere angitt i forskrift.

Kongen gir nærmere forskrifter til utfylling og gjennomføring av loven.

§ 2.²

Enhver plikter å gi departementet den bistand og de opplysninger som kreves for å kontrollere at bestemmelsene i loven eller i forskriftene gitt i medhold av den blir fulgt.

Til dette formål kan departementet foreta inspeksjon og kreve innsyn i registrerte regnskapsopplysninger, regnskapsmateriale, forretningspapirer og andre dokumenter som kan ha betydning. Departementet kan foreta kontrollen selv eller la oppnevnte sakkyndige gjøre det. I for-

bindelse med kontrollen skal departementet få tilgang til kontor- og bedriftslokaler og nødvendig hjelp og rettleiding. Klage etter forvaltningslovens §§ 14 og 15 har ikke oppsettende virkning med mindre underinstansen eller klageinstansen fastsetter det.

Pliktene etter første og annet ledd gjelder uten hinder av lovbestemt taushetsplikt.

Med de unntak som følger av bestemmelsene foran, har enhver taushetsplikt om det de får kunnskap om etter denne lov. Taushetsplikten er likevel ikke til hinder for

1. at opplysningen brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. kan de brukes i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll,
2. at opplysningene er tilgjengelige for andre tjenestemenn innen organet eller etaten i den utstrekning som trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning, bl.a. til bruk av veiledning i andre saker,
3. at forvaltningsorganet gir andre forvaltningsorganer opplysninger om et foretaks forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet når det er nødvendig for å fremme avgiverorganets oppgaver etter denne lov,
4. at forvaltningsorganet anmelder eller gir opplysninger om lovbrudd til påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollmyndighet, når det finnes ønskelig av allmenne omsyn eller forfølging av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver,
5. at forvaltningsorganet gir et annet forvaltningsorgan opplysninger (samordning) som forutsatt i lov om Oppgaverregisteret.

Departementet kan videre bestemme at offentlige organer som har med skatteliggingen og kontrollen med merverdiavgiften å gjøre, skal få adgang til å gjøre seg kjent med de opplysninger som er gitt etter denne lov.

Forvaltningslovens §§ 13 til 13 e gjelder ikke.

¹ Endret ved lover 22 juni 1990 nr. 35, 17 juni 2005 nr. 56 (i kraft 1 juli 2005 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 632).

² Endret ved lover 6 juni 1997 nr. 35 (i kraft 1 nov 1997), 17 juli 1998 nr. 56 (i kraft 1 jan 1999).

§ 3.³

Departementet kan kreve beslag i regnskapsmateriale m.v. som nevnt i § 2 annet ledd. Er det grunn til å tro at det finnes slikt materiale, og gir forholdene ellers grunn til det, kan departementet kreve ransaking av kontorlokale og alle andre steder som ikke er privat hjem.

Krav om ransaking eller beslag skal rettes til politiet. Om den videre behandling av kravet gjelder reglene i straffeprosessloven så langt de passer. Den kravet rettes mot skal ha partsrettigheter etter straffeprosessloven og i den grad det er nødvendig for virksomheten, tilgang til det beslaglagte. Han blir likevel ikke av den grunn å regne som siktet for en straffbar handling. Straffeprosesslovens § 204 gjelder tilsvarende. Retten avgjør uten hensyn til § 212 første ledd i straffeprosessloven hvilke dokumenter mm. som retten skal se igjennom.

§ 4.

Når departementet krever ransaking eller beslag for å få opplysninger om et forhold som vedkommende er siktet eller tiltalt for, skal kravet behandles i særskilt sak etter reglene i § 3 annet ledd. Det samme gjelder når departementet krever å få se dokumenter mm. som ligger hos retten eller påtalemyndigheten uten at det er avgjort om de kan brukes i straffesaken. Hvis retten godtar kravet fra departementet, kan den sette som vilkår at opplysningene ikke skal benyttes i forbindelse med etterforskningen i straffesaken før det er endelig avgjort om påtalemyndigheten kan benytte dem i denne saken. Får påtalemyndigheten ikke medhold i sitt krav, kan departementet ikke gi opplysningene eller dokumentene videre til påtalemyndigheten med mindre det er lovlig etter de regler som ellers gjelder deres taushetsplikt ved straffbare handlinger.

§ 5.

Dersom forholdet ikke rammes av strengere straffebud, straffes med bøter eller med fengsel inntil fem år eller med begge deler den som forsettlig:

1. utfører eller søker å utføre varer, teknologi eller tjenester i strid med denne lov eller forskrift som er gitt i medhold av den, eller

2. overtrer eller søker å overtre noe vilkår som er satt i medhold av denne lov, eller
3. muntlig eller skriftlig gir uriktige opplysninger om forhold som er av betydning for adgangen til å utføre varer, teknologi eller tjenester når det skjer
 - a) i erklæring avgitt til bruk for offentlig myndighet eller noen som handler på vegne av offentlig myndighet, i anledning av utførsel eller søknad om tillatelse til utførsel,
 - b) i erklæring som skal sette en annen i stand til å gi slik erklæring som er nevnt under punkt a, eller
4. På annen måte overtrer eller søker å overtre bestemmelser som er gitt i eller i medhold av denne lov.

På samme måte straffes medvirkning til noen overtredelse som nevnt i første ledd.

Uaktsom overtredelse som nevnt i første ledd eller medvirkning til det, straffes med bøter eller fengsel inntil to år.

§ 6.

(Opphevet ved lov 20 juli 1991 nr. 66.)

§ 7.⁴

Departementet kan pålegge et foretak eller en person som ikke oppfyller sin opplysningsplikt etter § 2 en daglig, løpende mulkt, inntil opplysningsplikten er oppfylt.

Tvangsmulktens størrelse fastsettes under hensyn til hvor viktig det er at pålegget blir gjennomført.

Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg.

Kongen gir nærmere forskrifter om fastsettelse, beregning og ettergivelse av tvangsmulkt.

§ 8.

Loven trer i kraft straks. Forskrifter om kontroll av strategisk eksport gitt i medhold av Mellombels lov av 13. desember 1946 nr. 30 om utførsleforbud gjelder inntil videre.

Loven kommer ikke til anvendelse på tillatelser som er gitt før loven trer i kraft. Tjenesteytinger og meddelelse av teknologi mv. etter lovens ikrafttreden krever likevel tillatelse etter denne lov selv om de knytter seg til tidligere gitte tillatelser.

³ Endret ved lov 17 juli 1998 nr. 56 (i kraft 1 jan 1999).

⁴ Endret ved lov 26 juni 1992 nr. 86.

Vedlegg 2**Delegering av myndighet etter lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi**

DATO:	FOR-1987-12-18-967
DEPARTEMENT:	UD (Utenriksdepartementet)
AVD/DIR:	Utenriksøk. avd. III
PUBLISERT:	I 1987 966
IKRAFTTREDELSE:	1988-02-13
SIST-ENDRET:	
ENDRER:	
GJELDER FOR:	Norge
HJEMMEL:	LOV-1987-12-18-93-§1 og LOV-1987-12-18-93-§7
NÆRINGSKODE:	35 38
KORTTITTEL:	Delegering av myndighet

Delegering av myndighet etter lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi.

Fastsatt ved kgl.res. av 18. desember 1987.
Fremmet av Handels- og skipsfartsdepartementet.

Utenriksdepartementet gis fullmakt til å utøve den fullmakt som i henhold til lov av 18. desember 1987 nr. 93 er tillagt Kongen.

Vedlegg 3**Utenriksdepartementets forskrifter av 10. januar 1989 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi, med senere endringer**

Fastsatt av Utenriksdepartementet 10. januar 1989 i medhold av lov om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi av 18. desember 1987, § 1, jfr kgl.res. av 18. desember 1987 nr 967. Endret ved forskrifter 18. oktober 1989 nr. 1113, 1. desember 1990 nr. 1167, 9. desember 1992 nr. 1043, 2 jan 1995 nr. 6, 15 jan 1996 nr. 92, 1 aug 1997 nr. 943, 4 jan 2000 nr. 2, 24 nov 2004 nr. 1508, 4 juli 2007 nr. 994.

§ 1.¹

- a) Ved utførsel av visse varer, nærmere angitt teknologi, herunder immaterielle ytelser, tekniske datapakker eller produksjonsrettigheter for varer, eller visse tjenester kreves tillatelse fra Utenriksdepartementet (lisensplikt). Tillatelse gis i form av utførselslisens på fastlagt skjema eller i brev form, jf. § 4. Lisensplikten gjelder også ved utførsel av slike varer fra tollager.
- b) Utenriksdepartementet utarbeider lister over disse varer og tilhørende teknologi. Departementet avgjør i tvilstilfeller om en vare eller teknologi er lisenspliktig eller ikke. Departementet kan foreta endringer i listene.
- c) Listene omfatter:
 - Liste I: Våpen, ammunisjon, annet militært materiell og tilhørende teknologi.
 - Liste II: Strategiske varer og tilhørende teknologi som ikke er dekket av liste I.
- d) Tjenester knyttet til varer og teknologi på listene I og II, samt tjenester for øvrig som direkte kan tjene til å utvikle et lands militære evne, som ytes i utlandet eller her i landet for bruk i utlandet, krever tillatelse fra Utenriksdepartementet.
- e) Ved utførsel av varer og teknologi på listene I og II samt ved tjenesteytelser i forbindelse med slike varer og teknologi, kan Utenriksdepartementet kreve sluttbrukererklæringer.
- f) Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi og tjeneste til militær bruk til områder hvor det er krig eller krig truer eller til land hvor det er borgerkrig.
- g) Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi og tjenesteytelse der eksportøren er kjent med eller har grunn til å forstå at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske sprenglegemer. Tilsvarende regler gjelder i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen.
- h) Uten hensyn til Utenriksdepartementets lister er det lisensplikt for utførsel av enhver vare, teknologi eller tjeneste til militær bruk til områder som er underlagt våpenembargo vedtatt av FNs sikkerhetsråd med hjemmel i FN-paktens kapittel VII.
- i) Handel, formidling eller annen bistand ved salg av de militære varer og teknologi som omfattes av liste I fra et fremmed land til et annet, er ikke tillatt uten tillatelse fra Utenriksdepartementet. Tilsvarende gjelder ved formidling av varer oppført på Utenriksdepartementets liste II, samt for tilhørende teknologi og tjenesteytelse der det er kjent eller grunn til å forstå, at varen, teknologien eller tjenesten er eller kan være ment, helt eller delvis, for bruk i forbindelse med utvikling, produksjon, håndtering, drift, vedlikehold, lagring, deteksjon, identifikasjon eller spredning av kjemiske, biologiske eller kjernefysiske våpen eller andre kjernefysiske

¹ Endret ved forskrifter 2 jan 1995 nr. 6, 4 jan 2000 nr. 2, 24 nov 2004 nr. 1508, 4 juli 2007 nr. 994.

sprenglegemer, og i forbindelse med utvikling, produksjon, vedlikehold eller lagring av missiler som kan levere slike våpen.

§ 2.²

At bindende avtaler er inngått eller at betaling er mottatt vil ikke kunne legges til grunn for innvilgelse av tillatelse til utførsel. Ved salg av lisenspliktige varer til utlandet bør det alltid tas forbehold om at søknad om tillatelse til utførsel innvilges.

§ 3.

Unntatt fra lisensplikten i § 1 er:

- a) varer i utenlandsk eie som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med utstilling eller demonstrasjon. Unntaket gjelder ikke varer på liste I,
- b) redningsutstyr og oljevernutstyr som utføres i forbindelse med hjelpeaksjoner,
- c) skytevåpen, våpendeler og ammunisjon som utføres i henhold til forskrift 25. januar 1963 nr. 9722 om skytevåpen, våpendeler og ammunisjon, sjette del,

varer som utføres til den europeiske romorganisasjonen ESA, eller en representant for denne, og som er strengt nødvendige for organisasjonens offisielle virksomhet.³ Unntaket gjelder bare for leveranser til ESAs medlemsland,⁴

- a) varer som utelukkende er gjenstand for transport over norsk tollområde, når avsender og mottaker befinner seg utenfor norsk tollområde. Unntaket gjelder ikke varer på liste I,
- b) varer, teknologi og tjenester til bruk for den norske befolkning og til norske bedrifter på Svalbard og Jan Mayen,
- c) varer, teknologi og tjenester til bruk på Norges kontinentalsokkel,
- d) varer, teknologi og tjenester til bruk om bord på norskeide skip under norsk flagg og norskeide luftfartøyer, i utenriksfart,
- e) Utførsel fra norsk forsvarsmyndighet, forutsatt at eiendomsretten til varen ikke overføres og varen skal benyttes av norske styrker i utlandet eller mottakeren er forsvarsmyndighet i NATO- eller EU-land. Unntaket gjelder også for varer som norsk forsvarsmyndighet sender ut for reparasjon, vedlikehold, oppdatering eller lignende, med retur til Norge. I henhold til disse

unntaksbestemmelsene skal forsvarsmyndigheten hvert år, innen 15. februar, sende rapport til Utenriksdepartementet om all utførsel som nevnt ovenfor foretatt i løpet av det foregående kalenderår.

- f) militært materiell som beskrevet på liste I og som eies av et NATO-lands eller et EU-lands forsvarsmyndighet, og som returneres til utlandet etter å ha vært midlertidig innført til Norge i forbindelse med øvelse eller trening.

§ 4.⁵

Utenriksdepartementets tillatelse til utførsel av varer som er lisenspliktige i henhold til § 1, gis i form av utførselslisens etter søknad på fastsatt skjema. Søknad og tillatelse kan overføres elektronisk.

Når det gjelder søknader om tillatelser til utførsel av teknologi eller tjenesteytelser som nevnt i § 1, fremmes søknad i brev form. Tillatelse vil likeledes bli gitt i brev form.

Søknad om formidling som nevnt i § 1 bokstav i fremmes i brev form. Tillatelse gis likeledes i brev form.

Eksportøren plikter å legge fram alle opplysninger og den dokumentasjon som Utenriksdepartementet finner nødvendig for behandling av søknaden.

Søknaden skal være undertegnet av eksportøren eller den som har fullmakt til å handle på eksportørens vegne.

§ 5.

Tillatelse til utførsel av varer og teknologi, samt ytelse av tjenester kan ikke overdras til andre uten tillatelse fra Utenriksdepartementet.

§ 6.⁶

Eksportøren skal påse:

- at varer, teknologi eller tjenester som utføres er i samsvar med innvilget tillatelse,
- at varer, teknologi eller tjenester som utføres går til det bestemmelsessted som framgår av tillatelsen,
- at varer, teknologi eller tjenester som utføres ikke fraviker de kvanta eller beskrivelser som framgår av utførselstillatelsen,
- at utførselen skjer innen den gyldighetsfrist som er satt i utførselstillatelsen,

² Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

³ Se artikkel VI i Vedlegg I til ESA-konvensjonen.

⁴ <http://www.esa.int/>

⁵ Endret ved forskrifter 4 jan 2000 nr. 2, 24 nov 2004 nr. 1508.

⁶ Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

- at særlige vilkår som er satt i utførselstillatelsen er oppfylt.

§ 7.

Gyldig tillatelse fra Utenriksdepartementet skal foreligge før utførsel av varer som omfattes av lisensplikten. Eksportøren skal påse at utførselen er i samsvar med den gyldige tillatelsen, jf. § 6. Utenriksdepartementet eller tollmyndigheten kan pålegge at eksportøren skal legge frem dokumentasjon om enhver utførsel eller tillatelse gitt i medhold av denne forskrift for kontroll.

§ 8.⁷

Søknad om forlenging av tillatelsens gyldighet sendes Utenriksdepartementet med redegjørelse for årsaken til at tillatelsen ønskes forlenget. Det samme gjelder søknad om endring av tillatelsen. Søknaden sendes i brevform. Søknad om tillatelse kan også overføres elektronisk.

En tillatelse kan kun endres av Utenriksdepartementet.

§ 9.⁸

Dersom en innvilget tillatelse ikke benyttes eller ikke kan benyttes i overensstemmelse med anførte vilkår, skal tillatelsen umiddelbart returneres til Utenriksdepartementet med en redegjørelse for årsaken til at den ikke kan benyttes.

§ 10.⁹

Eksportøren eller den som har fullmakt til å handle på eksportørens vegne, skal umiddelbart varsle Utenriksdepartementet skriftlig dersom innvilget tillatelse er tapt.

⁷ Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

⁸ Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

⁹ Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

§ 11.¹⁰

Eksportøren skal beholde den benyttede tillatelse i ti år fra den dag tillatelsens gyldighet utløper. Utenriksdepartementet kan pålegge eksportøren å legge frem tillatelsen for kontroll.

§ 12.¹¹

Det kan settes vilkår for innvilgelse av tillatelse. Vilkårene skal være i samsvar med formålet til lov 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v.

§ 13.¹²

Tillatelse gitt i medhold av denne forskrift kan tilbakekalles dersom eksportøren vesentlig misbruker tillatelsen eller vesentlig misligholder vilkårene i denne. En tillatelse kan også tilbakekalles dersom det fremkommer nye opplysninger eller endrede fakta eller de politiske forhold i mottakerstaten eller området endres, og dette vesentlig endrer grunnlaget for tillatelsen. For øvrig gjelder de alminnelige regler om omgjøring av enkeltvedtak.

§ 14.¹³

Utenriksdepartementet kan gjøre unntak fra disse forskrifter.

§ 15.¹⁴

Disse forskrifter trer i kraft 15. februar 1989.

¹⁰ Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

¹¹ Tilføyd ved forskrift 4 jan 2000 nr. 2. Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

¹² Tilføyd ved forskrift 4 jan 2000 nr. 2. Endret ved forskrift 24 nov 2004 nr. 1508.

¹³ Endret ved forskrift 4 jan 2000 nr. 2 (tidligere § 12).

¹⁴ Endret ved forskrift 4 jan 2000 nr. 2 (tidligere § 13).

Vedlegg 4**Retningslinjer av 28. februar 1992 for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål¹****I. Formål og anvendelsesområde**

1. Disse retningslinjene er veiledende for Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av våpen, militært materiell, samt teknologi og tjenester for militære formål.

Reglene for lisensinnvilgelse gjelder ikke for leveranser av ubetydelig omfang og som ikke er for militær bruk eller for politibruk.

Utgangspunktet for eksportreguleringen er følgende formuleringer i Regjeringens erklæring av 11. mars 1959 og Stortingets vedtak av samme dato:

Regjeringens erklæring:

«Det skal ved avgjørelsen legges vekt på de utenriks- og innenrikspolitiske vurderinger, og hovedsynspunktet bør være at Norge ikke vil tillate salg av våpen og ammunisjon til områder hvor det er krig eller krig truer, eller til land hvor det er borgerkrig.»

Stortingets vedtak:

«Stortinget tar til etterretning den erklæring Statsministeren på vegne av Regjeringen har lagt frem. Stortinget vil sterkt understreke at eksport av våpen og ammunisjon fra Norge bare må skje etter en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område. Denne vurdering må etter Stortingets mening være avgjørende for om eksport skal finne sted.»

I 1997 sluttet et enstemmig Storting seg til en presisering om at «Utenriksdepartementets vurdering av disse forholdene omfatter en vurdering av en rekke politiske spørsmål, herunder spørsmål knyttet til demokratiske rettigheter og respekt for grunnleggende menneskerettigheter».

Regjeringen anser Stortingets vedtak som et bindende pålegg, og eksportreguleringen skal sikre at det blir fulgt.

Utenriksdepartementets vurdering av lisenssøknader skjer bl.a. på grunnlag av kriteriene som fremgår i vedlegg A til disse Retningslinjene. Kriteriene gjenspeiler artikkel 2 i EUs felles holdning om våpeneksport (2008/944/CFSP), som Norge har sluttet seg til.

2. For gjennomføringen av reguleringen anvendes lov av 18. desember 1987 nr. 93 om kontroll med eksport av strategiske varer, tjenester og teknologi m.v. (heretter kalt eksportkontroll-loven), samt forskrift av 10. januar 1989 nr. 51 til gjennomføring av utførselsreguleringen for strategiske varer, tjenester og teknologi (heretter kalt forskriften).

Retningslinjene er veiledende, og fastsetter hvilke prinsipper det skal legges vekt på ved Utenriksdepartementets behandling av søknader om eksport av forsvarsmateriell med hjemmel i eksportkontrollloven og forskriften.

Retningslinjene skal legges til grunn ved vurderingen av søknader om utførselslisens og tillatelse etter forskriften § 1.

3. Den militærtekniske utvikling siden 1959 har medført at de hensyn som Regjeringens erklæring og Stortingets vedtak tok utgangspunkt i, bare kan ivaretas gjennom en eksportregulering som favner videre enn det som umiddelbart følger av ordlyden til erklæring og vedtak. Retningslinjene skal sikre dette. De gjelder således ikke bare ved behandling av søknader om eksportlisens for våpen og ammunisjon, men også for annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, (se kap. V), ved delleveranser (se kap. VII), samt for teknologi og tjenesteyting (se henholdsvis kap. VI og VIII).

Lisenssøknader om eksport av flerbruksvarer², samt tilknyttet teknologi og tjenester for

¹ Endret 20.5.2009

militær bruk skal behandles på samme måte som for kategori B-materiell.

4. ³Ved behandlingen av lisenssøknader må man ha for øye at lisensplikten i mange tilfeller går lenger enn den hjemmel man har etter eksportkontroll-lovens § 1 til å nekte utførsel. Før det gis avslag på søknad om lisens, må det således være godtgjort at vilkårene er oppfylt etter loven. Ved behandling av lisenssøknader for eksport av varer med begrenset militær verdi, ved del-leveranser og ved eksport av teknologi og tjenester, er det særlig viktig at det foretas en slik vurdering av hjemmelsgrunnlaget.

II. Landgrupper og varekategorier

1. For å lette behandlingen av lisenssøknader, anvendes følgende landgrupper:

Landgruppe 1 består av de nordiske land og NATOs medlemsland. I tillegg består gruppen av andre land som kan godkjennes av departementet som mottakere av våpen.

Landgruppe 2 består av land som befinner seg i et område hvor det er krig eller krig truer, land hvor det er borgerkrig eller land hvor en omhyggelig vurdering av de uten- og innenrikspolitiske forhold i vedkommende område tilsier at eksport av våpen og militært materiell ikke bør finne sted, eller land som rammes av en boikottbeslutning av FNs Sikkerhetsråd eller andre tiltaksregimer som Norge har sluttet seg til⁴.

Landgruppe 3 består av land utenfor gruppe 1 og 2 som Norge ikke selger våpen og ammunisjon til, men som kan motta annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål.

2. Følgende varekategorier innføres:

Varekategori A:

Våpen, ammunisjon og visse typer militært materiell.

Denne omfatter våpen og ammunisjon av alle slag.

Den omfatter i tillegg annet materiell som vil kunne benyttes med vesentlig virkning til å påvirke de militære styrkeforhold ut over nærområdet, herunder materiell for havovervåking og elektroniske tiltak mot satellittbårne systemer.

Varekategori B:

Annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål.

Denne omfatter annet materiell, konstruert eller modifisert for militært formål, som er beskrevet i Utenriksdepartementets liste I (Våpen, ammunisjon og annet militært materiell) og som ikke har egenskaper eller bruksområder slik de er definert for varekategori A.

III. Samarbeids- og utviklingsprosjekter

Eksport av varer, tjenester og teknologi til land Norge har samarbeidsavtaler med skal tillates dersom leveransen finner sted under et prosjekt som er godkjent av norske myndigheter med det hovedsiktemål å ivareta samarbeidslandenes egne forsvarsbehov. Dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk, kan det reeksporteres etter samarbeidslandets eksportkontrollregler.

IV. Flernasjonale produkter

Ved samarbeidsprosjekter som er av en slik art at det ferdige produkt fremstår med flernasjonal identitet, kan produksjonslandets eksportkontrollregler legges til grunn ved eksport til tredjeland. I forbindelse med godkjenningen av samarbeidsprosjektet skal eksportvilkårene for det ferdige produkt til tredjeland avtales mellom de berørte lands myndigheter.

V. Eksport av varer med selvstendig funksjon

1. Eksportsøknaden behandles uavhengig av om utførselen til mottakerlandet skjer direkte eller indirekte.
2. Leveranser av kategori A-produkter kan ikke finne sted til andre sluttbrukere enn statlige myndigheter. Hovedsynspunktet bør være at leveranser av kategori A- og kategori B-produkter ikke kan finne sted til land i gruppe 2.
3.
 - a) For eksport av varer i kategori A vil det normalt kunne tilstås eksportlisens dersom kunden er, eller opptrer på vegne av, forsvarsmyndigheter i land i gruppe 1. Dokumentasjon må godtgjøre dette.

Lisensiering av leveranser under denne kategori til land utenfor gruppe 1 vil kreve regjeringsbehandling, og innvilgelse forutsetter fremlegging av myndighetsbekreftet sluttbrukererklæring med reeksport-klausul, dvs. erklæring som fastslår at reeksport

² Beskrevet på Utenriksdepartementets liste II

³ Tidligere pkt.4 om COCOM utgått 1. februar 1995.

⁴ Vedtak om embargo eller sanksjoner som er vedtatt av Den europeiske union (EU) eller Organisasjon for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE) og som gjennomføres i norske forskrifter.

ikke må finne sted uten norske myndigheters godkjenning.

- b) For eksport av varer i kategori B skal det tilstås lisens for land i gruppe 1 og 3.

Dokumentasjon som godtgjør sluttbruken, skal kreves.

VI. Eksport av teknologi, herunder bl. a. produksjonsrettigheter og datapakker

1. Med teknologi menes her innsikt som er avgjørende for å utvikle, produsere, vedlikeholde eller bruke en vare.
2. Søknad om overføring av produksjonsrettigheter skal behandles med sikte på å sikre at overføringen ikke har som formål å omgå norsk eksportregulering.
3. Ved eksport av teknologi som inngår i samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal tillatelse gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter.
4. Ved behandlingen av søknader om eksport som ikke er ledd i myndighetsgodkjent samarbeid, skal det bringes på det rene hvilken kategori det ferdige produkt vil tilhøre.
 - a) Dersom det dreier seg om produksjonsrettigheter for en vare i kategori A, kan tillatelse bare gis for overføring til land i gruppe 1 og etter tilsvarende prinsipper som for øvrig gjelder for eksport av varer under denne kategorien.

Som vilkår for tillatelsen skal den norske selger av produksjonsrettighetene dessuten pålegges å innarbeide i kontraktbetingelsene forbehold om at eventuell sublisensiering av produksjonsrettigheter vil bli forelagt norske myndigheter for godkjenning. Utenriksdepartementet skal behandle søknad om sublisensiering på samme måte som overføring av produksjonsrettighetene direkte fra Norge.

- b) For overføring av produksjonsrettigheter til varer i kategori B skal tillatelse i alminnelighet gis for land i gruppe 1 og 3. Utenriksdepartementets krav til dokumentasjon og kontraktbetingelser må i disse tilfeller bero på en konkret vurdering hvor bl. a. produktets egenskaper, produksjonslandets egen eksportpolitikk og skadevirkningene ved eventuell eksport til uønskede mottakere, tas i betraktning.
5. Ved andre typer teknologioverføringer kan det ikke oppstilles detaljerte retningslinjer. Vurderingen av eksportsøknaden vil måtte avhenge

av i hvilken grad teknologi-overføringen knytter seg til et produkts militære funksjon. Jo mer dette er tilfelle, dess mer skal vurderingen av en søknad basere seg på retningslinjene for eksport av ferdigproduktet i tilsvarende varekategori.

VII. Delleveranser

1. Med delleveranser menes leveranser av varer som ikke har noen selvstendig funksjon.
2. Ved delleveranser under samarbeidsavtaler med bedrifter eller myndigheter i andre land, skal utførselslisens gis når avtalen er godkjent av norske myndigheter. Det er da en forutsetning at de norske deler eller komponenter samordnes med deler fra andre leveringskilder, og at det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Det kan i disse tilfellene avstås fra dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt.
3. For delleveranser til prosjekter som ikke er myndighetsgodkjente, og der leveransen er basert på markedstilgjengelig teknologi og på grunnlag av kundens produktbeskrivelse, skal lisens i alminnelighet innvilges til de land som ikke tilhører gruppe 2, dersom det ferdige produkt ikke fremstår som norsk. Dokumentasjon for sluttbruk av det ferdige produkt skal ikke kreves.
4. Søknad om eksportlisens for delleveranser av annen type enn nevnt i pkt. 2 og 3 skal behandles på samme måte som ved eksport av sluttproduktet. Bestemmelsen i Kap. I, punkt 1 skal imidlertid kunne begrunne fravik av denne regel.

VIII. Tjenesteytelser

1. Tjenesteytelser kan være knyttet til utvikling, produksjon, vedlikehold og bruk av et produkt, men behøver ikke være knyttet til noe produkt for å måtte ha tillatelse etter forskriftenes § 1, pkt. d og f. Militær planlegging vil også være omfattet.
2. For tjenesteytelser som er tilknyttet militært materiell under kategori A og B, og som utgjør en vesentlig forutsetning for materiellets utvikling, produksjon, vedlikehold eller bruk, skal det gjelde tilsvarende vilkår for innvilging av tillatelse for tjenesteytelser som ved eksportlisens for selve produktet. Dersom tjenesten har en løsere tilknytning til produktet, kan en mindre streng praksis overveies.
3. For tjenester som ikke er konkret knyttet til en vare, men som vedrører militær planlegging,

skal tillatelse normalt innvilges til land i gruppe 1 og ikke innvilges til land i gruppe 2. Innvilgelse til andre mottakerland må vurderes konkret med utgangspunkt i tjenesteytelsens antatte militære og mulige politiske virkning, og godkjennes av departementet.

IX. Prosedyreregler

1. Søknader som behandles etter disse retningslinjer, bør være ferdigbehandlet av Utenriksdepartementet senest innen 12 uker for kategori A-produkter og senest innen 6 uker for øvrige søknader.
2. Ved vurdering av tekniske sider og bruksområde for produkt, teknologi, data-pakke eller tjeneste konsulteres om nødvendig Forsvarsdepartementet ved Forsvarets forskningsinstitutt.
3. Dersom søknaden om eksport berører viktige forsvarsspørsmål eller materiell-samarbeid med andre land, skal uttalelse innhentes fra Forsvarsdepartementet.
4. Dersom søknaden om eksport berører viktige norske næringsinteresser, skal uttalelse innhentes fra Næringsdepartementet.

Vedlegg A⁵

Kriterium 1

Respekt for medlemsstatenes internasjonale forpliktelser, særlig sanksjoner som er vedtatt av FNs sikkerhetsråd eller av Den europeiske union, avtaler om ikke-spredning og andre emner samt andre internasjonale forpliktelser

Eksportlisens skal ikke utstedes dersom dette er uforenlig med blant annet:

- a) medlemsstatenes internasjonale forpliktelser og deres plikt til å overholde våpenblokaden innført av De forente nasjoner (FN), Den europeiske union (EU) og Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE),
- b) medlemsstatenes forpliktelser etter avtalen om ikke-spredning av kjernefysiske våpen, konvensjonen om biologiske våpen og toksinvåpen og konvensjonen om kjemiske våpen,
- c) medlemsstatenes forpliktelse til å avstå fra å eksportere enhver form for anti-personellminer.
- d) medlemsstatenes forpliktelser innenfor rammen av Australia-gruppen, kontrollregimet for rakettvåpenteknologi, Zangger-komiteen, gruppen av leverandører av kjernefysisk mate-

riale, Wassenaar-samarbeidet og Haag-atferdskodeksen mot spredning av ballistiske raketter (HCOC).

Kriterium 2

Respekt for menneskerettighetene og internasjonal humanitærrett i den endelige bestemmelsesstaten

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale menneskerettsinstrumenter, og skal deretter:

- a) avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt til intern undertrykking,
- b) i hvert enkelt tilfelle utøve særlig forsiktighet og ta hensyn til hvilken type militær teknologi eller militært utstyr det gjelder, når de utsteder lisens til land der kompetente organer i FN, Europarådet eller EU har konstatert alvorlige brudd på menneskerettighetene.

Teknologi eller utstyr som kan brukes til intern undertrykking, skal i denne forbindelse omfatte blant annet slik teknologi eller slikt utstyr, eller tilsvarende teknologi eller utstyr, som det er godtgjort at den påtenkte sluttbrukeren har anvendt til intern undertrykking, eller teknologi eller utstyr som det er grunn til å tro vil bli anvendt til andre formål eller viderelevert til en annen sluttbruker enn angitt, og bli brukt til intern undertrykking. I tråd med artikkel 1 i denne felles holdning skal det vurderes nøye hvilken type teknologi eller utstyr det dreier seg om, særlig om teknologien eller utstyret er ment for nasjonale sikkerhetsformål. Intern undertrykking omfatter blant annet tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff, summariske eller vilkårlige henrettelser, forsvinninger, vilkårlig frihetsberøvelse og andre alvorlige brudd på menneskerettighetene og de grunnleggende friheter, som angitt i relevante internasjonale menneskerettsinstrumenter, herunder Verdenserklæringen om menneskerettighetene og den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter.

Medlemsstatene skal vurdere mottakerstatens holdninger til relevante prinsipper som er nedfelt i internasjonale humanitærrettsinstrumenter, og skal deretter:

- c) avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan

⁵ Tatt ved endring av retningslinjene 20.mai 2009

bli brukt til å begå alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett.

Kriterium 3

Den innenrikspolitiske situasjonen i den endelige bestemmelsesstaten som følge av eksisterende motsetninger eller væpnede konflikter

Medlemsstatene skal avstå fra å utstede eksportlisens som vil kunne fremprovosere eller forlenge væpnede konflikter eller forverre eksisterende motsetninger eller konflikter i den endelige bestemmelsesstaten.

Kriterium 4

Bevaring av regional fred, sikkerhet og stabilitet

Medlemsstatene skal avstå fra å utstede eksportlisens når det åpenbart er fare for at den påtenkte mottakeren vil bruke den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, til å angripe en annen stat eller til å tvinge gjennom territorialkrav med makt.

Ved vurderingen av denne risikoen skal medlemsstatene ta hensyn til blant annet følgende:

- om det pågår, eller om det er sannsynlig at det kan oppstå, en væpnet konflikt mellom mottakerstaten og et annet land,
- om det foreligger territorialkrav mot et naboland som mottakerstaten tidligere har forsøkt eller truet med å tvinge gjennom med makt,
- om det er sannsynlig at den militære teknologien eller det militære utstyret vil bli brukt til andre formål enn legitime nasjonale sikkerhets- og forsvarsoppgaver i mottakerstaten,
- at det er nødvendig å unngå å påvirke den regionale stabiliteten negativt i vesentlig grad.

Kriterium 5

Den nasjonale sikkerheten i medlemsstatene og i territorier der de eksterne forbindelser er en medlemsstats ansvar, samt den nasjonale sikkerheten i vennligsinnede og allierte land

Medlemsstatene skal ta hensyn til:

- hvilken virkning den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan ha på deres egne, på andre medlemsstaters og på vennligsinnede og allierte lands forsvars- og sikkerhetsinteresser, samtidig som de erkjenner at dette forhold ikke må berøre hensynet til kriteriet om respekt for menneskerettighetene

eller kriteriet om regional fred, sikkerhet og stabilitet,

- risikoen for at den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan bli brukt mot deres egne eller andre medlemsstaters styrker og mot styrkene til vennligsinnede og allierte land.

Kriterium 6

Kjøperlandets atferd overfor verdenssamfunnet, særlig med hensyn til landets holdning til terrorisme, hvilke allianser det har inngått, og respekten for folkeretten

Medlemsstatene skal ta hensyn til blant annet kjøperlandets historikk når det gjelder:

- støtte eller oppfordring til terrorisme og internasjonal organisert kriminalitet.
- overholdelse av internasjonale forpliktelser, særlig om å avstå fra maktbruk, og av internasjonal humanitærrett.
- forpliktelse om ikke-spredning og andre former for rustningskontroll og nedrustning, særlig med hensyn til undertegning, ratifisering og gjennomføring av relevante konvensjoner om rustningskontroll og nedrustning nevnt i kriterium 1 bokstav b).

Kriterium 7

Risiko for at den militære teknologien eller det militære utstyret skal bli ulovlig omsatt i kjøperlandet eller reeksportert på ugunstige vilkår

Ved vurderingen av hvilken virkning den militære teknologien eller det militære utstyret som skal eksporteres, kan ha på mottakerstaten, og av risikoen for at teknologien eller utstyret kan bli viderelevert til en uønsket sluttbruker eller bli anvendt til et uønsket formål, skal det tas hensyn til følgende:

- mottakerstatens legitime forsvars- og sikkerhetsinteresser, også i tilknytning til eventuell deltakelse i FNs og andre fredsbevarende operasjoner,
- mottakerstatens tekniske evne til å bruke teknologien eller utstyret,
- mottakerstatens evne til å gjennomføre effektiv eksportkontroll,
- risikoen for at teknologien eller utstyret vil bli reeksportert til uønskede bestemmelsessteder, og mottakerstatens historikk med hensyn til å overholde bestemmelser om reeksport eller innhente samtykke før reeksport som den eksporterende medlemsstaten finner det nødvendig å pålegge,

- e) risikoen for at teknologien eller skal bli videre- sendt til terrororganisasjoner eller frittstående terrorister,
- f) risikoen for teknologiervervelse gjennom ulov- lig kopiering av produkter (reverse enginee- ring) eller utilsiktet teknologioverføring.

Kriterium 8

Forenlighet mellom eksporten av militær teknologi eller militært utstyr og mottakerlandets økonomiske og tekniske evne, samtidig som det tas hensyn til at det er ønskelig at stater kan dekke sine legitime sikkerhets- og forsvarsbehov med minst mulig innsats av menneskelige og økonomiske ressurser til våpen

Medlemsstatene skal på bakgrunn av opplysnin- ger fra relevante kilder, som rapporter fra FNs utvi- klingsprogram (UNDP), Verdensbanken, Det internasjonale valutafond (IMF) og Organisasjo- nen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), vurdere om den planlagte eksporten i betydelig grad vil hindre en bærekraftig utvikling i mottakerstaten. De skal i denne forbindelse vur- dere den forholdsmessige størrelsen på mottaker- statens militære og sosiale utgifter, idet de tar hen- syn også til eventuell bilateral bistand eller bistand fra EU.

Vedlegg 5**Liste I: våpen, ammunisjon, annet militært materiell og tilhørende teknologi**

1. Håndvåpen m.v. for militært eller annet formål:
Revolvère, pistoler, geværer, maskingeværer, maskinpistoler, harpuncanoner og harpungeværer; andre ildvåpen eller lignende apparater som avfyrrer en eksplosiv ladning; bajonetter.
Merknad: Pkt. 1 omfatter ikke glattborede haglgeværer, konstruert for jaktbruk, og antikke håndvåpen fra før 1890.
2. Artilleri m.v.
 - a) Artillerienheter, inklusive kanoner og mortere, samt granatkastere og panservernvåpen innbefattet pansergevær, granatgevær og panserskudd.
 - b) Flammekastere.
3. Missilsystemer, bomber, raketter, torpedoer, land- og sjøminer, håndgranater.
4. Ildledningsutstyr, søkerutstyr, utstyr for håndtering, mottiltak m. v.:
 - a) Utstyr spesielt konstruert eller modifisert for ildledning, håndtering, kontroll, armering, utskyting, styring, deteksjon, lokalisering, fjerning, sveiping, jamming, destruksjon eller desarmering av materiell nevnt i punktene 2 og 3.
 - b) Sonarer og sonarutstyr, herunder sonarbøyer, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
5. ABC-våpen m.v.:
 - a) Radioaktive, biologiske og kjemiske våpen.
 - b) Utstyr spesielt konstruert eller modifisert for utplassering, utskyting, spredning eller nøytralisering av våpen nevnt under punkt 5a.
 - c) Utstyr, kjemikalier og substanser utviklet for deteksjon av våpen nevnt under punkt 5a.
 - d) Utstyr, kjemikalier og substanser utviklet for rensing av objekter som har vært utsatt for kjemiske stridsmidler.
 - e) Tåregasser og andre substanser som forårsaker irritasjon eller redusert fysisk yteevne, av midlertidig karakter.
6. Ammunisjon, sprengstoff m.v.:
 - a) Ammunisjon til produkter nevnt i punktene 1 og 2.
 - b) Magasiner og utstyr for innføring av ammunisjon.
 - c) Sprengstoff, krutt og tennmidler spesielt konstruert eller modifisert for materiell i punktene 3, 5 og 6a.
 - d) Sprengladninger spesielt konstruert eller modifisert for militært formål samt avfyrringsmidler, herunder tennhetter, til slikt materiell.
 - e) Drivladninger for missiler, raketter og torpedoer.
 - f) Pyrotekniske artikler og røykutstyr spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
7. Elektronisk utstyr m.v., ikke nevnt under pkt. 4:
 - a) Sambandsutstyr spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
 - b) Elektronisk krigføringsutstyr, herunder antiradarsystemer og radarvarslere.
 - c) Navigasjonsutstyr, avstandsmålere, posisjons- og retninggivere, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
 - d) Laser-, partikkelstråle- eller mikrobølgevåpen.
 - e) Annet elektronisk utstyr, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
8. Fartøyer m.v., undervannsutstyr:
 - a) Fartøyer, herunder undervannsfartøyer, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
 - b) Ubåt- og torpedonett.
 - c) Pontongbroer.
 - d) Dykkerutstyr spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.

9. Luftfartøyer, m.v.:
 - a) Luftfartøyer og romfartøyer spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
 - b) Fallskjermer for stridende personell eller for slipp av last
10. Beltebiler, amfibiebiler og andre kjøretøyer spesielt konstruert eller modifisert for militært formål, stridsvogner, militære bergningsvogner.

Merknad: Pkt. 10 omfatter ikke ubevæpnede og ikke-pansrede kjøretøyer fra før 1950, konstruert for kjøring på vei.
11. Beskyttelses- og redningsutstyr m.v., spesielt konstruert eller modifisert for militært formål:

G-drakter, trykkdrakter, isolasjonsdrakter, beskyttelsesklær, skuddsikre vester, beskyttelsesutstyr for minerydding, hjelmer, surstoffutrustninger, pusteutstyr, fallskjermer, katapulter og andre utskytningsanordninger.
12. Hangarer, tilfluktsrom og andre bygninger, samt containere, provisoriske bygg og telt, spesielt konstruert eller modifisert for militært formål
13. Kamouflasjemateriell.
14. Fotomateriell:
 - a) Kameraer spesielt konstruert eller modifisert for militært formål.
 - b) Utstyr for tydning av flyfotografier, spesielt utviklet eller modifisert for militært formål.
15. Intendanturmateriell, herunder bekledning, drivstoffer, kvarter- og kontormateriell samt utstyr for forpleining, spesielt utviklet eller modifisert for militært formål.
16. Materiell, herunder simulatorer, spesielt konstruert eller modifisert for opplæring i bruk eller vedlikehold av produkter under 1-15 ovenfor.
17. Komponenter, deler, delsystemer og tilleggsutstyr spesielt konstruert eller modifisert for produkter under 1-16 ovenfor, som følger:
 1. For produkter under pkt. 1 ovenfor.
 2. For produkter under pkt. 2 ovenfor.
 3. For produkter under pkt. 3 ovenfor.
 4. For produkter under pkt. 4 ovenfor.
 5. For produkter under pkt. 5 ovenfor.
 6. For produkter under pkt. 6 ovenfor.
 7. For produkter under pkt. 7 ovenfor.
 8. For produkter under pkt. 8 ovenfor.
 9. For produkter under pkt. 9 ovenfor.
 10. For produkter under pkt. 10 ovenfor.
 11. For produkter under pkt. 11 ovenfor.
 12. For produkter under pkt. 12 ovenfor.
 13. For produkter under pkt. 13 ovenfor.
 14. For produkter under pkt. 14 ovenfor.
 15. For produkter under pkt. 15 ovenfor.
 16. For produkter under pkt. 16 ovenfor.
18. Programvare:
 - a) Programvare spesielt utviklet eller modifisert for å inngå i produkter under 1-17 ovenfor.
 - b) Programvare spesielt utviklet eller modifisert for konstruksjon, produksjon, vedlikehold eller drift av produkter under 1-17 ovenfor.
 - c) Programvare, ikke dekket av 18.a. eller 18.b. ovenfor, spesielt utviklet eller modifisert for å realisere funksjoner av militær karakter.
19. Materialer, maskiner, verktøy m.v.:
 - a) Materialer, kjemikalier og andre substanser spesielt utviklet eller modifisert for militært formål.
 - b) Maskiner, verktøy og utrustning spesielt konstruert eller modifisert for utvikling, konstruksjon, produksjon, vedlikehold eller kontroll av produkter under 1-18 ovenfor.
20. Teknologi spesielt knyttet til produkter under 1-19 ovenfor.

NB! Liste I omfatter ikke modeller ("dummies") uten militær funksjon, beregnet for utstilling, etc.

Vedlegg 6

Oversikt over medlemskap i de multilaterale eksportkontrollregimene 2009

Tabell 6.1

Land	Zangger-komiteen (ZAC)	Nuclear Suppliers Group (NSG)	Australia-gruppen (AG)	Regimet for eksportkontroll av missil-teknologi (MTCR)	Wassenaar-samarbeidet (WA)
Argentina	x	x	x	x	x
Australia	x	x	x	x	x
Belgia	x	x	x	x	x
Brasil	-	x	-	x	-
Bulgaria	x	x	x	x	x
Canada	x	x	x	x	x
Danmark	x	x	x	x	x
Estonia	-	x	x	-	x
Finland	x	x	x	x	x
Frankrike	x	x	x	x	x
Hellas	x	x	x	x	x
Hviterussland	-	x	-	-	-
Irland	x	x	x	x	x
Island	-	x	x	x	-
Italia	x	x	x	x	x
Japan	x	x	x	x	x
Kasakhstan	x	x	-	-	-
Kina	x	x	-	-	-
Kroatia	x	x	x	-	x
Kypros	-	x	x	-	-
Latvia	-	x	x	-	x
Litauen	-	x	x	-	x
Luxembourg	x	x	x	x	x
Malta	-	x	x	-	x
Nederland	x	x	x	x	x
New Zealand	-	x	x	x	x
Norge	x	x	x	x	x
Polen	x	x	x	x	x
Portugal	x	x	x	x	x
Romania	x	x	x	-	x

Tabell 6.1

Land	Zangger-komiteen (ZAC)	Nuclear Suppliers Group (NSG)	Australia-gruppen (AG)	Regimet for eksport-kontroll av missil-teknologi (MTCR)	Wassenaar-samarbeidet (WA)
Russland	x	x	-	x	x
Slovakia	x	x	x	-	x
Slovenia	x	x	x	-	x
Spania	x	x	x	x	x
Storbritannia	x	x	x	x	x
Sveits	x	x	x	x	x
Sverige	x	x	x	x	x
Sør-Afrika	x	x	-	x	x
Sør-Korea	x	x	x	x	x
Tsjekkia	x	x	x	x	x
Tyrkia	x	x	x	x	x
Tyskland	x	x	x	x	x
Ukraina	x	x	x	x	x
Ungarn	x	x	x	x	x
USA	x	x	x	x	x
Østerrike	x	x	x	x	x
Totalt	37	46	40	34	41

EU-kommisjonen deltar i Australia-gruppen, samt som observatør i Nuclear Suppliers Group (NSG) og Zangger-komiteen (ZAC).

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes servicesenter
Post og distribusjon
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
www.publikasjoner.dep.no

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Aurskog AS 06/2010

